

FULLES HISTORIQUES
DE
SANTA MARÍA DE PEDRALBES

FULLES HISTORIQVES
DEL REAL MONESTIR DE
SANTA MARÍA DE PEDRALBES

PER

SOR EULARIA ANZIZU

MONJA DEL MATEIX MONESTIR

AB UN PRÓLECH DE
MOSSEN JAUME COLLELL

Canonge de la Catedral de Vich

Ab llicencia

del Ordinari

BARCELONA — SARRIÀ
ESTAMPA DE F. XAVIER ALTÉS

Carrer de Pelayo, 6 bis. — Carrer Major, 15

1897

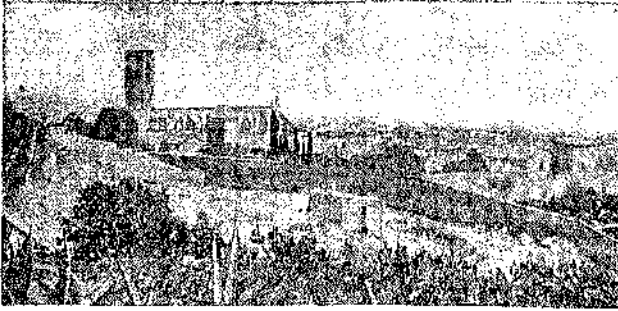
VICARIATO GENERAL
DE LA
DIÓCESIS DE BARCELONA

Por lo que á Nós toca, concedemos Nuestro permiso para publicarse la obra titulada FULLES HISTÓRIQUES DEL REAL MONESTIR DE SANTA MARÍA DE PEDRALBES, escrita por Sor Eulalia Anzizu, Religiosa del propio Monasterio, mediante que de Nuestra orden ha sido examinada y no contiene, según la censura, cosa alguna contraria al dogma católico y á la sana moral. Imprimase esta licencia al principio ó final de la obra y entréguense dos ejemplares de ésta, rubricados por el Censor, en la Secretaria de Cámara y Gobierno de este Obispado.

Barcelona 16 de Septiembre de 1897.

EL VICARIO GENERAL,
FRANCISCO DE POL.

Por mandato de Su Señoría
DR. JAIME BRUGUERAS, Pbro.
Secretario Cancelario.

Vista general del Monestir

PRÓLECH

Ben mirat, estimat llegidor, de prólech no 'n necessita aquest llibre; primerament perque 'l seu títol, per demés simpàtic y escaygut, diu ben clar lo que hi ha dintre d' exes FULLES; y en segon lloch, perque á son autor tant li fa presentarse al públich acompanyat, com presentarshi tot sol y fins *hospite insalutato*. Fins estava empenyada Sor Eularia Anzizu en guardar lo anónim; perque lo que es la coça al mon, ella pla que li ha ben dada; y ara com ara no hi ha perill que se li'n puje al cap la emborratxada fumera de la vanagloria, que á tants homens que sembla-

van fermos los fa fer vergonyoses tintines. Pero com també li haurían tirat, sá com llá, la barrellada á n' ella, puix coneguda es la sua facilitat en escriure en catalá; perçó s' ha cregut més convenient, y fins honrés per la Comunitat, que l'obra isca ab lo nom de la monja que l'ha dictada, y que l'acompanyés un prefaci del mateix capellá que, en lo dia memorable de Sant Francesch del any 1889, tingué la ditxa de acompanyar fins á la porta claustral de Pedralbes á la Merceneta Anzizu, porta que ella travessá d' una gambada, anant ricament vestida ab les gales de nuvia que prompte havia de cambiar per lo pobre sayal de franciscana.

Y es d' advertir que l' aludit capellá feya molts anys que tenia *in desiderio* aquesta Historia: y fàcilment ho compendreu ab lo que vaig á contarvos. Allá pels vols del any '70, quan la Revolució de Septembre anava fent de les seves, y 's dispersavan comunitats religioses (en nom de la llibertat, se suposa), y á Pedralbes tenian que cercar refugi, com un vol de coloms llançat de Barcelona, les monjes de Jerusalem; me 'n aní un dia tot passejant, com solia fer tot sovint, al Monestir de la Reyna Elisenda, y me 'n entrí en una de les cases de aquell poétich Conventet que

dava tan caràcter al reconet de Pedralbes, hont vivia 'l capellà de les monjes que ho era aleshores un amich vigatà que avuy vesteix ab honra l' hàbit de fraimenor. Parlant de Pedralbes y de ses antiguitats, lo bon capellà Mossen Riera me digué si volia veure l' Arxiu del Convent que, per por de lo que podia succelhir en temps en que estavan á l'orde del dia les *incautacions*, l'havian portat á una casa de menestrals de Sarrià. Allí anarem ab quatre gambades, y puguí á pler passar la tarde recucejant pergamins y fullejant algun *in-folio*, per cert escrit en magnífica lletra, hont hi havia elements per la historia de la Real fundació. A la vista de aquell munt de documents, vegí feta la historia, y desde aleshores no se m'en aná del cap l' idea ni s' esvahí 'l desitx del cor.

Y veus' aquí per quins camins, al cap de tants anys, la idea afalagada es avuy una realitat hermosa com ni jo podia somiarla. Conexent les dots d' enteniment clar y d' activitat extraordinaria en una noya á la flor de la edat, un día essent ja professa Sor Eularia, li indiquí, com un entreteniment per les hores que 'n diríam vagatives, que poques n' hi ha en la vida del claustre, lo entafurarse en l' Arxiu del Monestir; ensenyantli

al mateix temps lo procediment de fer com unes cédules rotulades y numerades pel seu orde cronològich de cada document analisat ó extractat, ab lo qual li resultaria, sens adonarsen, ordenada y á punt d' embasta la interessant monografia d' un dels Monestirs més celebrats de la nostra terra.

Jo 'm creya, al insinuarli 'l projecte, que pel cap més baix hi tindria feyna per un parell ó tres d' anys; pero la bona monja, que va llesta com un esquiroi y li costa molt refrenar los impulsos de sa activitat, posá mans á l' obra desseguida, ab permís y molt agrado de la Mare Abadessa; y al cap de poch mesos m' avisavan que estava á punt per darse á la estampa lo treball de les FULLES HISTÓRIQUES DEL REAL MONESTIR DE SANTA MARÍA DE PEDRALBES.

No m' agradá gayre la pressa, y 'm vaig temer que l' obra surtiria un poch desmanycada ó incompleta. La sorpresa que jo tinguí al repassar les quartilles, la tindrán de segur los lectors del llibre. Es molt possible que alguns pensarán que un llibre axis escrit per una monja, ha d' esser forçosament una relació cançonera y piadosa, ab sos ribets de poesia romántica, per l' estil de aquell llibre de *Sor Adela* que havia

fet plorar tant á la nostra generació, quan nosaltres teníam quinze anys; més que més, sabent que l' Anzizu ja desde molt joveneta, casi una criatura, s' havia allistat á la confraria de la *Gaya Ciencia*. Donchs res d' açó trovareu en aquest llibre; ans al contrari, si alguna cosa hi trovo que censurar, es una certa sequedat en la narrativa dels fets; com si s' hagués proposat l' autora no dexarhi entrevenir per res á la imaginació que, certament, en alguns indrets hauria pogut fàcilment inspirar algun parrafet de místich lirisme, ó dibuxar, colorintlo, algun quadro d' historia ab tots los requisits de ornamentació arqueològica que se sol estilar avuy en semblants cassos.

Aquestes modestes FULLES son una monografia feta, diríam, á la tudesca; dexant cantar sols lo document any per any y dia per dia; escrita ab sobrietat d' estil y ab un garbo desenfadat que més de quatre homenots el pendrian; sense amplificacions inútils ni comentaris indigests; citant dels documents lo més notable y ab molt acert en transcriure lo més característich de cada escriptura. Potser alguna de les peces intercalades en lo text haurían anat millor separades y transcrites *in extenso* en un *Appendix*; pero jo no m'

he volgut atrevir á modificar lo plan de la obra tal com ella l' ha concebut y executat; y per altra part no entorpexen la narració algunes d' exes escriptures que per sí soles forman un capítol d' historia y retratan una época, donantnos de passada informacions curioses sobre l' art y l' industria en nostra terra.

Y com qui porta una animeta y un caràcter, difícilment pot amagarlo, y en lo que escriu hi transparenta la seva personalitat, Sor Eularia no s' ha contentat en darnos lo dato històrich nú y crú; sino que ab una ingenuitat que encanta y ab un zel que la honra, de tant en tant, y com qui no diu res á vegades, li dexa caure algun granet de sal d' un comentari á voltes candorós y altres intencionat, que sol versar casi sempre sobre la fidelitat á la Primitiva Regla de les Clarisses y sobre l' observancia de la Santa Pobresa, l' enamorada esposa del *Poverello* d' Assis. Es clar que certes increpacions que 's permet la bona monja al parlar de les mitigacions de la vida claustral en aquell Monestir fundat per una Reyna y poblat de princeses y donzelles d' alt llinatge, tal volta les trovariam excessives ó inconvenients, comparant temps ab temps y tenint en compte lo modo d' esser de cada época; com y

també podriam calificar de injustes, ó almanco de poch exactes, certes apreciacions respecte á l'esplendidés, les riqueses y 'ls senyorijs de la Comunitat en determinats períodos; puix pera jutjar be dels fets, es precís ferse càrrech de la evolució humana dintre 'ls cicles històrics, y tenir en compte que la influencia del ambient social se fa sentir en totes les institucions, tant á dins com fora del claustre; y que si en materia de vida religiosa es molt d'aplaudir l'obra iniciada pel Concili de Trento, y ab perseverant constancia prosseguida per tots los Pontífices, no per açó s'han de improperear certes costums y usos dels segles precedents, en los quals una Abadessa com la de Pedralbes podia posar sa croça tan alta com l'espasa del cavaller y com les vergues dels Concellers y Veguers reals; pero la candorosa inexperiencia en lo jutjar li escau á una monja senzilla y joveneta com es Sor Eularia, y les reflexions que li sugereixen certs actes y fets de la historia de son Monestir son una prova del esperit profundament religiós y franciscá de la donzella barcelonina, á qui Deu Nostre Senyor cridá de bon' hora á les dolces y penoses ascensions de la vida religiosa.

De aquest esperit franciscá de Sor Eularia An-

zizu, que 'l sentíreu com una flayre suau espargit en exes págines, vos ne podria jo contar alguna cosa ben interessant, si no temés ser indiscret y ofendre la seva modestia; vos podria referir, per exemple, com lo Pare Sant Francesch li murmurá á cau d' orella lo amorós *Audi, filia*, féntsela seva, ben seva, un dematí d' hivern en la sagrada é histórica capella de la Porciúncula. ¡Quin recort més tendre y més plé de misteri! Veníam de Roma de assistir á les festes del Jubileu sacerdotal de Lleó XIII (qui per cert havia dat á la Merceneta Anzizu una benedicció molt singular y carinyosísimas), y á alta hora de nit del dia 20 de Janer de 1888, arriyavam á la estació tota solitaria de Assís, hont nos arraulirem al voltant d' una estufa una colleta d' espanyols, resanthei devotament lo Sant Rosari, esperant que tocassen les campanes ó veure exir un brí de claror de día, per anárnosen cap á la iglesia. La campana la sentírem com mística y llunyana veu jemegar á les cinch de matinada, y com lo sol havia de tardar encara en pintar de rosa y or les nevades montanyes de la poética Umbria, exírem de la estació posats en fila, anant jo á devant fent de guiatje; y orientantnos á la llum de la celistia y per lo so de la campana, arriyarem á la Basílica

de Santa Maria dels Angels que s'asseu magestosa en mitx de la plana de Assís, y entrarem ab íntima emoció en aquella benehida y soberanament devota capella de la Porciúncula, testimoni de tants estupendos misteris del amor divinal. Allí diguí la santa Missa, y la Merceneta hi combregá... y ella sab com florí sa vocació franciscana prop de aquell hortet hont florexen los roserets de Sant Francesch; ¿y qui sab si de la sagrada Porciúncula, en un vol inflammat, son esperit se transportá á la veneranda y poética morada de Pedralbes?

A Pedralbes la volgué Maria Santíssima, y la entrada de Sor Eularia en aquell Monestir ha sigut una benedicció de la qual ha de ser ella la primera en aprofitarsen, si no vol ser ingrata á les divines misericordies. Y aquí será hora de dir que l' autor del llibre, que 's complau en fer menció de petits presents fets á la Comunitat, calla per humilitat, y amaga per esperit de pobresa, lo que ella ha contribuít á la restauració del gótic temple del Real Monestir. En efecte, cal fer constar en aquest prólech que, gracies als bens de fortuna de la jove religiosa que, per amor á la santa pobresa, ha renunciat al mon y ha fet holocauste de tot lo seu á la Magestat divina,

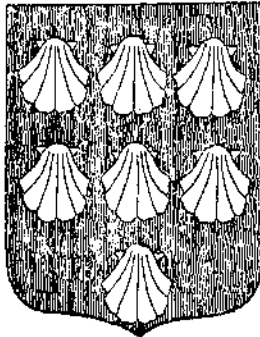
s' ha pogut dur á bon terme la espléndida restauració que tothom admira, podent veure axís realisat la bona minyona, que á son esperit religiós hi ajunta un gran esperit catalá y un cultivat gust artístich, un desitx vehement que jo li havia sentit manifestar molt abans de que s' obrissen per ella les portes de aquell histórich Claustre.

Dexant açó consignat com se devia, m' es força posar punt á eix senzill prefaci. Aquest llibre, tal com surt ben agensat ab curioses estampes que il·lustren y realçan lo text; ab fotografats, quals clixés originals ha tret en bona part la mateixa Sor Eularia, que té molt bon lluch en l' art de la fotografia; aquesta obra, dích, no sols será ben rebuda de quants ayman la historia patria y les glories religioses, sino que será un exemple que despertarà imitadors á Catalunya, hont temps ha que prospera y fructifica tota llevor de cultura; y poch á poch veurém desempolsarse arreconats arxius de Comunitats, y 'ns podrém regalar ab les memories de tants Monestirs que, com un be de Deu, floriren en la nostra terra, y dels quals encara 'n restan alguns com alzines velles, que si 'ls vents los escapsan la brancada, conservan dret y sencer lo tronch arrelat entre les roques.

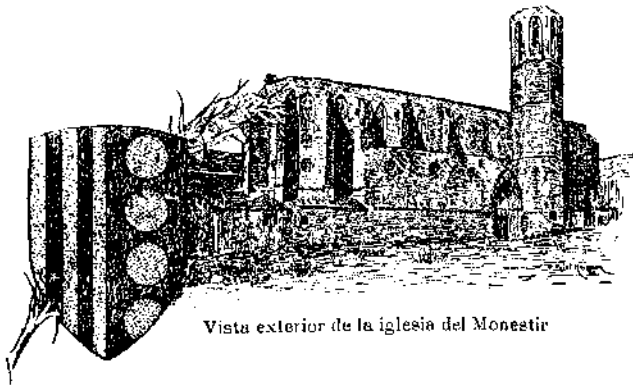
Que Deu ns els conserve y aumente 'ls Monestirs
com lo de Santa Maria de Pedralbes, castells ro-
quers de la oració, flayrosos vergerets de humi-
litat y de puresa, que 'l mon perdut ne té bona
fretura!

JAUME COLLELL, PBRE.

Vich, 15 Agost, festa de la Assumpta de 1897.

Escut de la família Sarrià

Vista exterior de la iglesia del Monestir

CAPÍTOL PRIMER

Fundació de les Clarisses á Barcelona. — Mitigacions de la Regla

Clara d' Assís fundá en 1212, Dilluns Sant y dia de Sant Joseph, la Segona Orde Seráfica, com un petit gra de mostaça, que á 11 d' Agost de 1253, al deixar son desterro, pogué veurel fet arbre altiu, frondós, extenent ses branques fins á Alemanya, França y Espanya.

Extenia ses branques; si bé no totes, per son torment, romangueren verdes.

Lo P. Fr. Damiá Cornejo (1) conta que «la gloriosa Santa Clara.... ab instinct superior y divi despatxá per fundar en Espanya á dues de ses monjes, abdués nebodes sues, una Sor Agnés de Peranda y l' altre Sor Clara d' Assís, nom que prengué á de-

(1) *Crónica Seráfica*, II part, f. 54, 55; Madrid, 1684.

voció y obsequi de sa tia. Eixes, donchs, ja sia perque la embarcació major patís naufragi, ja per especial miracle de la Providencia Divina, atravesaren tot lo mar Mediterrani en un petit vaxell sens rema ni veles, y vingueren á parar á la platja de Barcelona. Acudiren al port per darlos socós, y vejeren dues dones soles pobrement vestides en hábit religiós, qual modestia y virginal encongiement trová recomanació y abrich en la pietat cortesana de sos ciutadans. Ab la curiositat, que es tan ordinaria en semblants cassos, s' informaren de sa patria, professió y motiu de llur viatge. Respongueren ésser monjes professes del convent de Sant Daniá de Assís, y que venian á fundar á Espanya de orde y manament de sa venerable fundadora Clara.

»Ja 's tenian algunes noticies d' eixa nova Religió per los religiosos de Sant Francesch que tenian convent en Barcelona, perque eixa missió (1) se feu en l' any 1233, anys després que lo sant Fra Joan Parente y sos companys plantassen la Religió Seráfica en lo regne d' Aragó y principat de Catalunya.

»Se 'n doná compte al convent; y acompanyades dels religiosos y altres persones eclesiástiques y seculares, ab ben autorizada comitiva, les conduhiren á la casa del bisbe Berenguer. Rebélas ab molta benignitat, regalantles ab ostentació, mogut de devot enterniment al veure dues dones á les quals

(1) Missatje de ses nebodes á Barcelona per Santa Clara.

lo zel de la honra de Deu, ab l' impuls de la obediencia, arrencava de llur patria á climes estranys. Senyalá per llur habitació una ermita de prou capacitat que estava no lluny de la Marina, consagrada á Sant Antoni Abat, consignantles almoynes competents per llur sustentació, etc.»

Tot açó es d' un cronista algun tant amich de la llegenda. Pero lo R. P. Fidel Fita, de la Companyia de Jesús, creu que tot lo narrat per Cornejo no passa de tradició popular, perque si bé lo P. Domecch en sa *Historia general de los Santos y Varones illustres en santidad del Principado de Cataluña* (1) afirma que la tragué dels actes y memories que llegí en lo monestir de Santa Clara de Barcelona, diu lo P. Fita que tals actes gens antichs son bastant sospitosos, perque rodejan aquella noticia de altres obertament inadmissibles, com la existencia d' una ermita de Sant Antoni Abat en lo lloch ahont s' alçá lo convent, lo negar ó callar que la iglesia se edificá y dedicá baix advocació de Sant Antoni de Padua, y finalment, donar á entendre que cixa Comunitat de Clarisses fou la primera de sa Orde que existí en Espanya, no haventse establert avans del 18 de Septiembre de 1233, com ho manifesta l' epitafi auténtich de sa primera abadessa (2): *Hic est sepulta sancta virgo Agnes que | hujus monasterii per XLII annos et amplius prima | abbaptissa existens,*

(1) Fol. 68 y 69; Barcelona, 1602.

(2) *Boletín de la Real Academia de la Historia*, tomo XXVII, quadern IV, fol. 313 y 314.

*tanto in morte, et post, glori | ose coruscavit miracu-
lis, quanto, dum viveret, sancti | tate vite et claritate
fama prefulsit. Obiit autem | anno Domini M^o CC^o
LXXXI° XV Kl. Octobris [feria IV].*

Lo cert es que en 1236 se tractava de edificar lo monestir, puig Gregori IX expedi butlla als ciutadans de Barcelona, desde Viterbo á 18 Febrer, perque de llurs almoynes vulgan contribuir á la fundació del dit monestir que *sub regula et ordine pauperum Monialium inclusarum Sancti Damiani ei desiderant* (Berengarie de Antiquo, Willelme de Poliniano y deu més) *samulari, in fundo proprio edificare cupiant*, etc. (Arxiu de Sta. Clara de Barc., perg. n.º 179) (1). Que en 10 de juny de 1237 lo bisbe Berenguer de Palou ab son capítol concedeix á Maria de Pisa y á les demés religioses que pugan construhir un monestir baix advocació de Sant Antoni de Padua en terreno extramurs y pròxim á la platja, quals limits senyala, eximintles de la jurisdicció, si plau al Papa, é imposantles certes condicions (209): *Notum sit cunctis tam presentibus quam futuris, quod nos Berengarius Dei gratia barchinonensis Episcopus et omnis conventus nobis commissus, damus atque concedimus per nos et per omnes successores nostros tibi Marie Pisane et sororibus tuis, presentibus et futuris, plenariam potestatem construendi Monasterium ad honorem Dei et beati Antonii confes-*

(1) Eixa butlla y les demés citades de Santa Clara de Barcelona ha publicades lo R. P. Fita en lo *Boletí de la Real Academia de la Historia*, tomo XXVII, quadern IV.

soris de ordine fratrum Minorum in suburbio Barchinone, in loco qui est juxta litus maris subtus Domum beate Eulalie de campo et eius Quintanos sive ortos, etc.... No hi ha dificultat alguna en admetre la susdita advocació de Sant Antoni de Padua, que segons un códich de pergami d' est Monestir de Pedralbes que conté la Santa Regla, diu en son últim full entre altres efemérides notables: *Anno dni. M° CC° XXXI obiit bts. anthonius de Padua*, y per lo martirologi seráfich se sab que fou canonisat ans de complirse un any de sa mort, de manera que la advocació del monestir de les llavors Damianites ó Menorettes de Barcelona començá passats cinch anys de sa canonisació.

Segons apar de la butlla de Gregori IX expedida en Terni, 17 Janer 1237, possehian bens en comú: *Vestris devotis supplicationibus inclinati, personas vestras et locum in quo divino estis obsequio mancipate cum omnibus bonis, que impresentiarum rationaliter possidet aut in futurum iustis modis prestante domino poterit adipisci...*; pero segurament no serían estables ó immobles, sino d' almoynes reculldes per edificar en aquell *fundo proprio* de que parla en la ja citada butlla de 18 Febrer 1236. Qual *fundo proprio* sería portat al fons comú, com diu lo P. Fita, per alguna ó algunes de les que componian la Comunitat, y que si no hagués estat per plantarhi lo nou convent, haurían degut abandonar ó vendre y dar als pobres segons manava severament llur Fundadora. Y sembla probable ser aixis, altrement no tindria lloch lo que diu Inocenci IV desde Letrán á

3 Juny 1244 concedint á tots los fidels de la provincia eclesiástica tarraconense vint dies d' indulgencia per cada almoyna que fassen al monestir (perg. n.º 291, arxiu de Santa Clara): *Cum igitur, sicut ex parte dilectarum in Christo filiarum Abbatisse ac Monialium inclusarum monasterii Sancti Antonii Barchinonensis, ordinis Sancti Damiani fuit propositum coram nobis, eodem nimia paupertate gravate non habeant unde possint comode sustentari, etc.*

Convertirense aquells *omnibus bonis* que deya Gregori IX en fonaments y celdes, y quedaren com havian vingut, si bé sota teulada; altrement no hauria calgut la mitigació feta per Inocenci IV desde Lió á 5 de Juliol de 1249, assegurant á la abadessa y al monestir la possessió de bens, exceptuats los feudals, de les monjes professes: *Devotionis vestre precibus inclinati ut possessiones et alia bona mobilia et immobilia, exceptis feudalibus, que personas liberas sororum ad Monasterium vestrum, mundi relicta vanitate, volantium et professionem facientium in eodem, si remansissent in sæculo ratione successionis vel quocumque alio titulo contigissent, petere, recipere ac retinere libere valeatis, auctoritate vobis presentium indulgemus.*

En 1245, 5 Juliol, lo mateix Papa havia declarat per tranquilisar llurs consciencies, que res tenien que veure ab la regla de Sant Benet, que ella sols les obligava á la guarda dels tres vots substancials, que fou lo que los seráfichs fundadors ne tragueren de ella, y poch més tart (10 Juliol 1245) mitigá la regla respecte á alguns austeritats.

La segona mitigació, la que atanyia á la santa Pobresa, fou un glavi per lo ja martiriat cor de la santa Abadessa de Assis. Segurament lo Sumo Pontífice ho feu purament *devotionis vestre precibus inclinati* y no tant de grat com aquell *Ad Instar fiat S.* (1) que á la esponsa de la agonisant *Regina Pauperum* escrigué ab sa propia ma al cap de la Butlla que confirmava precisament lo que en 5 Juliol de 1249 relaxá per les damianites de Barcelona y de altres llochs, açó es, la possessió de bens en comunitat. Per la exclusió d' aquests sufri, lluytá y finalment mori vencedora Santa Clara, pero no totes ses branques reberen la sava d' aquell tronch y per açó no romangueren verdes y més de quatre sols hi quedaren unides per l' escorça.

En 1253, dia 11 d' Agost, després de besar *pluribus et pluribus vicibus* lo diploma pontifici que poques hores avans havia complert son únich desitj, se 'n pujá al cel la Seráfica Fundadora Santa Clara, y passats dos anys solament, fou solemnement canonisada per Alexandre IV en Anagni á VII de les Kalendes d' Octubre, de son pontificat any primer, y al any següent, 12 Agost de 1256, se celebrá per primera volta en Barcelona la solemnitat de la Santa, un dia després del de sa mort per concórrer en ell la festa de Sant Rufi, titular de la Catedral d' Assis.

Déu anys després d' aquell benhaurat tránsit, á prechs de Elisabet de França (avuy beata), germa-

(1) Sinibaldus, son nom de fonts.

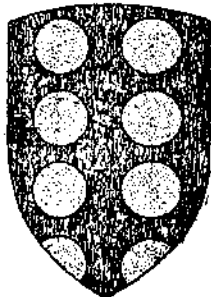
na de Sant Lluís, Urbá IV, á XV de les Kalendes de Novembre de 1263, ordená desde Orvieto la regla tercerament mitigada de Santa Clara, manant á totes les religioses que no tenian coratje per seguir la Primera, observassen eixa que s'anomená Segona, y que unes y altres se diguessen de llavors endavant: *sanctæ Clare sorores* ó Clarisses, si bé les no modificades s'afegiren lo calificatiu de Clarisses Pobres.

Ans d' eixa butlla de Urbá IV se començá á edificar lo monestir de Castelló d' Ampuries, á expenses de Donya Andolsa, muller del quondam Don Guillem de Pau; pero, terminada la obra y quan Sor Raimunda de Vilafranca, Sor Jacobina y Sor Joana eixiren del de Barcelona per fundarlo, en 1263 ó com diuhen altres en 1267, transportaren també allí la Regla ja mitigada, segons se llegeix en lo darrer full d' un dels códichs antics de la Santa Regla de Pedralbes:

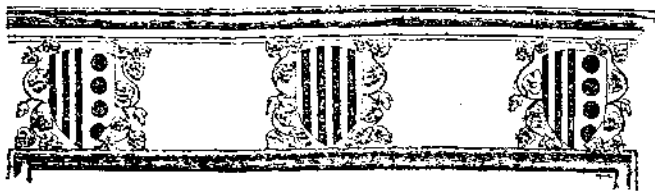
« *Anno Domini M^o CC^o LXIII, X^o Kalis. novembris, urbanus papa IIII regula sancte Clare ordinavit, et viventes in ea, sancte clare sorores appellari mandavit. Et sub ista regula sunt fere omnia monasteria alamanie et ytalie provintiarum e V^o monasteria custodie barchinone: petre albe, sancti danielis barchinone, Castilionis, ville franche et gerunde, ut habetur in croniciis ordinis.* » Y més amunt, parlant de la primitiva Regla confirmada per Innocenci IV un jorn abans de la mort de la Santa Fundadora, de aquella Regla que no admetia possessió alguna, diu: *Et sub ista regula vivunt omnes sorores provincie aragonum*

exceptis quinque monasteriis qui sunt in custodia barchinone, es dir: de Pedralbes, Sant Daniel (1), Castelló d' Ampuries, Vilafranca y Girona. Posa Pedralbes primer, perque la Regla era de aquest Monestir (es dir lo códich), pero no 's fundá fins en 1327, un any després de posada la primera pedra de sa edificació; y tant de bó hagués sigut ver lo que digué lo citat códich al parlar de la de Urbá IV: *Sub ista regula sunt*, tots los Monestirs enclós lo de Pedralbes, que si bé mitigada y no heróica, era no obstant perfecta, aprobada y fins ordenada per lo Supremo Pastor de la Santa Iglesia.

(1) Es lo mateix de Sant Antoni.

Escut d'armes de Moncada

Escuts sobre la portada de la iglesia

CAPÍTOL II

Fundació del Monestir de Pedralbes.—Rescripte de Joan XXII.—Relació de la entrada de les religioses.—Descripció de la fàbrica del temple y monestir.—Sepulcres.—Dedicació de la iglesia.

«La reyna donya Elisenda, muller de Jaume II desde 25 de Decembre de 1322, filla del senescal de Catalunya D. Pere II de Moncada y de donya Elisenda de Pinós, volgué, per devoció al monestir de Santa Clara de Barcelona, trauren una colonia é instalarla en altre monestir, edificat á ses despeses en lo solar que havia pertenescut á sos antepassats entre Moncada y Serdanyola. Los limits que 'l diploma del rey en Jaume II, donant á na Elisenda de Moncada la casa y possessions de Valldaura, senyala á dit solar, ó heretat, son exactament los mateixos que senyalá en 1150 Guillém Ramón Dapifer de Moncada al entregarla, ab assentiment de sos fills Guillém, Ramón y Berenguer, al abat cisterciense de la gran Seauve per fundar

allí lo monestir que fou breçol del celebèrrim de Santes Creus (1).»

«Lo demunt dit diploma fou cancelat y esquinsat à 6 de Març de 1326: *Postea, in civitate Barchinone, IIe (pridie) nonas Marcii anno predicto* (de la Encarnació que expiraba ab lo dia 24 de Març) *M^o CCC.^o XXV°, predicta carta fuit restituta et laniata, quia, dominus Rex, cassata predicta donacione, providit aliter in dotacione et ipso Monasterio alibi construhendo, ut in alia carta Regia, confecta kalendario proxime dicto* (6 Març 1326), *registrata in Registro graciaram sequenti* (Registre 228, fol. 40-43) *latius continentur* (2).»

Després, donchs, de la segona *carta Regia* y en 1326 (17 y 24 de Janer, que contant per la Encarnació era lo desé mes del any) comprá la reyna Elisenda lo domini y propietat del mas Pedralbes á Bernat de Sarriá, fill de Romeu de Sarriá, per 3.000 sous barcelonesos y la tenencia del dessus dit mas á Elisenda muller del quondam Arnau de Pedralbes, y á son fill Bernat com á usufructuari y hereu universal respectivament del difunt Arnau, per 13.000 sous barcelonesos, dantlos ademés de gracia 3.000 sous.

Per eixa carta de venda, senyalada en l' Arxiu de Pedralbes de n.º 95, y per la de venda del alou de Bernat de Sarriá, closa y subsignada per Gui-

(1) R. P. F. Fita, *Boletí de la R. Acad. de la Historia*, tomo XXVII, quad. VI, f. 431.

(2) *Ibidem*.

llém Borrell á 16 de les kal. de Febrer 1226, pergami n.º 96, se veu clarament que no batejá la reyna lo mas Pedralbes comprantlo á Pere Albas com digué lo arquitecto Sr. Mestres en sos *Apuntes Histórico-Arquitectónicos de Santa Maria de Pedralbes*, ni escullí per emplantarlo una heretat coneguda per *Terreros Albos*, per causa del compost calcàreo de les pedres, que en 991 havia otorgat al bisbe Vivas de Barcelona un tal Jausebert (1). Si li vingué lo nom al mas de les pedres calcàrees, ja 's sentiria anomenar Pedralbes com avuy á últims del sigle XIII, quan Arnau de Pedralbes ne prengué possessió, si est no hagués heretat ja lo nom de sos avis.

Sia com se vulla, lo mas Pedralbes está «situat al peu de la montanya de Sant Pere Màrtir, al Oest de la ciutat, y á distancia de ella poch més de cinch kilòmetres (2).»

Comprat que fou lo mas, arribá lo Rescripte de Joan XXII dat en Avinyó á les kalendes de Febrer de 1326, concedint á la reyna Elisenda facultat per fundar lo nou monestir de Clarisses, que desitjava, ab tal que arribés á dotze lo nombre de les religioses y la sustentació fos segura, es dir, segons la Regla de Urbá IV. Eix es donchs lo primer diploma pontifici del Monestir, senyalat en l' Arxiu del mateix de n.º 113. *Johannes episcopus, servus servorum dei, Carissime in christo filie Elisen-*

(1) Fiter, *Guia Cicerone de las cercanias de Barcelona*, fol. 50.

(2) Mestres, *Apuntes Hist. Arquitect.*, fol. 10.

di, Regine Aragonum Illustri, Salutem et apostolicam benedictionem.

Insignis devotionis tue commendantes affectum, quo mentem tuam ad pietatis opera dirigens, locum in quo virgines, deo dicatae, virtutum domino perpetui famulatus obsequia sub regulari observantia exhibentes, accensis lampadibus se parent obviam ire sponso, fundare desideras pariter et dotare, petitionibus tuis, quantum cum deo possumus, favorem benevolum impertimur. Sane petitio tua nobis exhibita continebat quod tu ad laudem dei et divini cultus augmentum quoddam monasterium sororum ordinis sancte Clare edificare proponis infra Terraconensem provinciam in loco per unam leucam saltem ab hominum habitatione remoto, quem dilectus filius Minister provincialis ordinis fratrum Minorum Provinciae Aragonensis convenientem et aptum fore cognoverit ad premissa. Nos igitur tuis supplicationibus inclinati devotioni tue fundandi infra dictam Terraconensem provinciam domum seu Monasterium dictarum sororum dicti ordinis sancte Clare in loco convenienti juxta ipsius Ministri provincialis arbitrium, cuius in hac parte conscientiam oneramus, Bonifaciana et quacumque Constitutione contraria non obstante, liberam auctoritate apostolica tenore presentium concedimus facultatem, proviso quod dicto Monasterio de bonis tuis temporalibus taliter provideas quod de eis Duodecim Moniales ad minus in dicto Monasterio valeant commode sustentari.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis infringere, vel ei ausu temerario

contraire. Siquis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursum. Datum Avenioni kalendis februari, Pontificatus nostri Anno decimo. (Ab segell de plom pendent.)

Pochs dies passaren de la rebuda d' eixa butlla afins que tingué lloch la cerimonia de la primera pedra que, segons un primer full molt notable del mes antich còdich de la Regla, *posaren lo rey e la reyna lo cendemá de senta maria de març en lan de M. CCC. XXVI al cap de lesglea ab gran festa e ab molta gent honrada e assenyatada, la qual cosa fure long de contar e molt més descriure.*

Lo Sr. Mestres (1) creu que l' arquitecto de la iglesia y monestir de Santa Maria de Pedralbes fou Guillém Abiell. Unes lletres del P. Fr. Ramón Bancal, provincial dels Menors en Aragó, al dar compte de haver dat compliment á lo disposat per Joan XXII respecte al lloch y fàbrica del Monestir, sobre lo que havia lo Papa gravat sa consciencia, parla solament de Ferrer Peyrón y Domingo Granyena, en presencia dels quals senyalá la planta y divisions del convent y 'ls anomena directores de la obra. Eixa fou empresa ab tal activitat que á 3 de maig del any següent pogué ja soplujar á les catorze filles de Santa Clara que hi vingueren del monestir de Barcelona, com se veurá per lo ja citat full de la Regla: *«En lan de nostre Senyor jhu. ast. M. CCC. XX. VII, en lo dia de la invenció*

(1) *Apunt. Hist.-Arqueol.*, fol. 13.

de senta creu de mayg, que fo la doncs en dicmenge, lo molt alt senyor en Jacme rey darago e la molt alta senyora dona Elysen. per la gracia de deu. reyna darago. meteren e posaren. les dones sors menors. del orde de senta Clara. en lo molt honrat monestir novelament edificat per eyls en la parroquia de sent vicent. de sarria. prop barcelona nomenat senta maria de pedralba ab molt gran solemnitat. en ayxi que aqui foren presents personalment. los damundits rey e reyna. el senyor en jouan fil del dit senyor rey. archabisbe de toledol. qui dix lavors la missa. e los bisbes de barcelona. e d' Osea e de vic. estans tots tres revestits. a tota la missa. E foreni presents aytambe. lo senyor Infant en pedro fil del senyor rey damundit. comte denpuries. e els nobles en R. folc. vescomte de cardona. e en Hoc de muncada. e en G. de cervelo. e en bernadic de cubrera. ab molts cavalers cascun deyls. E ab la senyora reyna. foren aqui moltes dones nobles e honrades de catalunya. les quals aci no cal nomenar. foren aytambe presens molts religioses e homens dorde e clergues entrels quals fo. lo ministre provincial dels frares menors. per nom frare R. bancal. ab gran companya dels seus frares. E preferen XII dones clergues e dues legues. totes eletes. bones, e sufficiens del monestir de sent daniel (1) de barcelona que son ayxi metex, del orde de senta clara. e sis infantes, ya vestides. les quals entraren ensemps, lo sobre dit dia en lo monestir damundit. E les quatortze dones, de sus dites. elegiren per abadessa ab bona

(1) S. Antoni.

amor sor sobirana de olzet (1) en gran concordia e tan tost fo confermada per lo damuntdit ministre. E apres en continent. reeberen nou infants al horde. en presencia del rey e de la reyna. Tot aço espeegat e endreçat. e loffici de la missa acabat. ab gran goyg e alegria. feu hom gracies a deu. e a la verge maria. e al benahuyrat sent francesc e a madona senta clara. e a tota la cort celestial. car aquest feyt, ere vengut á acabament, en tan breu de temps. que no avie cor un an, e un mes que lo monestir sere començat dobrar ço essaber. en lan de M. CCC. XX. VI. lo cendema de senta Maria de març. en lo qual dia lo rey e la reyna posaren la primera pedra. el cap de lesglea ab gran festa e ab molta gent honrada e assenyalada. la qual cosa fure long de contar. e molt mes descriure.

Los noms de les quatorze dones. devotes e honestes que per amor del lur espos jhus xst. e per salvació de lurs animes. e per honor de lur orde acrexer e multiplicar. inspirades per lo sant espirit. vengueren acordadament e volentosament. a poblar e a fundar lonrat monestir de senta Maria de pedralba hey entraren totes ensems. lo damuntdit dia solemniament son aquets. S. sobirana de olzet. Abadessa. Sor francesca çá porteyla. neboda de la senyora reyna damuntdita. Sor costança çoquera. Sor Alamanda de Mansoli. Sor Saurina de jonques. Sor Costança de vilardeyl. Sor dolça luyla. Sor Costança fiveylera. Sor Costança de molins. Sor Margarida de bou vila. Sor maria luyla. Sor serena fiveylera. Aquestes XII son clergues

(1) Neboda de sor Saurina de Olzet, segona Abadessa de S. Antoni.

e recluses. Sor Alamanda de canoves. Sor Alicsen (?) aquestes dues son legues e van deffora. La gracia de deu sie ab eyles. Amen.»

No obstant y que pogué ser habitat, no quedà lo monestir llest del tot; entre altres coses faltaba una ala de claustre (d' un dels dos pisos solament) que no 's construí fins en 1412, segons consta en un dels manuals de negocis del Monestir, signat per Ramon de Forest notari, ahont se llegeix que Anton Neto tallà *26 summatis lapidum Montis Judaicis per pilarum in Claustri*, nombre exacte dels que conté doblats cada una de les ales del mateix, y segurament quedaren ja de llavors ben acabats, puig cap altre noticia, llevat de la de construcció de teulades, se troba en lo Monestir, encare que lo senyor Puiggari diu en sa *Garlanda de Joyells* que quan entrà ab lo Sr. Bisbe Montserrat y ab lo Sr. Regent Penyalver, en 1864, trobà que *mancava l' ala del fons del claustre, en la qual debia alçarse lo palau de la Reyna, vuy arrunat, y demunt les runes vejë l' horta y son enclós, fins á la gran capsalera de la montanya, etc.* Viuen encare avuy set religioses que 's trobavan ací dins ja en 1864, y algunes abans, y may han vist *l' horta y son enclós* d' allí estant, ni les runes, que les del palau eran en altre lloch adossat al dormitori y anomenat encare, per habershi edificat allí la habitació de la reyna, *Hort de les Corts* (segons diuen), ni han trobat may á faltar cap ala ni pis del claustre. Pero altres coses vejë lo citat autor fora de lloch: *la cisterna al mitj del pati*, y avuy, com sempre, se troba al angle d' orient

à mitjorn. Diu que la Sala Capitular *es una pessa llarga ab voltes de creuhera*, y es enterament quadrada ab una sola volta, de creuhera sí. Vejà també una trona *al costat dret del chor*, y sols se 'n troba una en lo refectori per la lectora, al costat esquerra; etc., etc.

La Sala Capitular quedá també per fer, encare que donya Constança de Cardona, que á l' hora de sa mort rebé l' hábit de Santa Clara y volgué ser enterrada en lo monestir quan fos terminat, deixá 12,000 sous per la obra de *Capitol* y per la capella de Sant Pere en la iglesia, com consta de son epitafi, lo més antich del monestir: *Hic iacet nobilis domina Constancia de Cardona, que abitum beate Clare in fine recepit ac operi capituli istius monasterii et pro capella sancti Petri XII^m solidos legavit; anima cuius requiescat in pace. Amen. Obiit autem II Kl. Marcii anno Domini* (de la Encarnació) *M^o CCC^o XX° V^o*. La capella de Sant Pere no consta quan se dedicá, pero les obres de la Sala Capitular degueren comensar en 1416, durant encare en 1419, puig en lo manual de Gabriel de Forest se llegeix: «900 pedres de fil per cloure un arch é reforsar lo peu,» en 1416, y en 1418 parla de «les obres de Capitol que van endevant,» y en 1419 diu que 's feren les vidrieres y 's picaren 6,850 pedres per Capitol.

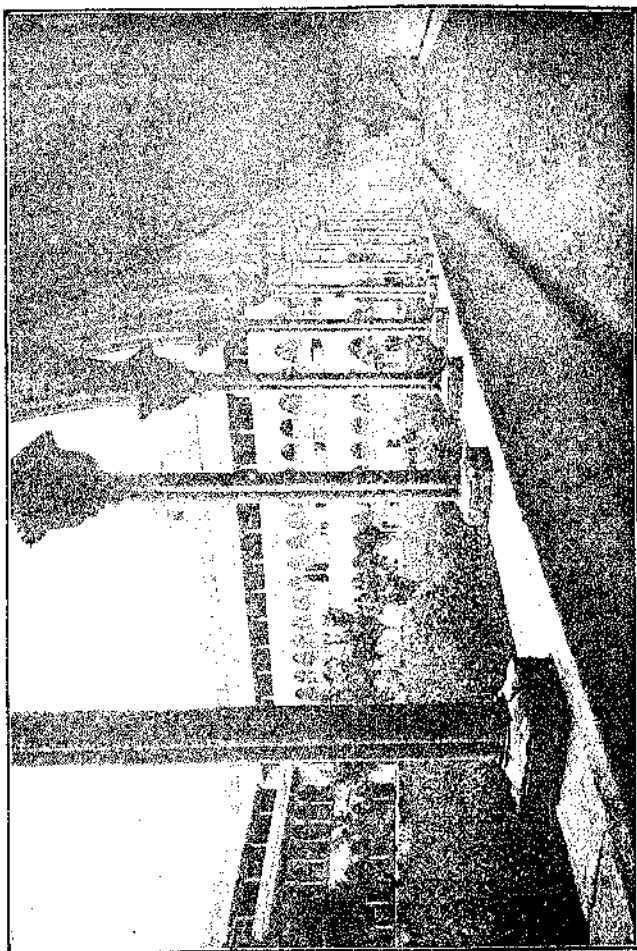
Entrant á má dreta de dita Sala s' empotrà l' epitafi de la primera abadessa Sor Sobirana de Olzet, morta á 25 Abril de 1336, pero no ses cendres, puig finá 80 anys avans de comensar les obres. També al peu de la imatge de la Sma. Verge ab son

Infant Jesús al braç se llegeix una inscripció d' un frare agrahit als beneficis del cel, pero que no té res que veure ab lo monestir.

Diu en sos *Apuntes Histórico-Arquitectónicos de Santa Maria de Pedralbes* lo arquitecte D. Joseph Oriol Mestres: «Sens esser, Pedralbes, un convent *encastellat* com altres que existían en nostre pays, tenia no obstant sa robusta paret d' enclós ab ses dues entrades resguardades per una torre de planta quadrangular, que per son modo de ser, dona á comprendre que se estava disposat per la defensa en cas necessari. Açó acaba de indicar, no solament sa forma y son sortit emplaçament, ab sos tres cayres eixits de la línea de la tanca general, si que també sa altura y 'ls canells d' un y altre costat dels marlets, á propòsit per sostindre y dar lloch al moviment de les comportes de fusta, derrera les quals podían ofendre al agressor los defensors reunits en elles.

»Portes de molt gruix de fusta, assegurades per sa part interior ab robusta cadena, tancavan diariament les dues entrades úniques, una en la part del Sudest y altre en la de Noroest.

»Si bé no pot, en rigor, calificarse de *encastellat* eix Monestir, per no reunir les múltiples condicions dels que á tal classificació corresponen, pot no obstant figurar entre los anomenats *Monasterium duplex*, dels quals se tenen extenses notícies que 's remontan als primers sigles del Cristianisme; solament, aixís com alguns tenían una iglesia y un convent per les religioses, y altre iglesia y altre

VISTA GENERAL DELS TRES PISOS DEL CLAUSTRE

convent per los religiosos, en est de Pedralbes sols se té una iglesia y dos convents: un en la clausura per les senyores religioses, y altre en lo recinte murat per los religiosos de la orde Seráfica (1). Se disposaren además separadament les habitacions dels clergues que completavan lo personal religiós, subordinat á la autoritat de la M.ltre. senyora Abadessa, que disfrutava de grans privilegis, los quals han anat desapareixent casi podem dir en nostres dies.

»Los claustres, degut á la rigurosa clausura que observan les esposes de Jesucrist, sols poden véures de lluny aprofitant lo desnivell de la montanya; pero com pertanyen á la época de la fundació del convent, fan parelles ab los de Montsió, Junqueres, etc., ab la particularitat d'esser més grans, constar de columnes y archs ogivals, en planta baixa y superior, y además de altre pis, sostinguda sa coberta, que ho es de teulada, ab matxons de pedra picada ab sa base y capitell á estil dels matxons de planta octagonal del claustre de PP. Franciscans, distants entre sí un intercolumni y la meytat d' altre del dels pisos inferiors.

»Per la vista fotogràfica treta en altre temps de eixos claustres, podrém formarnos una idea de sa magnitud y de ses parts constitutives. Les columnes están formades per l' agrupament de quatre prismes cilíndrics com les tenen les dels claustres de la Audiencia, Montsió, Santa Anna, y sobre tot

(1) Avuy propietat del Excm. é Il·lm. Sr. Catalá, Bisbe de Barcelona.

Junqueres, quals fragments poden veures en la parroquial de la Concepció, junt al carrer de Lauria. Les bases y capitells son tots iguals y están completament subordinats á los del citat claustre de Junqueres...

• *Iglesia en sa part exterior:* Cridan per complert nostre atenció ducs coses, ço es: la porta de entrada de la iglesia y la torre de les campanes. Magnífica y severa es la primera; grave é imponent es la segona. La arquitectura gòtica aplicada als edificis religiosos té un llenguatge particular, un llenguatge simbòlich, que en vá se trovará en los demés tipos arquitectònichs: tot té en ella sa representació: tot pot traduirse al idioma que podriam anomenar cristià.

• La porta d' eixa iglesia es grandiosa, está concebuda ab notable acert y executada ab la valentia propia d' un arquitecte entés y práctic en eixa classe de construccions. Tres grans archs ogivals en degradació, apoyats sobre los capitells de les columnes angulars de cada ressalt, escalonats en sa planta als quaranta cinch graus, abrigan lo *tímpano* que arrenca sobre lo robust llinar monolít de la porta...

• En lo llinar s' hi esculpiren en relléu tres escuts, ostentant lo del centre les quatre barres que 's diu foren senyalades en l' escut de Guifre el Vellós, ab sa propia sang, per Carles lo Calvo, després de renyida lluyta; y á dreta y á esquerra del propi llinar subsisteixen esculpits, aixís mateix, l' escut particular del Monestir, partit per meytat en son

sentit vertical, ab dues barres á la esquerra, y tres cercles sencers y porció d' altre á la dreta, qual representació sembla recordar certa dádiva de pans, que en cas apurat enviá la Abadessa al Rey, faltat d' eix aliment durant penosa y llarga campanya (1).

»Lo notable d' eixos escuts es lo tronch de cep ó parra que tenen á cada costat, ab tres fulles cap amunt y tres cap avall, deixant campejar un rahim en lo centre de cada costat. Eixa adició tindria un significat especial, puig no 's comprén puga referirse al producte del pays, ó terra que s' hagués concedit al Monestir, sabent com sabem que tota la montanya estava ocupada per grans boscos, abundant com abundan pe 'ls voltants del convent les grans masses de granit de color cendrós bastant blanch (2).

»Lo tímpano queda enterament expedit y lliure de tota decoració, lo que no 's pot comprendre; y es de suposar que antiguament estaria colocada en ell alguna imatge escultórica. Pochs anys fá que estava empestifat ab pintures impropies y de mal gust, que per fortuna foren tretes, no quedant altre ras-

(1) Los pans al rey los enviarían los Moncades en tal cas, d' ahont vingué l' escut no partit, y doblada la siera dels cercles. Pero perque la fundació era Aragó y Moncada se compougé l' escut de Pedralbes de barres y de pans, ó mellor dit *bessants*.

(2) Respecte al emblema de la parra creu lo R. P. Fita referirse al producte del pays, perque en una de les escriptures relatives al domini y tenencia del Mas Pedralbes parlant dels limits diu: «et á circio in vineis dicti mansi que sunt solum meum.» No obstant creu lo mateix P. Fita déu aplicarse lo emblema á les paraules de S. Joan, cap. xv, vers 1-7, per haverlo trobat repetit en la porta de S. Ivo de la Catedral.

tre que 'l que deixa á un mur de pedra lo rebòc arrancat per lo picot.

»Termina la decoració d' eixa porta una arquivolta sobrepujada ab sa cresteria que comença en son arranch y segueix fins á son vértix, prop del gran ram en forma de cistell, del qual surt lo símbol de la redempció; terminació molt generalisada per sa especial significació en totes les obres de carácter ó destí sagrat ó religiós. Entre eixa arquivolta y 'l primer arch de la porta campeja dins un cercle de sis lòbuls l' escut del Monestir, de grans proporcions, y segueix decorant l' espay entre l' arquivolta y 'l primer arch una série de cercles de major á menor, mentres vá reduhintse l' espay, acabant per unir-se algunes motlures en un arch apuntat, seguint la tangencia que entre sí guardan los cinch cercles traçats en aquell espay. Compónense 'ls capitells de vegetació representant la flora del pays, exceptuats los dos que sostenen l' arquivolta, qual representació pertany al regne animal.

»Al mateix costat d' eixa porta se alça imponent la maciça torre de planta octagonal, sens estreps en sos angles com los té la de la iglesia de Santa Maria del Pi. Les cares del octàgono regular tenen 3 metres 21 cent., y está inscrit en un cercle de 8 metres 42 cent. de diàmetre. La altura está dividida per medi de característica, pero senzilla cornisa, en quatre pisos de dimensions diferents, alçantsen altre demunt, en que están oberts los vuyt fines-trals, un en cada cara, ab sa arcatura interior al

estil dels de nostra Catedral, presentantse eixos finestrals ab agradable esbeltesa.

»Si bé es cert que cridan sobremanera la atenció la porta de la iglesia y lo campanar, ho es també que no la cridan completament, perque no son més que dues parts constitutives del conjunt; y aixís es que no puga perdres de vista la mole de la iglesia en general, que apareix robusta, grandiosa y grave. A la dreta del campanar se descobren dos traços de la iglesia que junt ab lo ocupat per aquell, son los tres destinats al chor de les senyores religioses y que están vedats al públich. A esquerra de la torre de les campanes se descobren cinch traços y després l' ábside. En los quatre primers traços ocupats per la porta y tres capelles, la altura total de la iglesia se troba dividida en dos, constituhint la primera la que tenen les capelles, y la segona la part més elevada de la nau. L' altre traç está ocupat per part de la sagristia, qual altura es menor de la que tenen les capelles, per les quals no s' obrí més que un rosetó de menor grandaria y motlluració més senzilla, pero de igual principi, que 'ls de la part alta de nostra Catedral basilica en sa nau central. Al llarch de la nau s' obriren ayrosos finestrals dobles, ab ses corresponents arcatures ó trepats en la part superior. En l' últim traç entre la capella primera del costat del evangeli y l' ábside, existeix la sacristia de construcció moderna, y no tan recomenable com la de la iglesia, que s' revela en la part exterior, y que, com s' ha dit, no arriba á la altura que tenen les capelles. L' ábside

's presenta ab bones proporcions realçat per lo finestral obert en cada un de sos set cayres; solament que 'l del centre está dividit en tres compartiments per medi de dues columnes, y 'ls restants están dividits en dos per una sola columna. Lo trepat que sostenen es lo comunment usat en la época de sa construcció: lo triangle, en sa part superior, descansant sobre 'l vértix d' altres dos equiláteros y curvillneos, com l' anterior, qual diámetre es igual á la meytat del ample del finestral, venint eixos apoyats sobre dos archs ogivals que arrencan de la columna central y s' uneixen per l' altre extrem á la vertical de les mateixes brancalades de la finestra que constitueix sa amplaria.

>Tan eixos dos archs, com los tres triangles, están acompanyats de sos corresponents lóbulos que completan lo sistema

>Los dos traços de la dreita del campanar tenen de particular que careixen de capelles, y donan lloch á que seguesca de baix á dalt la paret lateral de la nau, destinada á chor exclusiu de les senyores religioscs, y que pugan apreciarse sos estreps, que tenen 2 m. 79 cent. de longitut, per 1 m. 5 centímetros d' espessor, distants entre sí 5 m. En eixos dos traços solament existeixen les finestres altes de la nau conservant lo mateix nivell, pero tenen una particularitat molt notable, per ser la única aplicada en nostre pays. Y eixa particularitat consisteix en que la altura del finestral está dividida en dos per medi de un llistó horisontal sostingut per dos archs semicirculars y lobulats,

com se veu en les construccions franceses y alemanyes, sobre tot en les iglesies d' aquell sigle y posteriors. No deixa de ser un gran sistema que contribueix á dar major estabilitat á la columna central y que en res lleva lo bon efecte del conjunt.

»Si 'ns fixám un moment en la fatxada de la testa de la iglesia enfront al Noroest, y de la qual sols pot descobrirse la part superior, per estar alçada dins un clos reservat, podrém formarnos una idea més exacta del rosetó que si 'l contemplám desde l' interior de la iglesia. Ses dimensions son més aviat petites que grans si 'l comparám ab los de Santa Maria del Pi y de Sant Cugat del Vallés, reunint eixos la ventatja d' esser més ríchs en la motlluració y més complicats en sa combinació.

»Eix rosetó se compon de dotze cercles, lobulats, en lo perímetre, y un en lo centre. Los del perímetre enclouen tres lóbul cada un, lo del centre ne te sis. Entre est y aquells, y servintlos de enllaç, se notan dotze archs ogivals, quedant petits espays trepats entre eixos y los cercles del perímetre, aixís com entre eixos y 'l cercle máxim del centre del rosetó que serveix de march; y quals punts lluminosos semblan vintiquatre estrelles que contribueixen al bon efecte del conjunt, y permeten més variants de color en los vidres que fan resaltar los espays de major dimensió.

»Tant eixa fatxada com les restants rematan horisontalment, com es costum en los edificis gòtics de nostre pays, per permetre la bonansa del clima y les moderades variacions atmosfèriques la cons-

trucció de terrats construïts directament sobre les voltes de les capelles y de la nau.

»La construcció es esmerada, y de la més sòlida que tenim y pot conseguirse.

»La nau (en l' interior) es ample, espayosa y esbelta, illuminada per rosetons de segon orde en les capelles, y ab finestral que comensan á la altura del arrench dels archs transversals y dels arístons per diagonal, que constitueixen la ossatura en que s' apoya aquell conjunt de voltes per aresta, que donan lloch, ab lo peraltat de sos llunets, á la presencia dels esbelts finestral de céntrica columna y graciosos trepats en la part alta. L' ábside, constituït per cinch cayres de un decágon regular, y dos de major latitut, que son prolongació de les parets laterals de la nau, se presenta esbelt y de bones formes, ab son finestral en lo mur central, de major latitut que 'ls restants. A més dels set finestral oberts en los set costats que constitueixen lo presbiteri, existeixen altres tants rosetons de 2'04 m. de diámetre, variant molt acertada y ab la qual se conseguí dar major importancia al *sanctasanctorum*.

»Set son los traços repartits en tota la longitud de la nau, dels quals, quatre quedan lliures enterament per los fidels, y 'ls tres restants los ocupa lo chor per les senyores religioses. A eixos set traços deu afegirshi lo presbiteri, clos ab senzill reixat, quedant aixís perfectament deslindada la part més principal de la iglesia.

»La part destinada al públich té tres capelles en

cada costat, de 5'55 m. de latitut per 3'50 m. de profunditat, quedant ocupat lo traç restant per la porta d' entrada en la banda del Evangeli y per una dependencia reservada (1) al costat oposat.

»La latitut de la nau es de 12'84 m., y compreses les capelles, de 19'84: la longitut total es de 56'30 metres, ço es: 11 m. per lo presbiteri, 26'30 m. per los fidels ó públich, y 19 m. per lo chor de les senyores religioses inclús lo espés mur de separació. En quant á la altura de la nau, segueix igual proporció que la adoptada en Santa Maria del Pi: te l' arrench dels archs transversals á 12'84 m. sobre 'l pis general de la iglesia, ó de la nau, qual altura es igual á sa latitut (de la nau). Los archs transversals son traçats ab igual radi á les tres quartes parts de la corda que subtendeixen, lo que dona una elevació total de 21'20 m. Igual relació tenen los archs de les capelles; es dir: lo radi igual á tres quartes parts de la llum, en sos arrenchs.

»En lo centre de la iglesia hi ha lo chor destinat als clergues y als PP. franciscans, compost de vint y sis cadires de roure ab bona talla, y que recordan una época de bon gust, qual cadirat está en contacte ab la paret del clos, essent sa elevació de sols 1'29 m.; de manera que en res perjudica lo bon efecte de tan grandióspay. La longitut total del chor es de 8'10 m. y sa amplaria de 6'70 m.

»Lo panteó (de la Reyna fundadora) es tot d' alabastre, á poca altura del pis del presbiteri, ço

(1) Combregador de les religioses.

es: sobre dos grahons y sostingut per tres lleons jahents, se colocá la urna, sobre la qual jau una bellíssima figura representant la reyna difunta ab vestiments de cort, y ab corona al cap, ab una figura als peus que tal volta tindria l' ayre de compadeixer la mort de sa senyora. Devant l' urna hi havia sis figures, que representarian los sants patrons de la familia de aquella noble senyora, abrigats per riques edicules ogivals, separats per un matxó rematat ab son corresponent pinacle piramidal de planta quadrada. Poch més amunt de eixa urna hi ha les figures de dos àngels sostenint un sudari, del qual surt l' ànima de la difunta, que presentan al Salvador, qui té l' ayre de serli propici.

»A un y altre costat de l' urna s' alça un robust matxó formant dos cossos en sa altura, interromputs per lleugera cornisa, rematant ab frontó, sobre 'l qual arrenca prolongada piràmide, ab cresteria en sos angles, rematada ab un cogoll especial, com formant suport de la cornisa que circueix lo presbiteri á 7'42 m. del pis. En cada un dels dos cossos que componen lo matxó se veu avuy una senzilla peanya que sostindria regularment sa corresponent figura. Cap de elles existeix, y no 's pot colegir la representació que tindrian (1).

»Del final del cos d' eixos matxons arrenca un arch apuntat dividit en tres grans lóbulis ab sos

(1) Dins clausura hi ha los fragments de les figures; les de baix son S. Jaume y S. Francesch. Les de dalt: Sta. Elisenda y una santa reyna (sembla), en lloch de la qual en la part interior (ó sia del claustre) del panteón hi ha Sta. Clara y les demás iguals que defora.

trepats de costum, y un frontó que abriga l' arch pujant casi á la altura del cimbal de les piràmides laterals ja dites, qual frontó porta sa corresponent cresteria y cogoll de remat en lo vértix. En l' espay lliure, entre l' arch lobulat y 'l frontó, se troba inscrit un cercle lobulat ab floró en son centre, y figurant trepats, puig sols estant en relléu, aixís com los tres triangles que restan en cada costat y altre en la part superior...

»En la part interior del sarcófach, y junt als matxons, hi ha agrupades lleugeres columnes que son les que en realitat sostenen l' arch lobulat que abriga la urna. Entre 'l frontó y les piràmides de terminació dels matxons laterals, ocupan part del espay del mur dos escuts del Monestir com los ja descrits.

»En la primera capella de la part de la Epistola cridan la atenció del artista y del arqueólech dues urnes dins sos corresponents ninxos disposats desde un principi en la paret del fons, que si bé no tenen figures que representen les persones á qui pertangueren los restos mortals en elles depositats, portan devant la inscripció per la qual se sab que ho son de la Comtesa de Cardona, morta en 1325, y de D.ª Eleonor de Pinós, morta en 1309 (1).

»En la segona capella existeix una urna sostinguda per dos lleons, posada devant lo mur; y á son costat, dins un ninxo, fou colocada altra urna sobre

(1) La última letxa es 1361; es de notar que dites urnes, al igual que 'l cenotafi de la reina, donan també á la clausura y tenen doble inscripció.

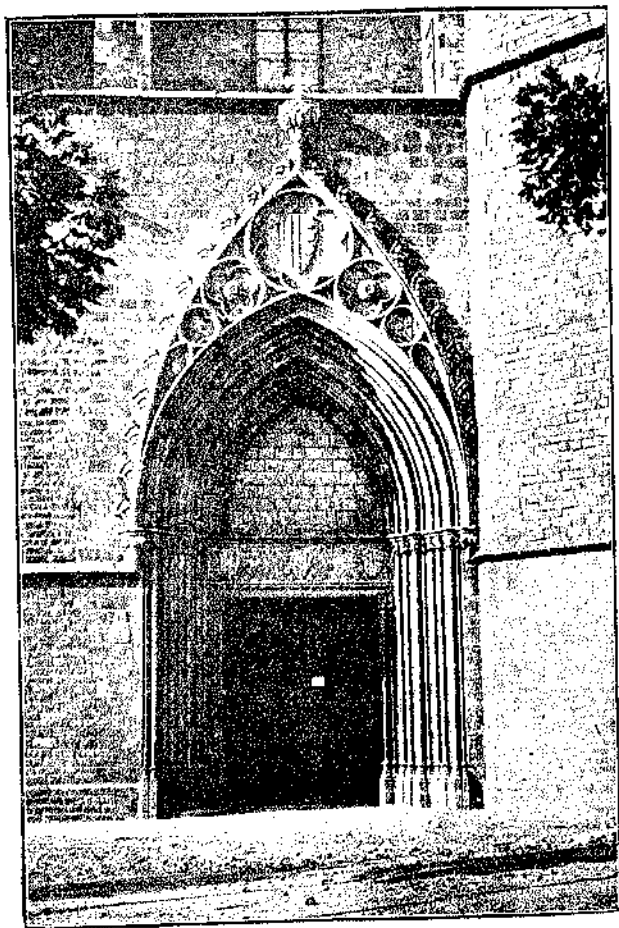
dues columnes, que no porta inscripció: pero dues figures jahents denotan l' elevat rench dels personatges quals restos foren en ella depositats.

»En la primera capella del Evangeli hi há dins un ninxo, y sostinguda per dues columnes, altre urna cineraria ab dues figures jahents, devant, y altre superior vestida de cort ab corona de flors, que si bé demostra representar individus de familia distingida, no pot colegirse qual seria per mancarhi inscripció que ho relate.

»Altres urnes cineraries existeixen en la iglesia, de les quals se conservan les lloses de la coberta que les tancava, sostinguda per dues columnes, ocupant los mateixos ninxos en que probablement hi foren les urnes senceres.

»Reunirencse alguns restos en una sola urna que fou colocada sobre un pilar adossat á la paret divisoria entre la nau y 'l chor de les religioses, en qual pilar hi ha una petita lápida en lletra gòtica y daurada que diu:

«Ací descansan les despulles mortals de dona Catarina de moncada, marquesa d' aytona: dona margarida de alagón y castro, comtesa de la puebla; dona elisenda y dona margarida de moncada: y los nobles senyors don gastó y don berenguer de moncada, de la familia de la insigne reyna fundadora de eixa santa casa, dona elisenda, muller del rey don jaume II. En lo presbiteri de la present iglesia, y junt al sepulcre de eixa augusta senyora, reposaren aquells restos per espay de molts anys, dins dues caixes de fusta, afins que en 26 d' agost del any 1826

PORTA D' ENTRADA DE LA IGLESIA

»foren trasladats á la capella de sant rafael, y de
 »ella, en 8 de decembre del any 1877, se colocaren
 »solemnement en eix sarcófach. preguéu á deu per
 »llurs ànimes.»

»Altre enterrament modestíssim, pero notable, existeix devant la segona capella del costat de la Epístola, y si bé la llosa que cobreix eixa sepultura no té inscripció alguna, se posá devant de la paret divisoria, entre la primera y segona capella, una lápida, en lletres gòtiques, per la qual se sab que allí fou enterrat lo cadavre del venerable Jaume Despujol, varó claríssim, que té molta celebritat per son talent, gran eloqüència, bona administració y rellevants virtuts.»

Son epitafi diu:

✠ *Subtus in hac fossa viri venerabilis ossa
 Dextere in solo sunt iacobi de podiolo.
 Quinquies duodecies annis celeberrime gessit
 Curam huius domus. Quanta et qualia fecit
 Fama refert, fabricata docent, contecta loquentur;
 Per huius industriam bene splendida cuncta feruntur
 Quod decet yconomum meriti non defuit isti
 Provido et vigili, pro magno munere christi.
 In eum hoc extulit natura libera donis,
 Tantumque ad posteros credetur cedere bonis.
 Bis septem centies duobus numero iunctis,
 Dum erant anni a nato preside cunctis,
 Obiit in madio, die qua incipit estas,
 Ut vivat gloria tribuat divina maiestas.*

«En eixa fossa sota terra, á ma dreta, jauen los ossos del venerable varó Jaume Despujol. Sexanta anys fou procurador celebèrrim de aquesta casa. Quantes y quines coses feu, la fama ho refereix, ho mostran les obres d' esta fàbrica y ho diuen les teulades, totes eixes coses per sa industria foren ben espléndidament portades. No li mancaren les dots de un bon ecónomo, pròvido y vigilant, que les rebé llargament de Cristo. Los dons que lliberal li dispensá la naturalesa, deuen recomenarlo á la posteritat á qual servey los empleá. En lo any 1402 de la Nativitat del Senyor, en lo mes de maig y en lo día en que comença l' estiu, morí. Que la divina magestat li atorgue la vida de la gloria (1).»

Llegá Despujol 300 florins d' or al Monestir, y encare en vida doná *en Jacme dezpujol per amor de deu CCL sous barchinonesos perpetuals, dels quals fan los pròmens é la universitat de la vila é castell de Tous del bisbat de Vich, y L sous que fan en Jau-me baruç e sa muller de la parroquia de Sarriá.*

(1) Continuem aquí la traducció castellana del P. Fita, á qui devem lo trasllat de la inscripció tumularia:

En esta hoyu por debajo del suelo, á mano derecha, descansan los restos del varón venerable Jaime Despujol. Sesenta años fué procurador celebèrrimo de esta santa casa. Cuantas y cuales cosas obró, lo reflere la fama, las fabricadas lo muestran, las techumbres y tejados lo pregonan. En él se juntaron todos los méritos de un buen ecónomo, que recibió grandemente de la bondad de Cristo. Los dones, que con larga mano le dispensó la naturaleza, deben asimismo recomendarlo á la posteridad, en cuyo servicio los empleó. En el año 1402 de la Natividad del Señor, en el mes de Mayo, y en el día cuyo número (21) da principio al estio, falleció. Concédale la majestad divina el vivir eternamente en la gloria.

Serien també donacions sues: *un pali de drap d' or blanch ab senyal de puïol, forrat de tela blanque, una creu, quis diu la creu den pujol, ab peu levadts ab son crucifix ab tres asmalls al peu, y un cap de senta Catherina ab un reliquiari ab creu, ab senyals als costats de puïol.*

Pero tornant als temps de la dedicació d' eixa iglesia de Pedralbes, falta notar que la erecció del mencionat temple habia de ser per expressa y única condició del rey en Jaume, baix invocació de la Divina Mare, Maria Santíssima, com digué en la donació de Valldaura, que no tingué lloch, y en la segona de certs rédits per la construcció del monestir:

Gratis et ex certa scientia, per Nos et omnes sucesores nostros... cum hac charta nostra perpetuo valitura, concedimus vobis dictæ Reginae in perpetuum pro ipso tamen monasterio, cujus ecclesiam sub invocatione Beatæ Mariæ volumus erigi, et ipsius altare præcipuum ipsius insigniri vocabulo; 6,500 solidos barchinonenses pro francho et libero alodio, in redditibus, quolibet anno, prout inferius continetur, etc., etc. (1).

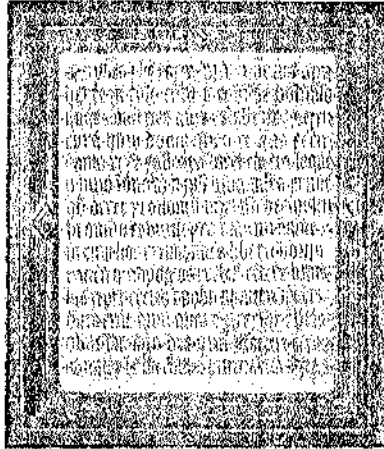
De bon grat admetria eixa regalada condició la piadosa reyna fundadora, y no fora menys placent al papa Joan XXII que desde Avinyó, á XV de les kalendes de Novembre del any 1328, expedí, més que butlla, una serie de lloances á la Reyna del

(1) Arxiu de la corona d' Aragó; extret per J. Puiggari, *Garlanda de Joyells*, fol. 178.

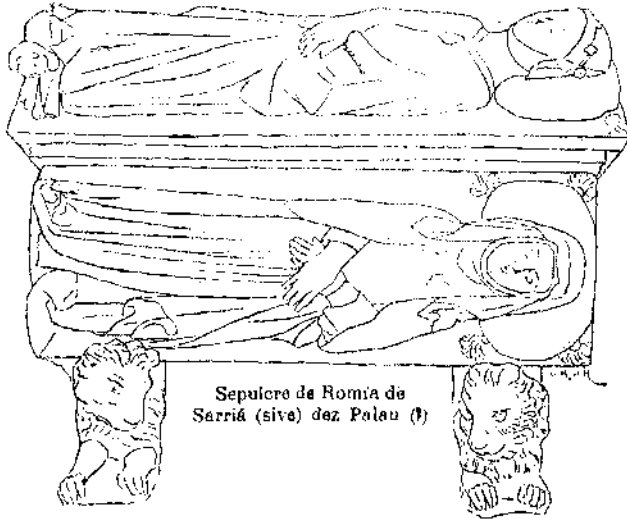
cel ab motiu de concedir indulgencies als visitadors y benefactors de la iglesia de Santa Maria de Pedralbes:

Joannes episcopus servus servorum Dei, Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis, Salutem et apostolicam benedictionem. Quum preclata meritum insignia quibus Regina celorum virgo dei genitrix gloriosa sedibus prelata sidereis quasi stella matulina prerulilat, devote considerationis indagine perscrutamur, dum etiam infra pectoris archana revolvimus quod ipsa utpote mater misericordie, mater gratie, pietatis amica, humani generis consolatrix, pro salute fidelium, qui delictorum onere pergravantur sedula exoratrix et pervigil ad Regem quem genuit intercedit, dignum quinpotius debitum arbitramur ut ecclesias in sui honore nominis dedicatas gratiosis remissionum prosequamur impendiis, et indulgentiarum muneribus honoremus. Cupientes igitur ut ecclesia Monasterii SANCTE MARIE DE PETRAALRA ordinis Sancte Clare, Barchinonensis diocesis, quod per carissimos in christo filios nostros Jacobum Regem, et Elisandem Reginam Aragonum Illustres de novo fundatum dicitur et dotatum congruis honoribus frequentetur, de omnipotentis dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus vere penitentibus et confessis qui devote eandem ecclesiam in Quatuor ipsius beate Virginis ac sancti francisci et eiusdem sancte Clare festivitibus, Centum, Illis vero qui per Octavas dictarum festivitatum ecclesiam ipsam devote anuatim visitaverint, et eidem manus porrexerint

adlucres, singulis videlicet ipsarum festivitatum et Octavarum diebus Quadraginta dies de iniunctis eis penitentiis misericorditer relaxamus. Datum Avinionis XV kls. Novebris Pontificatus nostri Anno Duodecimo.

Epitaffi de Mossen Jaume Despujol

Sepulcre de Romia de
Sarrià (sive) dez Palau (1)

CAPÍTOL III

La Reyna Fundadora. — Sa munificència envers lo Monestir

No s' en gaudi molt temps (ací en la terra) lo rey en Jaume de la part haguda en la fundació del Monestir. Poques setmanes després del dia de Santa Creu del mateix any de la inauguració del temple de Santa Maria, á 5 de les kalendes de Juny de 1327, ordená son testament, ratificant entre multitud d' altres disposicions, totes les donacions fetes á la reyna Elisenda, enclosa la de la corona d' or comprada á son germá Otto de Moncada, anells ab pedres precioses y perles, altres joyes y vaixela d' or y d' argent, etc.; recomanantla á son hereu universal Alfons. Tot açó després d' haver manat

l'enterrassen en Santes Creus com per vot devant la imatge venerada allí de la Santissima Verge havia fet. Eix testament clos, en poder de Bernat d' Aversó, notari real per tota la terra de Catalunya, firmá y segellá lo rey en son palau de Barcelona, y 'l dia 2 de novembre maná ferne un trasllat auténtich per la reyna sa muller, ab intent de signarlo ab son segell secret, lo que no pogué verificar per haver mort en aquell mateix dia com consta en lo mateix trasllat senyalat de n.º 992 en l' arxiu d' est monestir y per un antich llibre de óbits que, en forma de calendari, se llegia en lo chor després de Prima per recordar á la religiosa ó al benefactor difunts que en aquell jorn havian passat d' aquesta vida. Sens dupte estrená lo llibre Jaume II, puig la primera de les religioses que morí fou Sor Constança de Molins á 13 de Novembre de 1329. Diu l' elogi:

IIII Nonis Novembris. Obitus illustrissimi domini Jacobi felicitis recordationis regis aragonum qui obiit die presenti in civitate barchinone circa horam pulsationis cimbali latronis, eiusdem civitatis, pro anima cuius sorores presentis monasterii tenentur domino pie et assidue fundere preces suas ut infra lacius in fine presentis libri notatur. Eixes preces son, ademés d' un respons setmaner, que 's canta encara, del ofici de la Creu y 'l de difunts y 'ls psalms penitencials cada dia y lo psalteri cada setmana, y un aniversari y ofici de difunts anual que no s' ha deixat, certa oració que debia dirse per XXX dies cencers tots anys per anima del senyor rey.

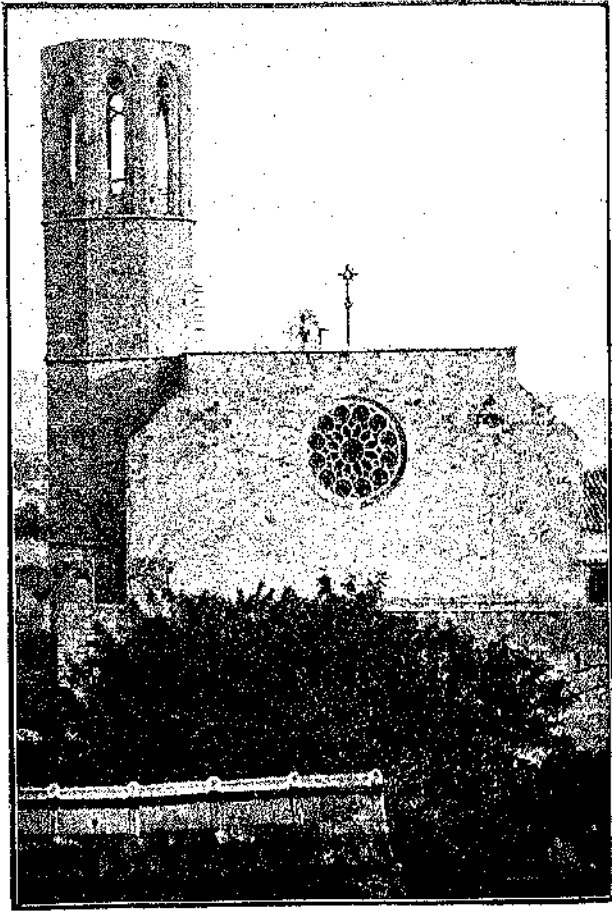
«O dulcissime domine Jesu Christe verus dei filius qui de sinu patris opi... *Complida aquesta oració la qual se deu dir ayonoions davant laltar levse hom en peus e deitz lo psalm que diu Confitemini domino, lo qual hom diuen als dicmenges á la prima. E á cada vers diuen hom gloria patri. Complit lo psalm Deits aquesta antifona qui diu O clavis david. Complida la aña. deitz X versets levant e bexant. De puix deitz Kiriél xpcí Kiriél Pater noster puix deitz ffastina ne tardaveris domine libera me et noli tardare exaudire oracionem meam. Veni Jesu Christe preliator fortissime princeps celestis exercitus domine qui diabolum vicisti et omne genus humanum de potestate eius liberasti. libera me de omni tribulatione mea. et de omnibus insidiis inimicorum meorum visibilium et invisibilium ut non habeant potestatem nocendi in ulla causa, salvator mundi qui cum patre et spiritu sancto vivis et regnas deus per infinita seculorum secula amen. aquesta oració sia feta per cada ayu per anima del senyor Rey una vegada e sia comensada lo dia de bibiane virginis e serà finida lo dia de ninou. e fassenho aquestes dones qui ara son e celes qui per temps serán. E vida e longa que deus dó á la senyora (1) atretans per ela.»*

Excepció feta del Ofici y Aniversari anuals y de l'absolta setmanera, tot lo demás fou substituït més tart, á principis del sigle XVI, per tres psalms y tres oracions repetits tres voltes cada dia.

(1) Reyna.

Enviudada la reyna, féu construirse un palau arredossat al monestir per la banda d' Occident, ahont desitjava y lográ acabar sos dies, segons se dedueix d' una resposta de Talayrandus, Bisbe Albanense, que trobarém més tart. Fins poch abans de sa mort no pogué comunicarse interiorment ab les religioses que estavan ja obligades á perpetua clausura desde 'l pontificat de Bonifaci VIII (1294-1303).

En vida encara del rey (4 Idus Juliol 1327), feu la primera Ordenació ó Fundació firmada de sa má, en poder de Domingo Biscarra son guarda-sagells. En ella mana que les verges consagrades á Deu y recluses en lo nou Monestir deuen esser del Orde de Santa Clara baix la regla de Urbá IV: *In nomine sancte et Individue trinitatis, patris et filii et spiritus sancti amen. Pateat universis: Quod Nos Elisendis dei gratia Regina Aragonum dum pectoris nostri volumina volvimus, satis apte invenimus quod quanto maiora superne nutu miserationis accepimus, quantoque locum notabilem inter filios hominum obtinemus, tanto devotiora debemus obsequia gratitudinis largitori. Inde que occurrit nostre considerationi praecipuum ut regi regum cuius Clementia nos provexit ad Regie dignitatis fastigium, suisque ministris, grato devocionis encennio placeamus. Ad ea igitur, que ad laudem Altissime cedere, ac anime nostre salutem respicere dinoscuntur, interne contemplacionis intuitum dirigentes, ac claris indiciis agnoscentes quod inter ceteros ordines quos summus celestis agricola, in orto plantavit Ecclesie, Sacrum Sororum Ordinem Sancte*

FATXADA DEL CHOR DE LES RELIGIOSES

Clare, jam per orbis provincias, superna gratia propagante diffusum, plenus gratia, fons virtutum, et ablucio vitiorum, dominus Jesus Christus; inter cetera sanctitatis insignia, praecipue diligens Castitatem tamquam luminare praefulgidum, et vas candidum in Ecclesia firmamento splendore sidereo, praesulgentem, variis virtutum illustravit fulgoribus, et caelestium gratiarum, ornatibus splendidis multipliciter decoravit, queque ipsius ordinis sacra Religio dominantium domino fructus uberes proferens preclaras ancillas perducit assidue, que ut mediatrices placabiles, inter deum et hominem mundane conversationis relegatis illecebris, sub observancia regulari, sub claustralis abstinentie nexibus devote reddunt altissimo vota sua, et tamquam adolescentule, que florem campi, et liliium convallium, super omnia dilexerunt, ei qui speciosius est forma pre filiis hominum, suum decorem suamque pulchritudinem dedicant ad immaculati thori nuptias, ad amplexus desiderabiles veri sponsi velut ad fontem ortorum deliciarum signatum, Spiritu Consilii et fortitudinis haspirantes. Idcirco nos, tante suavitatis, tantique odoris, et honestatis fragrantia redolentes, ac plenis affectibus cupientes, jamdictis Sororibus, propicie quietudinis edem, et claustrum Sanctimonie preparare, in quo virginitatis oleum summentes in vasis, se accensis lampadibus, parent obviam ire Sponso, et ad celestis Agni nuptias, sertis roseis presignite feliciter introire. Eapropter volentes, circa hec virtutum domino, pie mentis offerre gratissimum holocaustum, ut quod nostris meritis non valemus, devotionis illarum intercessionibus assequa-

mur. Ad honorem et gloriam omnipotentis Dei, Cui omnes actus nostros offerimus, pias operaciones ascribimus, et omne bonum quod agimus imputamus. Et ad laudem et reverenciam gloriosissime beate Marie virginis Matris eius, et ob devocionem quam erga beatum ffranciscum et sanctam Claram gerimus, puro corde pro remissione nostrorum peccaminum, et Serenissimi principis ac domini Domini Jacobi dei gratia Regis Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice ac Comitum Barchinone viri nostri charissimi et domini Reverendi et parentum suorum pariter et nostrorum, Monasterium monialium dicti ordinis Sancte Clare in manso dudum nominato Pedralbes juxta locum et in parrochia Sarriani diocesis Barchinone auctoritate apostolica nobis in hac parte concessa pia fecimus intentione construi et opere sumptuose fundari. Quod siquidem Monasterium ob onorem et laudem omnipotentis dei et eius Gloriosissime Genitricis quam recognoscimus et fatemur refugium singulare fidelium et cunctorum perpetuam adiutricem Monasterium Sancte Mariae de Petra alba nuncupari decernimus et ipsius altare precipuum ipsius beate Marie vocabulo insigniri. In quoquidem Monasterio chorus Virgineus sororum ordinis sancte Clare dignam impendant altissimo servitutem. Sic tamen quod Abbatissa et conventus eiusdem Monasterii regulentur et vivant secundum Regulam datam sororibus ordinis Sancti damiani a domino Urbano papa quarto et ipsam Regulam teneant in omnibus et observent.

Segueix la donació de totes les terres del Mas Pedralbes; de un cens de 25 lliures 14 sous 4 diners

sobre Tarrassa; tots los delmes, tasques, brassatges y agrers que rebia en Piera (no la jurisdicció, que no era sua). Además, tot lo dret sobre la meytat del Moli de 'n Carbonell en lo Rech Condal, que era del rey y de les monjes de Junqueres. Ordena que per vestuari de les monjes la abadessa se retinga anualment 5 lliures, les monjes recluses 2 lliures 10 sous, y les que *van defora* 2 lliures solament, y essent en la enfermeria 8 sous á cada una cada mes; senyala anualitats al Confessor, Sagristá, Metje, etc., y deixa les obligacions de oficis y oracions demunt notades, fundant presbiterats per que celebren la Santa Missa quotidiana per ánima sua y del rey. Pero s' ocorre ací: ¿qué n' havian de fer y ahont les havian de ficar les monjes aquelles anualitats que 'ls senyalá la Reyna?

Professavan pobresa en particular, y certament no pecavan contra 'l vot que de servarla havian fet, puig segons lo Dret Canónich y Sant Bonaventura y altres, la infracció del sobredit vot ó la propietat consisteix en dar, pendre y usar sens llicencia dels superiors sia poch, sia molt; y aixó no ho feren, com consta de molts instruments en los quals se demanan llicencies per comprar, llegar, etc. Pero ¿era aqueix l' esperit de la regla de Urbá IV? Y més encare, ¿era aqueix l' ideal de la Seráfica Fundadora? Eixa ab tot y sa humilitat se las tingué fortes ab un Pontífice (Gregori IX) que per probarla volia absóldrela de la renuncia que havia fet á tota possessió en comú de bens immobles poch ó molts, responentli que de sos pecats, y no dels

consells evangélics, volia ser absoluta... Més tart, per concessions apostóliques de bens en *comunitat* y jamay en particular, sofrí martiri fins á la mort... ¿Cóm miraria al cap de pochs anys, desde 'l cel, los violaris, peculis, anualitats, etc.? . Certament la reyna fundadora de Pedralbes fou generosa, piadosíssima, de nobilíssims sentiments, etc., etc.; pero respecte á la pobresa, llevat de sa bona intenció que no pot posarse en dupte, venen ganas de dirli: *in hoc non laudo*. Diu Urbá IV: *E per so, cor a la multitut aiustada sots observansa daquesta religió totes coses deuen esser comunes ne neguna no deu dir alcuna cosa esser sua. Sia guardat ab gran diligencia que nenguna per occasió d' aytals trebayls (1) o per loquer reebut per aquels trebayls venga en vici de colrea o dalcuna propietat o de notable specialitat; y es de suposar que Urbá IV no havia prohibit á cada una dir esser sua la cosa tot conservantla com á propia... Y si bé, com queda dit més amunt, no davan ni rebían cosa alguna sens llicencia, eran no obstant ben lluny de la observancia de la vida de Comunitat, puig les més afavorides de bens de fortuna usavan ab deguda llicencia de tot lo que havían menester, y més si calla, mentres les que tenian poch ó res, careixían *sense llicencia* fins de lo més precis á la vida...*

Veritat es que aixó de més y menys succehí més tart, perque la intenció de la Reyna, com diu ella mateixa en la Segona Ordenació ó Fundació, fou

(1) Parla abans de quant deuen treballar.

admetre á les postulantes fins á seixanta sens dot; pero per ferho aixís podia d' una vegada haver sumat les 60 anualitats que senyalava á cada monja y darles al fons comú; porque al primer any totes tindrían les 2 lliures 10 sous y les 2 lliures respectivament, pero la varietat de circumstancies, de caràcters, etc., faria que al any següent fossen los residuos d' aquelles anualitats passades ben diferents, y fins sembla que eix sistema havia d' ésser com un reclam per ingressar á un lloch ahoít trobar una renda segura mentres visquessen, lo que no es tan fácil essent eixa renda comú, puig per sola la vida, sens vocació, no deu fer gayre de bon tancar-se.

Diu algú que Deu Nostre Senyor no demanava més á la Reyna: sia, y anem seguint; pero lo que es molt de notar es que Donya Elisenda al emprendre la fundació de est Monestir començá molt lluny y molt separadament de la fundació que havia fet Santa Clara en 1212 en Sant Damiá, pero per especial Providencia començá eixa fundació en *convergencia* ab la primitiva de les Sors Menors, y si bé han passat alguns sigles y s' han traçat algunes curves, per misericordia de Deu, sempre s' han anat acostant, especialment en lo present sigle, gracies á la Bondat Divina.

La generositat de la real fundadora anava augmentant, mostrantse incansable en fer creixe los rédits de son volgut Pedralbes. En poder de Domingo de Biscarra, son gdarda-segells, feu donació al Monestir de totes les cases fetes y per fer dels

voltants del mateix; de 505 sous 8 diners sobre taules de carniceria de Barcelona; dels r dits de Berga, Bergad , Casserres y Torroella de Montgrí, que s' ampliaren m s tart per cessió de la mateixa reyna, quals concessions y totes les dem s ja fetes confirm  lo rey Alfons en Barcelona   3 dels Idus de Janner de 1327, exceptuades les de Berga, Bergad , Casserres y Torroella de Montgrí, que confirm    11 de les kalendes de Febrer de 1327. Una y altre confirmació están senyalades en l' arxiu de números 62 y 67.

No oblid  ensemps la reyna la impetraci  de concessions apost liques que als principis abundaren molt per lo Convent. Joan XXII, desde Avinyó, 25 Octubre de 1327, doná llicencia als Frares y Clergues per entrar en clausura per la sepultura de les Religioses; en 15 de les kalendes de Novembre havia ja obligat al Guardi  de Framenors de Barcelona que envi s Frares   Pedralbes per solemnisar les festivitats del Monestir assistint als divinals Oficis. Exped  lo mateix Pontifice un indult per que les religioses de Pedralbes pugan gosar de tots los privilegis concedits   les Menoretetes; un Bulleto per que son confessor pug  abs ldrerles   pena y culpa en la hora de la mort: un y altre en lo mateix dia 15 de les Kalendes de Novembre de 1327, y poch temps després, *pridie Kal. decembris*, concedí   les religioses del Monestir de Pedralbes tots los privilegis de que gosan les de Santa Clara de Naumassen. (Pergamins 104, 112, 108 y 114.)

En 1328 procur  del Cardenal Protector de la

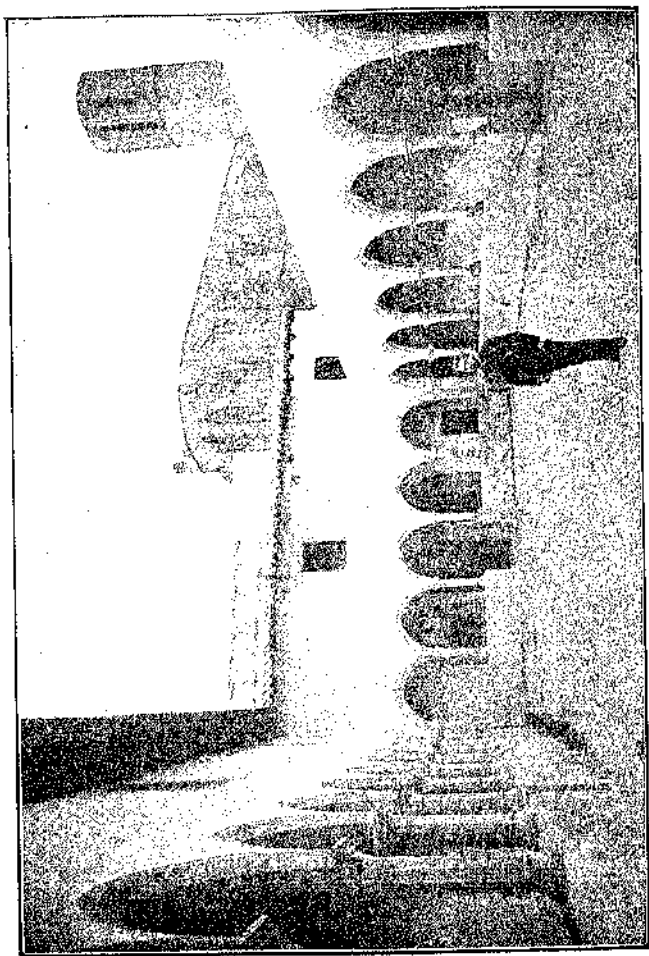
Orde Seráfica, que ab llicencia de la Abadessa pogan entrar la mare y germanes d' alguna religiosa malalta; que puga péndres lloch apte dins clausura per soterrar á les religioses; que lo confessor y son company pogan acompanyar al rey, á la reyna é infantes quan entren al Monestir, y que puga edificarse forn y altres coses necessaries dins clausura. Eixes quatre concessions foren expedides á 12 Octubre de 1328 (Arxiu, n.º 169 K., 132, 153 y 169 J.), y á 28 de Novembre del mateix any concedia lo mateix Protector, que lo día de la Purificació, de Santa Clara y Diumenge de Rams poguessen entrar lo confessor y cinch ó sis frares per fer la processó per lo claustre (n.º 109), y ampliá en dit jorn la concessió de entrar mare y germanes de les malaltes per que poguésen entrar ab elles dues companyes honestes (n.º 169 L.).

Finalment, diferents Cardenals concediren indulgencies al Monestir (n.º 103), y Fra Bernat Bertran, Vicari General de Framenors, obtingué un privilegi apostólich per que la Abadessa de Pedralbes puga pendre consell de frares, y cridarlos per aquest fi, del Convent de Barcelona. (Avinyó, Indicció 12, día 11 de Febrer de 1329, 13 del pontificat de Joan XXII; n.º 163).

Tornant á les Ordenacions ó Fundacions, com ja en la primera s' havia reservat la reyna lo dret de variarles sempre que ho cregués convenient, ne dictá una, dues y tres d' altres. La segona en 1334, en poder de Guillem Borrell (*pridie nonis novembris*, pergami n.º 1,000), no varia sino lo nombre

de les religioses, que, com s' ha dit més amunt, vol que sien 60 y los clergues 10; que s' instalen en lo *Conventet*, construit al devant del Monestir (ab un notable claustre de 32 archs ojivals), quatre Frares Menors, y fà esment de les Vicaríes perpétues ó Rectoríes que á petició sua maná Joan XXII al Metropolitá de Tarragona unís al Monestir dant lo Jus-Patronat á la Abadessa. Son les nou següents: en l' Arquebisbat de Tarragona la de Porrera, permutada més tart ab Sant Pere del Codony; en l' Arquebisbat de Valencia, Santa Magdalena de Sollana; en lo Bisbat de Barcelona, la de Premiá, permutada més tart ab la de Sant Vicens de Sarriá; en los Bisbats de Tortosa, Lleyda y Vich, Santa María de Mayals, Santa María de Llardecans y Sant Feliu de Vacarisses respectivament; en lo Bisbat de Gerona, Sant Feliu de Bussaleu y Sant Feliu de Pallarols, y en lo Bisbat d' Urgell, Santa María d' Orcáu. Més tart s' uní també la de Santa María de Granyena, en lo Bisbat de Solsona, per ajudar á la de Vacarisses, perque *aixís com la de Bussaleu en 1428, la dita parroquia fou despoblada per continuadas mortaldats e per mala senyoria e per lo loch q' es fort aspre e agrest; com lo valor de la dita sgleya a present no basta a fer lo servey d' aquella. Pallarols havia de seguir la mateixa sort, no podent dar res al Monestir: per ço com la dita sgleya e parroquia de aquella es despoblada e per lo terratremol dirruhida e enderrocada e axi venguda á menys* (1428).

Fa constar aixís mateix la reyna en la segona

CLAUSTRÉ DEL CONVENTET

Ordenació l'augment dels r dits del Monestir, per 4,000 sous anuals dats per lo rey Alfons sobre 'l dret de Aduana de la ciutat de Càller (Cerdonya), y si no bastan los r dits de la ciutat, vol que 's donguen al Monestir de les dem s rendes que ell reb en tota la illa. (Carta Real sagellada al dors, dada en Montblanch, 3 Idus Maig 1333). Quatre anys abans (12 Kal. Desembre de 1329) Guillem de Vila, escriv  real, clogu  y subsign  una salvaguarda dada per lo mateix Alfons al Monestir y á sos familiars, concedint ensemps que la Abadessa sia jutge competent dels familiars y domèstichs de sa casa. (N.  76, sagellada.)

Y termina la segona Ordenació   Fundació expressant que lo nombre de les monges sien 60, entrades sens dot ni género de recepció, con no passen del dit nombre, y ordena als preberes un aniversari setmaner.

Tres anys més tart, Octubre de 1337, lo P. Fra Ramón de Basso, Ministre Provincial, pass  la Visita al Monestir, prengué inventari de tots sos bens ab assentiment de la Reyna fundadora y ab consell y consentiment de Sor Francesca  a Portella y de tot lo Convent, orden  que lo nombre de les religioses recluses podia arribar   cent y no m s enllà, sino ab voluntat expressa del Sumo Pontifice   del Ministre general y Capitol general, *Casu q per ipsum dominum papam ponitur accidente*. Eix decret firm  y sagell  lo P. Provincial en Barcelona   VIII Kal. d' Agost de 1338 y està escrit   continuació del text de la Santa Regla de

Urbá IV arromangada, la més antiga que posseix lo Monestir. Pero no se 'n fiá la Reyna del augment de donacions y ródits, de manera que ab tot y la declaració del Ministre Provincial de que podían esser 100 les religioses, y de 124,442 sous, 8 diners, que afegia á les anteriors donacions volgué que lo nombre de religioses fos segons conciencia de la Abadessa. Maná que entre Framenors y Clergues fossen déu, y que cantassen dos Misses cada dia.

Aquells 124,442 sous, 8 diners, que temps há tenia destinats la real fundadora al profit de son Convent, serviren per comprar morobatins y permutarlos ab la Pabordia del mes de Març (á la qual ja en 1326 havia comprat unes terres que aquella possehia junt al Mas Pedraibes) per que totes les rendes de Sarriá que eran de dita Pabordia fossen de llavors en avant propietat del Monestir; en poder de Guillem Borrell, 16 Kal. Janer de 1332 (n.º 993). Lo dia 31 d' Octubre del mateix any se féu una procura *ad Invicem* del Bisbe de Barcelona y de la Reyna Elisenda per la permuta de la iglesia de Sarriá ab la de Sant Pere de Premiá que quedá per la Seu de Barcelona, y la de Sant Vicens de Sarriá unida al Monestir (pergamí 268).

Del residuo d' aquells 124,442 sous, 8 diners, se fundá lo Benefici de Sant Jaume Apóstol en Sant Andreu de Palomar que serví també per la Pabordia del mes de Març á compte de les rendes de Sarriá, ab consentiment del Bisbe de Barcelona, perque la permuta sia de coses espirituals ab espirituals y temporals ab temporals.

Per acabarho de possehir, lo Monestir s' encarregá d' aquell censal que rebia en Sarriá la Priora y Monjes de Sant Joan del Erm, ab autoritat del Bisbe, clos l' instrument y subsignat per Pere Ferrer notari, 15 Kal. Octubre de 1336 (n.º 309); y segurament ab la mateixa intenció de que més enllá lo monestir tingués domini sobre tot lo terme, havia Donya Elisenda en 1326, 14 Kal. Marg, comprat á Bernat de Falgueras, Rector del Altar de S. Joan construit en Santa Maria del Mar, ab autoritat del Sr. Bisbe, un censal en lo lloch anomenat Bertrán ó de Pedralbes, en poder de Guillem Borrell notari (número 297).

Nou anys després de la última de les adquisicions fetes per la fundadora en favor del Monestir se troba ja una Confessió de Sagramente y homenatge dels habitants de Sarriá á la Abadessa, en poder de Guillem Turell, notari de Barcelona, 11 Kal. Maig. Sols faltava donchs á dita Abadessa de Pedralbes, per esser Senyora Jurisdiccional de Sarriá, tot lo dret de funeraries dels que morían en lo Monestir, y eix l' adquirí per acte de Remissió del Vicari Perpétuo de Sarriá, clos per Joan Castelló á 18 Octubre de 1353; y lo dret de bovatje que li vengué lo rey en Pere ab acte fet en son Palau de Barcelona á 10 de Maig de 1368, en poder de Bartoméu de Vallaneda, escrivá del rey y notari públich. Eixa venda confirmá lo inclit Infant en Joan á 8 de Juliol del mateix any. Quedá donchs transferit lo domini de tot lo terme de Sarriá y lo Patronat de sa iglesia al Monestir de Pedralbes després d' ha-

verlo possehit la *Mensa* de la Seu desde l' any 990 quan Vivas, Bisbe de Barcelona, feu deixa de totes les possessions que tenia en Sarriá á la mencionada *mensa de la Seu* (1). De la iglesia de Sarriá ne feu donació á la mateixa *mensa* capitular Ramón, Comte de Barcelona, y Elisabet, comtesa consort sua, á II del Idus d' Agost del any XVI de Henrich Rey de França (1046 de J. C.) (2), y un sigle més tart se feu la *consagració de la Casa de Deu á honor* de S. Vicens Màrtir, en Sarriá, per lo venerable Guillem, Bisbe de Barcelona, y Canonges, en qual dia li confirmaren *tot so y quant de possessori tenia en tots lochs* (3), any de la *Encarnació ó Nativitat 1147*, y d' aquella mateixa data es la ordenació testamentaria de Berenguer Bernat á favor de la Seu de Barcelona de totes les rendes que posseheix en Sarriá (4), com també la restitució feta per Berenguer de Sarriá, després de moltes alteracions, de les gallines de censos que havia rebut essent dits censos de la *mensa* de la Seu. Idus Juny, any XI de Lluís de França, junior (1147). Porta lo mateix llibre I de Antiquetats de la Seu la ratificació y donació á la *mensa* canonical, de la iglesia de Sarriá, feta per Ramón y Almodís, Comtes, y Guislebert, Bisbe, quatre anys després de la primera donació (1060), y en 1101 un privilegi del Papa Pasqual II aprobant á la Seu de Barcelona totes ses propietats,

(1) Trasllet del llibre I de les Antiquetats de la Seu de Barcelona.

(2) Llibre citat.

(3) *Ibid.*

(4) *Ibid.*

entre elles la iglesia de Sarriá, VI Kal. de Febrer, II de son pontificat; en 1155 la donació de heretat y alou á la *mensa* de la Seu, feta per Bernat fill de Arnau Pera en lo lloch anomenat La Granada, á 5 dels Idus d' Octubre; y finalment, la ordenació testamentaria feta per na Adaladis, ab la qual feu deixa á la *mensa capitular* de tot aquell más que possehia á *baqueoles*, ab honors é *pertinenties* de aquell; que fonch de Ramón bonper que per dita Adaladis possehia Bernat Galler, y de altre mas en lo lloch nomenat Ortons, de la parroquia de Sant Vicens de Sarriá á la montanya, ab honors y *pertinenties* de aquells y altres alous al lloch dit Badarrida, Olivera rodona y Torrent pregón, y altres masos de Pals, y de Arnau Guillem. IIII Kal. de Octubre de 1251.

Passá donchs per la permuta dels morabatins de la reyna, tota la jurisdicció de la vila, y lo patronat de la iglesia de Sarriá baix domini de la Abadessa y Monestir, segons lo llibre antich anomenat de la *Cadena*, ahont diu posseheixen (la Abadessa ó Monestir) *XI masos qui son homens propis, solius, é afogats, ab les servituts davall scrites, é ab tota Jurisdicció civil, la qual ha acostumada de haver e exercir en los dits homens propis, e encara en los habitants en la dita vila de Serriá, Censos, morabatins, part de splets, delmes, prehomeyes, terces, loysmes, fadigues, fermanses de spolis, e tots altres drets, los quals senyor alodiari ha acostumats de haver sobre sos homens propis, segons que per avant se mostrará pus larch e per manu... Item ha més lo dit Monestir XI tregines, les quals son tengudes de fer*

cascon any los dits homens propis, al dit Monestir. Es asaber cascon un jornal de un hom e de una bestia en tot aquell empriu quel Monestir los haurá mester en lo dit jorn; als quals es acostumat de fer la messió e de donar a cascuna bestia mig cortá de civada sens pus.

Item reb delme de anyells e de lana, de aylls, cebes, cols, olives que n' hi ha fort poques perque les arrenquen, de canyem, llú, teules, raióles, calç.

Item reb lo Monestir del salpás per rahó de la unió de la Rectoria de Serrid al Monestir.

E de totes les dessus dites Rendes rebudes e drets quel dit Monestir ha e reb en la dita vila e parroquia de Serrid appar per diverses títols e cartes de compres per lo dit Monestir fetes, les quals son en la caixa maior del dit Monestir en dos sachs.

Son tenguts de fer e prestar sagrament e homenatje tots los dits homens propis e encare los habitants en la dita vila de Serrid á madona la abbadessa ó á son procurador tostemps que requests ne stan, es a saber los propis de propietat, e los habitants en la vila de feultat. E en special es de costuma de prestar los dits homenatjes, en elecció dé novella Abbadessa en lo dit Monestir. E mes deuen esser e vanir en lo dit Monestir en la sepultura de cascuna Abbadessa ab caperons vestits axi com á dona e senyora llur natural.

Son tenguts los dits homens propis e los habitants en la dita vila de fer lexa en llur testament á madona la Abbadessa, axi com á senyora llur. E si nou fan lo testament es haut per nulla, e per no fet, e en

aquest cas lo Monestir pot e deũ haver lo terç dels bens mobles axi com si era mort intestat.

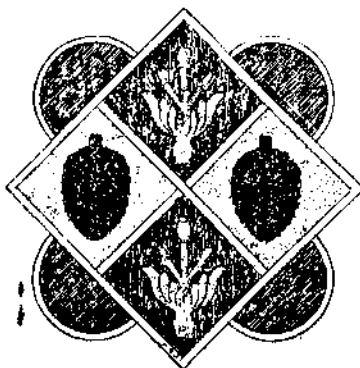
E més encara ha lo dit Monestir e axi ne es en possessió, Jurisdicció civil en tots los homens propis, e en los habitants en la dita vila ab facultat de pendre e fer metra en la Tavega e ponir aquells. Tenir e posar batlle e saig en la dita vila per regir e exercir la dita Jurisdicció. Tenir aquí libre de Cort en poder del Vicari, posar penes, bans, e fer manaments penals e exequir aquells, fer crides, ordinacions e altres actes pertanyents á exercici de Jurisdicció civil, posar corredor e Capità del sagramental, e Gordians en la dita vila e parroquia, pendra e ponir juradors de Deu e de la sua beneyta Mare, trenchar taulers de jugadors e punir aquells.

Tot appar per Carta de sentència arbitral dada entre lo dit Monestir e la Ciutat de Barcelona, closa per Guillem de Monmany, notari públich, á XII dies del mes de mars del any M.CCC.LXX.

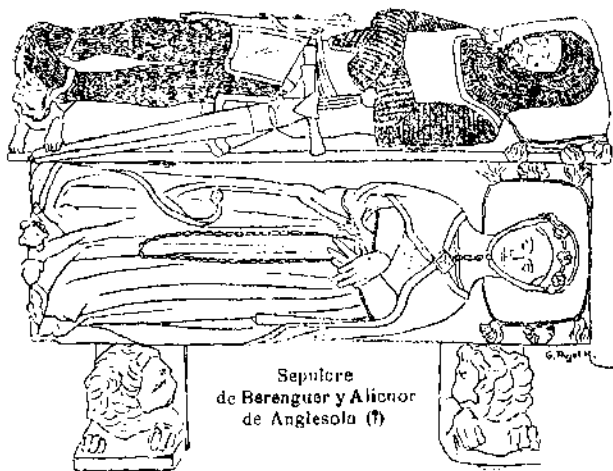
Sobre la Sgleya reeb lo Monestir entegrament totes les rendes e ultra totes ofertes, ciris, luminaries, despulles e altres los quals son appellats drets de les portes de la sgleya, y aixts mateix lo jus patronat per concessió apostolical. Deu mantenir al vicari perpetuo y li arrenda de gracia, no pas de deute, lo dret de les portes de la sgleya. E d' altre part la Abbadessa ha lo Jus Patronat d' un benefici de la dita sgleya sots invocació de Madona Santa Maria, ab altres dos Patrons, y també há lo jus patronat e dret de presentació en los benefets de sancta Eulalia e de S. Cecilia costruhits en la capella de Santa Cecilia

contigua e assats prop de la sgleya de Sarriá. E encara ha dret de presentació en la sgleya de Sent Gervasi e lo rector de la dita sgleya de S. Gervasi deu rehedra per mans del Vicari de Serriá la Crisma e altres olis cascun any en lo dijous sant de pascha, á qui dará XIII diners...

Sort que tanta profusió no havia de durar gayre (massa encare). Pero no fou aixó tot; mentres visqué Donya Elisenda cresqueren los capitals y rendes; al cap d' allá, com son regne era d' aquest món, volia deixar sa fundació ben aferrada á la terra.

Escut d'armes de D.ª Constança de Cardona.

Sepulcre
de Berenguer y Alionor
de Anglesola (†)

CAPÍTOL IV

Auments del Monestir.—Mort de D.ª Elisenda

Si bé la major part, no totes les donacions foren de la Reyna: Sor Constança Soguera comprà la Creu del altar major, manà fer lo retaule del chor y donà al Monestir ornaments y calzers per valor de 1,800 sous (devia ferho essent novicia).

Elisenda vescomptesa de Rocaberti deixà al Monestir 1,000 sous per un aniversari y pitansa per les monjes; Sor Serena Fivellera, 4 morabatins de id. en lo dia de la Nativitat de la Santissima Verge; Sor Constança de Vilar, que portá 48 anys lo sant hábit, doná al Convent un Responser Dominical y altre Santoral, moltes altres coses en servey del monestir y 50 sous de censal mort; Mossen Jaume dez Pujol, procurador de la Casa, doná á la mateixa

un censal mort de 25 sous; Madona Elienor de Pinós fundá 3 aniversaris y deixá ademés 300 sous de censal mort; Sor Constança de Cruilles instituí *un benifet perpetual* en la capella de S. Miquel y S. Pere, assignant *per dit benifet totes aqueles rendes, e censals de la parroquia e terme del castell de Cruilles, de Sant Sadurni, de Sant Juliá,* y un censal que li feyan los Consellers; Madona Romia, muller de Arnau de Serriá *sive* dez Palau, deixá també al Monestir, pero solament los ossos; rebé lo Sant Hábit á la hora de la mort y volgué ser enterrada en Pedralbes. Pero la que més doná al Monestir fou sens dupte Sor Alamanda de Mançoli, una de les *pobladores* del mateix que baix l' hábit y Regla de Santa Clara, durant quaranta cinch anys, *altissimo impendit devotissime famulatum*, segons diu son elogi, sens fer esment de res de la terra...

Seguian, mentres visqué la Reyna, les concessions reals y apostóliques en favor del Monestir, directa ó indirectament: en 1334, Benet XII cximi als Freres Menors de la jurisdicció dels Bisbes, 4 nones Abril, n.º 107; lo Bisbe de Barcelona á 6 dels Idus de Janer de 1337 concedí 40 dies de indulgencia als visitadors de la iglesia de Sta. Maria de Pedralbes en certes festivitats, n.º 126; lo Rey en Pere confirmava en 1338 los 4,000 sous dats per Alfons sobre la aduana de Caller, n.º 78; y desde Çaragoça dava en lo mateix any salvaguarda al Monestir, familiars y baronies posantlos baix protecció de la Real Casa, n.º 71; fent poch després exempt al Monestir de tot dret de sagell, n.º 74.

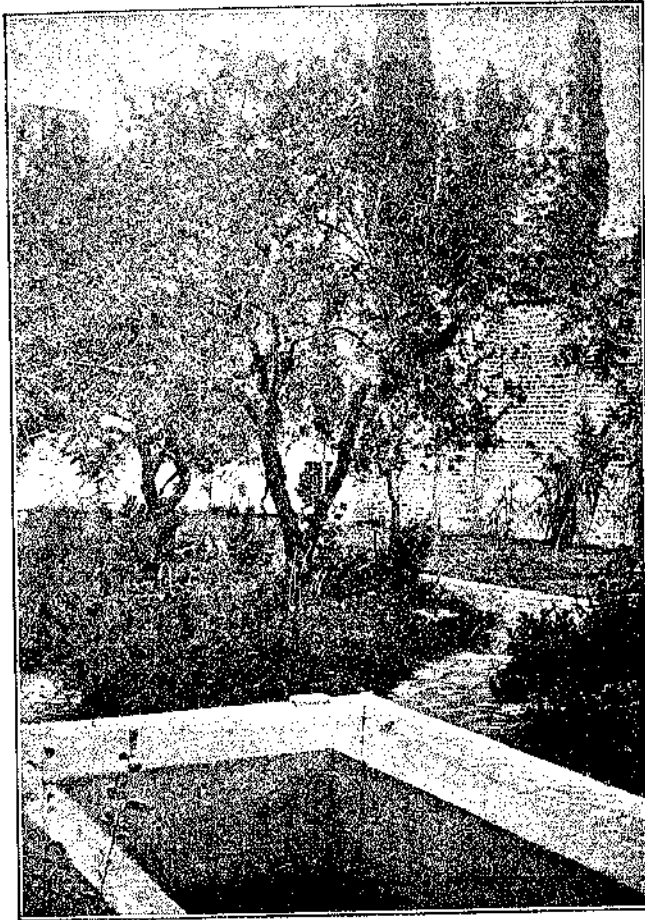
En 1347 se repetiren les concessions de entrar parents dins clausura en cas de malaltia, ampliantse fins á permetre entrar ab lo metje, á pare, mare, avi, germans, oncles, nebots, cunyats, etc..., mentres isquen immediatament que sia terminada la visita facultativa (n.ºs 121, 127, 134). Lo Cardenal Protector, que havia concedit eixos privilegis, doná també facultat per resar Ofici doble en les festes de les capelles de la iglesia que no 'l tinguessen. Avinyó, Indicció XV Octubre any 6 del pontificat de Climent VI (n.º 122). Eixes capelles foren dedicades desde 'l principi á Sant Miquel y Sant Pere la primera, que 's construí ab 8,000 sous deixats de Madona Constança de Cardona per eix intent; les demés foren: de la Anunciata, que feu construir la noble senyora Sor Constança de Aran, que havia sigut Institutriu de la inclita D.ª Maria de Portugal, filla de l'infant D. Ferrán; la de Sant Honorat, en qual festa venia lo *Cap de Guayta per gordar la casa per la molta gent que s' hi aplega per evitar inconvenients*; la de Santa Eularia; la de Santa Elisabet, en la que hi havia un breviarí fermat ab una cadena (¿per qui volgués resar y distret no 'l mudás de lloch?), y 's parla de una cláusula del testament de Dona Isabel de Cabrera que ordena se fassa una capella fundanthi un benefici sots invocació de Sant Joan Evangelista, y dins ella hi vol la sepultura: també s' anomena de pas, entre papers, la de Santa Anna. Lo Bisbe de Mallorca en 1353 concedí indulgencias als que visitassen la iglesia en certs dies, y també á les religioses (n.º 135).

Lo rey en Pere en 1355 y ja en 1350 confirmá les donacions y privilegis fets al Monestir per sos antecessors; y en 1357 vol que per alguns delmes y senyories que reb ell y lo Monestir ensemps en Tarraga, firmen ell y lo Monestir la carta y 's partescan lo lluisme, no pero respecte dels censals que reb á soles lo Monestir. (N.ºs 68, 70 y 80.)

Finalment, los Consellers de Barcelona prengueren en Guarda y Custodia lo Monestir prometent ampararlo en qualsevol trastorn, 13 Octubre de 1357. En retorn d' eixa protecció concedí la Reyna fundadora á la Ciutat que pogués posar y tindre una religiosa en lo Monestir y entrarla sens dot ó charitat.

En cambi també de tantes concessions, y com la Comunitat prou podia, se 'n valgueren los mateixos reys més d' un colp. En 1358, 16 Juliol, maná lo rey á Francesch de Togores empenyorar al Monestir 24,000 sous per motiu de la guerra que tenia ab lo rey de Castella, y en lo mateix jorn requireix lo Monestir al Veguer de Barcelona perque compelle á pagar als homens del dit Monestir certa cantitat per la guerra.

Y com ab tot y 'ls empenyoraments no debía saber que fersen la Comunitat de tants mils sous que cada any se li apilavan, començá á comprar censals en 1351 per concordar una causa entre l' Abat de S. Joan de les Abadesses y alguns pobles; encarregantse també de tots los rédits del Castell de Tous en cambi de 10,500 sous que entregá á Bernat y Constança de id.

LLOC AHONT FOU EDIFICAT LO PALAU DE LA REYNA
FUNDADORA

En Falset y Mora, l' infant en Pere, comte de Prades, y la universitat de Mora y 'ls jurats dels sarrahins vengueren al Monestir un alou y cens per 56,000 sous. L' Infant y 'ls cristians juraren ab la má demunt los quatre Sants Evangelis, y 'ls sarrahins per son deu y *alquimbla*.

Més enllá (1366) comprá la Comunitat tots los censals del Castell de Anglesola per 14,000 sous, y per evitar grans danys als feudataris y súbdits vené Bernat de Cabrera al Monestir tots los censos, rédits, etc., dels llochs de Palafolls y Blanes per 1,833 sous, 4 diners.

Diu Puiggari, *Garlanda de Joyells*, fol. 183, que lo rey en Pere doná al Monestir, en 1352, 2,000 sous anuals á cárrech del real erari; lo mateix posa Fiter en sa *Guia Civerone*, pág. 52, afegint lo primer que cix augment se convertí en dany de la observancia perque assistian més sovint (seria atretes per la abundancia) persones de gran llinatge, acabant per habitar dins, tot fent vida secular... En l' arxiu de Pedralbes no s' hi troba ni notada semblant donació del rey en Pere, si una de la reyna Elisenda, la última que feu al Monestir en 1363, de totes les rendes de Berga, closa per Pere Borrell notari.

Eixes rendes les comprá Donya Elisenda al rey, com consta de un acte de *venda* feta per lo Sereníssim Rey en Pere com á pare y administrador del inclit infant en Joan, fill y primogénit séu, y per los seus successors reys d' Aragó á favor de la Sereníssima Elisenda per la gracia de Deu regina d'

Aragó, perpetuament de aquells 10,000 sous barcelonesos rebedors sobre r dits de Berga y Bergad  per preu de 200,000 sous, clos en Barcelona   les kalendes de Novembre de 1363 en poder de Bernat Bonastre, secretari y notari del rey (n.  279. C), y de una possessió lliurada per Carbassino, fidel capell  de na Elisenda,   Mossen Jaume dez Pujol de 10,000 sous anuals *venuts   la Reyna per lo rey en Pere sobre Berga, 19 Marc 1364, closa per Uguet Ortigues, notari públich de Berga (n.  265).*

Eixos 10,000 sous auuals los daba la ciutat de Berga per lo dret de Quistia y per lo de les *lengues bovines, es asaber de cascun bou quis tall en la dita vila es la lengua del dit Monestir, les quals se venen en lo jorn de Ninou.*

També en Berga acostuma lo Monestir   posar Batlle e procurador, e si no cobra la Questia per sa propia autoritat; lo monestir pot fer tancar los forns de la vila e tobra l' aigua als molins en tal manera que p  no si cour  ne forment ne altres blats no si molr n, entro que lo Monestir sia pagat daquella paga   pagues   ell degudes por rahó de la dita Questia. (De la carta de Venda arroman ada en lo llibre de la Cadena ja citat.)

Lo que si concorda ab lo que dium Puiggari y Fiter es lo dany que 's seguí de entrar persones estranyes en la clausura; sabem que ho podian fer los parents per concessions dels Protectors de la Orde Seráfica, y es de suposar, més aviat que res més, l' abús que 'n farian; que hi f s estada continuament sols se sab de Madona Margarida Armi-

baula; pero més tart veurém que d' aci y de lo que se 'n seguí vingueren tots los mals al Monestir. Qui no hi romangué, com diuen molts autors, fou la Fundadora: s' hi arrasserá, pero entre 'l palau y 'l Monestir quedá sempre la paret mestre, fins que lo Cardenal Protector Talayrandus concedí á la reyna, que per ses malalties no podia visitar á les religioses en lo *Grau de Sent Honorat* (primer locutori de Pedralbes, entre la iglesia y lo que avuy es chor baix), la llicencia que ella en lo últim any de sa vida havia demanat, que obrint una porta en lo mur immediat ó mitjer ab son palau, poguessen les religioses passar á consolarla y recrearla en ses malalties, dins sa propia cambra. Responí Talayrandus: *Sane cum sicut oblata nobis pro parte vestra petitionis series continebat vos juxta Monasterium Monialium Beate Marie de Petra Alba Ordinis Sante Clare Barchinonensis Diocessis a vobis, ut fide dignorum habet offitio fundatum, et dotatum pro habitatione vestra hospitium habeatis in quo si Domino placuerit finire disponitis dies vestros, vestra que ejusdem Hospitii camera adeo sit claustro ipsius Monasterii contigua, solo pariete medio, quod absque scandalo et digressu notabili á suis clausuris dictae Moniales possent eandem cameram introire, Monialibus ipsis quarum recreari et consolari interdum corporali presentia et famulatus earum obsequiis in frequentibus vestris ægritudinibus sublevari plenis desideriis exoptatis, ingrediendi cameram ipsam per januam ad hoc oportunam impartiri licentiam vestrae considerationis intuitu dignaremur...;* y si bé li con-

cedeix lo que desitja creyent que per sa religiositat *nomen, et famam ipsarum ut pupillam oculi servaretis*, posa no obstant moltes condicions, manant que mentres les religioses la visiten sia la cambra tançada, que elles no pugan esser vistes ni veure á ningú, sino á quatre ó menys dones virtuoses; que de eixa gracia n' use ab molta moderació y sempre ab beneplácit de la Abadessa, etc., etc. (18 Maig de 1363.)

A 18 de Desembre del mateix any dictá la reynassa quarta y última Ordenació ó Fundació, baixant lo nombre de les religioses fins á 40; los capellans han d' esser 7, los frares 6. Fa esment de les rendes de Berga ultimament concedides, y per negligencia de la Abadessa, vol que per una vegada lo Jus-Patronat de la mateixa pervinga al Bisbe de Barcelona. Fou closa y subsignada per Pere Borrell, senyalada en l' Arxiu de n.º 1,002.

Ans de sa mort, 7 de Desembre de 1360, posan Puiggari y Fiter (1) que fou armat cavaller en la iglesia de Pedralbes Jaume March, senyor de Aramprunyá, per má del rey en Pere IV, ab tot lo ceremonial propi de la cavalleria de Sant Jordi, y concurs dels infants Fra En Pere y Fra En Joan d' Aragó, los nobles Gilabert de Centelles, Berenguer de Abella, Guillem Galcerán de Rocabertí, Pere Galcerán de Pinós, Gastó de Moncada, Bernat Guillem de Foxá, Joan Ximenis de Montornés, Berenguer de Manresa, y altres. Com fou cosa fo-

(1) Obres citades.

rana, no 'n diuen res per açí d'ins: altres notes ben diferents s' hi troban casi d' aquell mateix temps començades, trista conseqüència del excés de rendes y censals...

A 6 de Abril de 1361 comprá per primera volta lo Monestir una esclava sarrahina, tripolenga, anomenada Margarida, de 18 anys, á Arnau Vilari, de Valencia, per 34 lliures. Arribá á quaranta lo nombre de les esclaves y á dos lo dels esclaus que possehi lo Monestir ó les monjes particulars, fins á últims del sigle xv. Les feyan treballar en profit de qui les havia pagades, vestianles de drap vert y burell. Per misericordia de Deu casi bé totes les manumitiren...

Torném al palau de Donya Elisenda, del qual sols se conservá fins fá dos anys la escala que ab motiu de la concessió de Talayrandus se construí per pujar les religioses á la real cambra. L' alberch estava fet en tota forma de habitació régia, segons se veu de la cláusula de son testament en que mana aterrarlo seguida sa mort:

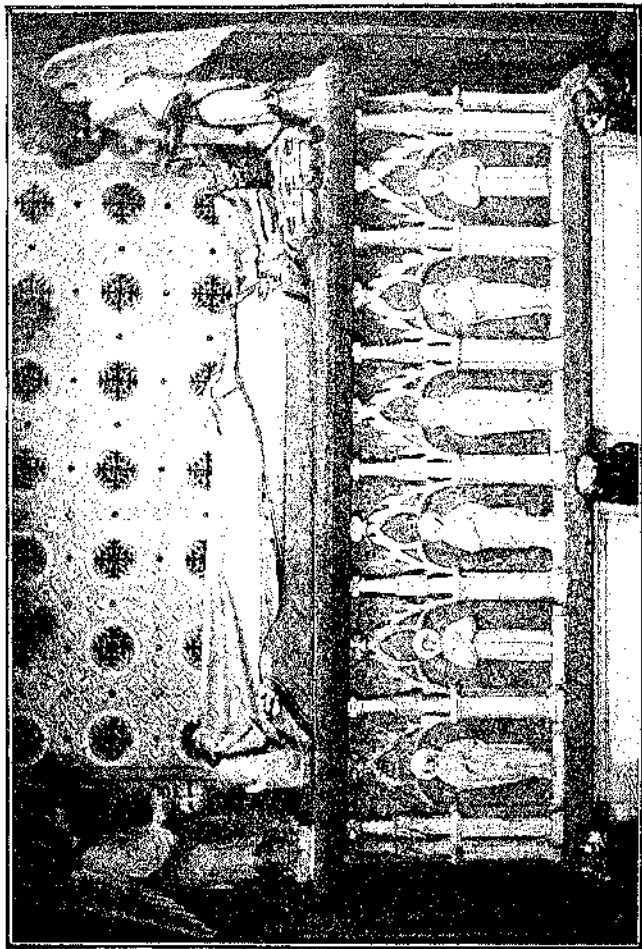
Item volumus et mandamus q post obitum nostrum totum hospicium familie nostre et palacium eiusdem familie diruatur usque ad palacium nostrum in quo comedimus usque ad januam ipsius, que est coram janua dicti palacii, et postea ipsa janua claudatur et paradetur et etiam janua portalis maioris familie nostre (1).

(1) En lo Convent s' hi troban un fragment de columna, capitells, bases y una ojiva tallada en una pedra, que probablement pertanyian al palau de D.ª Elisenda.

Allí donchs, y en una de les cambres en que se-gons l' inventari s' hi trobàren després de sa mort: *unum lectum de postibus, et unam marficham, et unum par matalasiorum cum listis lividis et albis, et unum traverserium cum listis lividis et albis, et novem sitis cum Signo Regali et de Monte-Catheno, et quandam vanovam ondadam panni lini, et unam cohoptam de sirico, et unam brandoneriam*, passà d' aquest desterro lo dia 19 de Juliol de 1364 *multum alta et nobilissima et potentissima domina Elisendis Gratia Dei regina Aragonum uxor altissimi et potentissimi regis Jacobi, regis dei gratia Aragonum fundatoris et hedificatoris Monasterii sancte Marie de petris albis: Cuius anima requiescat in pace*, segons l' elogi del llibre antich dels óbits. Segurament li doná Deu segona é immortal corona perque, si bé no fundá, com queda dit, lo Monestir segons les principals mires de la *Primiceria Pauperum* (1), feu no obstant tot lo que hi sabé y tot lo que pogué, sens quedar obligada á més. Ses protegides li son encare avuy molt agrañides, y ella prega, sens dupte, desde 'l cel, ahont véu les coses més clarament que aci en la terra, per lo progrés no material de sont estimat Pedralbes.

Maná en son testament ser enterrada devant l' altar major *in monumento, quod nos ibi habemus* (¿voldria dir: *coram altari scilicet majori*, que sa figura mirás lo retaule?) Vol també que assistescan á son enterro, y al cap de tres anys á sa traslació,

(1) Sta. Clara d' Assis.

SEFULCRE DE LA REYNA FUNDADORA

cent frares religiosos de Barcelona, y trenta senyores religioses, no diu quines, pero se suposa foren de Valldoncella, perque diuen que llavors no guardavan clausura.

A sos familiars de *domo et mercede nostra, tam dominabus scilicet, domicillis, cambrevitis, officialibus, subofficialibus*, etc., mana la reyna fundadora dar vestits de dol en lloch dels que acostumava darlos cada any; disposant ademés que á cada pobre que vinga á son enterro se li donen 3 diners, y que passats tres jorns se fassa en totes les iglésies y monestirs de Barcelona un aniversari solemne per la sua ánima.

A Blanca de Bell-lloch y á Saura d' Alp, cixa última sa Cambrera major, deixa D.ª Elisenda 500 sous.

Als cent preberes assistents á sos funerals han de provehir los marmessors de menjar y beure y dar 12 diners á cada un, y al cap del any vol que sian vestits cent pobres; deixa diferents llegats á sos parents y servidors; moltes almoynes á diverses Comunitats de Barcelona y de Catalunya, recomana son Monestir á Pere IV d' Aragó, y després de declarar que absolutament vol que dit Monestir observe la Regla de Urbá IV y no altre, puig en tal cas no havian de valdre totes ses ordenacions y donacions que baix cixa condició ratificava y confirmava en sa última voluntat, instituí al dit Monestir per hereu universal seu, ordenant que sa vaixella d' argent sia venuda en son profit á qui més ne donga, y totes ses joyes les depositen

los marmessors en una caixa y sían venudes també á son temps, perque per la pressa no s'haguessen de dar per menys de lo que valian.

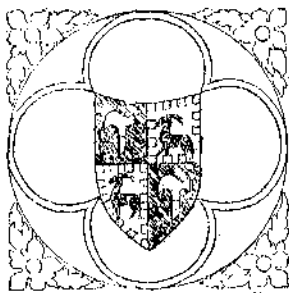
Los draps historiats y daurats que servirán per son enterro, vol que 's dongan á la Sagristia del Monestir, com també la capella ab ses reliquies que servia per son palau, pero que ja guardava lo Monestir y consistia en *unum coffirum depictum cum diversis signis, qui erat capella dicte domine Regine, in quo erant res sequentes: primum unum calicem de argento deauratum cum aliquibus asmalts, et cum dictis signis (1), et quandam crucem de argento deauratam, cum aliquibus usmalts, et cum suo pede, et unum pelvim de argento album, cum asmalto, et cum dictis signis, et unum salispasserium de argento, et duo candalobra de argento, et duas canatellas de argento, et unam capciam hostiarum eboris munitam de argento, et cum signis predictis, et quandam librum in pergamenis scriptum, vocatum missal, et quasdam tabulas fustis depictas, et unam aram cum suis corporalibus, et cum suo stogio.*

Sos marmessors foren: Guillem, Bisbe de Barcelona; Guillem Ramón de Moncada, son nebot carissim, degá de Lleyda; Pere ça Rovira, doctor en Lleys; Jaume March, cavaller (armat en Pedralbes, com havém dit, en 1360); Arnau de Carbassino, son Capellá major, y Mossen Jaume dez Pujol, Procurador del Monestir.

La reyna havia firmat son testament en son pa-

(1) De Montecatheno.

lau de Pedralbes à 11 d' Abril de 1864, poques setmanes abans de sa mort, essent abadessa del Monestir Sor Sibilia de Caixans per mort de Sor Francesca ça Portella, que havia succehit en Abril de 1830 à Sor Sobirana de Olzet.

Escut de la baronía de Cabrera

Sepulcre de la segona Abadessa sor Francesca de Portella

CAPÍTOL V

**Los Reys d' Aragó y Pedralbes.—Govern de la Abadessa
D.ª Sibília de Caixans.—Notable inventari.**

No oblidá la Corona d' Aragó després de la mort de Donya Elisenda la protecció y mostres de benevolencia que havia prodigat al Monestir desde sa fundació. En 1365, 26 Desembre, maná Pere IV, per Carta Real sagellada al dors, al Veguer de Barcelona y Vallés y als Consellers de la Ciutat observessen los privilegis en us de Pedralbes (nú-mero 100 C.), sots pena de 1,000 morabatins d' or aplicats al real erari. A 15 Març de 1368 concedí privilegi al Monestir perque los rédits de Berga no pugan ser venuts, alienats, transportats ni trans-

ferits á altre persona sino al dit Monestir (n.º 260, sagellat).

La Comunitat en cambi, sempre agrahida, responia generosa en les ocasions, com en la de 1378 que entregá 14,700 sous als consellers, preu de tres censals, per carestia, dijous 25 Febrer; en 1380, 4 y 20 de Septembre, doná als Diputats de Catalunya 4,200 sous y 507 lliures 10 sous respectivament, dels violaris de les monjes, que per sostindre lo regne de Cerdenya havia manllevat lo rey; y en 1384 entregá 4,000 sous al rey en Pere per obviar los insults dels moros en la mar. Dijous, día de Tots Sants.

Seguían alternant. En 1385 lo mateix rey en Pere per Carta al Batlle General de Catalunya mana que en temps de guerra fassa entrar y rebre á les religioses en son Real Palau. Besalú, 17 Janer (número 100 B.) Son successor lo rey en Joan, en lo mateix Monestir de Pedralbes, á 1 d' Agost de 1392, confirma lo del palau en temps de guerra ó altre cas fortuit fins que les religioses pugan tornar al Convent sens perill (n.º 66 A.), y pochos dies abans, 20 Juliol, havia confirmat tots los anteriors privilegis del Monestir ab acte clos y subsignat per Bononat Egidi, scribá del rey (n.º 60).

Donya Violant, Regina d' Aragó, mana dar al Monestir 100 florins d' or, en 1393, y en 1395 la Abadessa fa donarne 200 per adjutori á Berga perque 'ls tornen al rey.

En 1397 desde Sant Felíu de Llobregat confirma lo rey Martí tots los privilegis de Pedralbes (n.º 72),

y desde Çaragoça, à 12 Novembre del mateix any, fá franch al Monestir del dret de Sagell (n.º 64), després d' haver concedit altre privilegi essent encare en Sant Feliu de Llobregat, perque en cas de subvencions de guerres ó ingrés de gent extrangera, ó altre cas de necessitat urgent en que dit Monestir periclitás, pugan les religioses entrar en la Ciutat de Barcelona y pendre un de sos Palaus y usar de aquell. 25 Agost, clos y subsignat per Berenguer Sarta (n.º 66).

Directament dels Sumos Pontífices no reberen diplomes en aquesta época, fins més tart; en 1388 Fra Angel, Ministre General de Menors, concedeix facultat per demanar 12 Frares Menors per Corpus y 20 per los oficis de enterro, y que lo Confessor ab son company pugan entrar ó demanarho á un altre si están impeditos. Barcelona, 28 Abril (n.º 123).

En 1393 lo P. Fra Joan, Ministre General de Fra Menors, mana á la Abadessa y á les monjes baix pena de excomunió y privació d' oficis que no venguen directa ó indirectament la aygua del Monestir que en 1385 havia comprat sor Sobirana de Olzet á Guillém de Sarriá, y més abans la reyna Elisenda al mateix, la meytat cada vegada.

En 1395 lo Cardenal Martí concedeix á totes les Clarisses d' Aragó Indulgencia plenaria en lo article de la mort. Avinyó, 16 Setembre (n.º 148).

Lo P. Fra Jaume Coll, Religiós Menor, diu en sa *Crònica Seráfica de Catalunya*, fol. 338, que átreta per les virtuts de sa tia Elisenda de Moncada, vingué ab llicencia apostólica á morir á Pedralbes Sor

Margarida de Moncada, professa de Nápols, ahont havia anat acompanyant á D.ª Sanxa que havia de desposarse ab Robert, rey d' aquell Estat. Si es la mateixa, única d' aquest nom, que 's troba en lo Monestir S.^a Abadessa, que morí á 29 de Jancr de 1447, degué viure més de 137 anys, perque, segons lo mateix P. Coll, Robert y Sanxa fundaren lo Monestir d' ahont Sor Margarida fou professa, en 1310, després de desposats, y es de suposar que quan D.ª Sanxa volgué á Margarida de Moncada per companyia havia de tindre al menys us de rahó... ¿No seria eixa Sor Margarida, vinguda de Nápols, una abadessa de Balaguer á qui la reyna Elisenda deixá 500 sous en son testament? *Item religiose sorori Margarite de Monte-catheno abbatisse de balaguerio nepoti nostre Quingentos solidos.*

Pochs dies abans de morir la reyna, Sor Sibilia de Caixans feu pendre inventari de tot lo que possehia la Comunitat, essent lo més notable; *Primerament una custodia d'argent daurada e esmaltada, ab diverses pedres qui está dins al cor deles dones en que tenen lo corpus christi.*

Item una capça d'argent en que tenen lo corpus christi en l' esgleya de fores sobre laltar mayor.

Item un reliquier de lata d'argent daurada ab diverses images en la qual ha encastada de la vera creu e ab diverses pedres fines e perles grosses en que están diverses ossos de sants e stan cuberts ab lates de crestayl.

Item lo cap de senta Celestina encastat en argent.

Item una Creu d'argent daurada e esmaltada ab

pedres fines e ab perles grosses en la qual ha encastada de la vera Creu.

Item una Creu de crestayl e de jaspi ab lo peu d'argent esmaltat.

Item una Creu d'argent daurada ab pedres fines e ab perles grosses en que ha de la vera Creu.

Item unes taules istoriades de crestayl cubertes de lates d'argent primes ab pedres fines e ab perles grosses.

Item una Candalareta de lautó en que ha diverses reliquies e 1 canó de crestayl en que está una dela spina de Jhu:st.

Item una Caixa de rori e de banus en que estan II caps de les XI mil vergens.

Item una Caixa de lautó en que estan diverses reliquies de sants.

Item I anell d' aur qui es bo a mals d' uyls.

Item unes taules en les quals es pintat l' arbra de vida e ay encastada de la vera Creu.

Item IIII calzes d' argent daurats e esmaltats e IIII qui son tots blanchs.

Item I copa d'aur esmaltada en la qual tenen lo corpus christi quant les dones combreguen.

Item II encensés d'argent e una barcha e una cullera qui serveixen per al ancens.

Item un bassi d'argent qui serveix á la offrena.

Item una copa de crestayl ab lo peu d'argent daurat.

Item dos canadelles d'argent.

Item II canalobres de crestayl.

Item una Creu gran de crestayl qui serveix als aniversaris.

Item una ara de jaspi ab lata d'argent daurada.

Item una taula feta á manera de tabernacla, en que ha una ymage de madona sancta Maria.

Item unes taules grans pintades en que es la ystoria de sent Johan baplista.

Item unes taules grans pintades en que es la ystoria de senta Maria macdalena.

Item unes taules planes ab ymage de Jesucrist e de madona senta Maria.

Item unes taules en les quals son la ymage de Jesucrist e de madona senta Maria.

Item una taula en que es figurada la verónica.

Item II taules poques per donar pau a les dones.

Item una taula pochá en que donen pau a la senyora Reina.

Item VI coixins grans cuberts de drap d'aur per seura.

Item II coixins pochos ab ystoria del crucifix e ab sede magestatis.

Item VIII coixins pochos obrats de seda que serveixen á les capelles de defores.

Item III ventayls, I de fuyla d'aur e los II de seda (1).

Item II ventayls ab ploma de paho qui serveixen al altar (2).

Item VII vels d'aur e I vert daurat.

Item I vel que serveix al peu de la ymage de ma-

(1) Diu al marge dels ventalls: *destructa sunt pro antiquitate.*

(2) Diu també al marge: *dystructa sunt ex p antiquitate.*

dona senta Maria sembrat de flors de fuyla d' aur e de perles.

Item II cabayeres la una de canons e de perles e laltre de fil d' aur qui serceixen a la ymage de madona senta Maria.

Item IIII corones de fuyla d' aur ab perles e ab pedres les II per al infant Jesucrist e les altres II per a la sua mara.

Item una noscha ab pedres diverses e ab perles.

Item unes vestadures de vallut blau sembrades dobles d'argent per a la ymage de madona senta Maria e de son fill (1).

Item unes vestadures de drap daur ab una orla de pedres y de perles.

Item unes vestadures de taffatá vermeyl ab esteles de fuyla daur.

Item I mantell de drap daur e altra de taffatá blau ab orla daur e altre de taffatá vert.

Item II mantells de drap daur per ales dites ymages modici valoris.

Item IIII pessas de valluts vermeyls carmasí ab ystoria de la anunciació los quals nos dona la nobla madona la Abadessa sor francescha ça portella per affer vestiments.

Item I pali de vallut vermeyl carmasí ab ystoria de la anunciació e ab ymage de sent johan bartista e de senta catharina sembrat desteles daur ab perles lo qual serveix al altar de les dones.

(1) Eixu imatge de la SSma. Verge y de son fill jaerá una que existeix encare de pedra de 1'12 m. d' altura que la tenían les religioses al corch En tal cas no havia menester vestits, que es de talla.

Item XVII palis de drap daur.

Item XVII palis de diaspra, los VIII de senyals de muncada los quals nos doná en hoc de muncada.

Item II draps de seda.

Item VI palis serials qui están continuament en los altás de desores.

Item I frontal ab ymages qui han les diademes de perles.

Item I frontal de fuyta daur ab perles.

Item I frontal ab letres daur ab perles.

Item II frontals de vallut vermell ab pment (?) daur e de perles.

Item VIII frontals ab diverses obres.

Item I sobra altar de seda blanca ab les orles blaves sembrat ab rosas e ab flors daur.

Item XV sobra altars obrats de seda de diverses colós.

Item un sobra altar de seda qui serveix ala creu adorar.

Item uns vestiments complits de valluts vermeyls e daur.

Item uns vestiments de vallut morat complits.

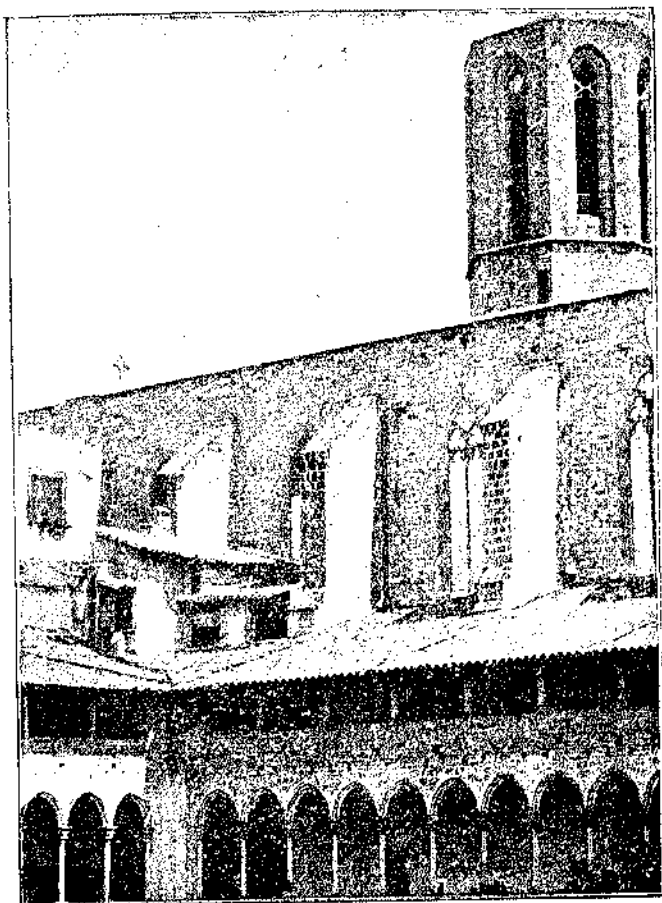
Item uns vestiments de drap daur complits.

Item uns vestiments de diaspra vermeyls complits qui son solrats de taffatá vert.

Item uns vestiments de seda blancs e verts complits.

Item uns vestiments de seda vermeyls ab pampols verts complits.

Item uns vestiments de diaspra vermeyls ab pampols verts complits.

VISTA LATERAL DE LA IGLESIA Y CAMPANAR

Item IX camis (1) festivals los III ab paraments de drap daur e los altres III ab paraments de diaspra vermeyls e los altres III ab paraments de diaspras veris e blancs.

Item VIII casalles les II estan al altar maior la una de drap vert e laltre blava clara de camocha e les altres II qui estan al altar de sent honrat la una de drap dor e laltre de seda.

Item VIII palis de fustani qui estan al altar maior e als altres altars de corema.

Item VIII palis blancs de drap de li obrats de seda qui serveixen de corema.

Item II cortines de Cendal qui serveixen al altar maior a les festes.

Item VIII cortines blanques qui serveixen tots dies de fores per los altars.

Item una cortina blanca qui serveix de corema en laltar del chor de les dones.

Item II draps de taffutá violats ab flors daur qui serveixen acobrir les caixes de les reliquies.

Item X tapis ab diverses senyals.

Item VIII banchals.

Item VIII cubertes de drap daur e de seda per affer sítis.

Item I drap daur e I drap vermeyl qui serveixen quan y ha á fer la mostra (2) als aniversaris del senyor Rey.

Item uns vestiments de Cendal negra ab pali e ab camis e ab son compliment.

(1) Albes.

(2) Ofrena (f).

Item II canalobres de ferre grans qui están en lo chor de les dones devant de lur altar.

Item I saltiri ab cubertes ó posts d'argent capletrat daur.

Item IX missals qui están per los altars ó capelles de defores.

Item III leccioners II sanctorals e I dominical.

Item III officiers grans ab nota.

Item III Responsés dominicals.

Item IIII Responsés sanctorals.

Item III saltiris de cor.

Item II saltiris mijancés.

Item II Responsés en que es l' ofici del comú.

Item II proses poques e I gran.

Item una biblia en II volumps qui es en lati (1).

Item II flors sanctorum qui son en romanç (2).

Item I flors sanctorum qui es en lati.

Item unes sposicions de Evangelis qui son en lati.

Item I Genesi en romans.

Item II capítoles.

Item II dataris.

Item I ordinari.

Item II libres de vida de sants pares.

Item IIII libres qui foren dels temples en que aprenen les nines.

Item I Evangelister qui está al altar maior.

Item I libra de vicis e de virtuts en romans.

Item I pistoler.

(1) Se 'n conservan quatre planes.

(2) També d' aquest libre se 'n han trobat dotze planes.

Item I sintillari en que ligen á la taula.

Item I libre de morts.

Item I libre de senta M.^a macdalena.

Item uns orguens.

Item una Caxa daurada qui serveix al corpus christi lo dijous sant.

Item un salpasser cubert de lautó.

Item II caldaretas qui serveixen a la salpassa dins e de fores.

Item II toçayoles grans qui serveixen al avengeli á dir la una obrada dor e de seda, e laltre obrada de seda.

Item IIII toçayoles obrades de seda qui serveixen al pharistol e III poques qui serveixen á la pau á donar á les dones.

Item I libre gran de paper qui es apellat lucidari.

Item IIII capas de professons.

Item I vestiment de drap de li blanch Casulla Camis Amit stola manipla e singel ab paraments negres qui serveix de corema.

Item I libre per á la sacra (1) de las donas.

Item II canalobres de fust obrats daur qui serveixen al cor.

Item II draps ystoriats.

Item una Oitara de seda.

Item una ymage pochá de vori qui té Jesucrist al bras.

Item I libra de miracles de sent francesch.

(1) Consagració f).

Item la regla de les sors (1) en latí e en romans an un volum.

Item I breviari qui astá en cadena en la capela de sancta helisabet...

Segueix tot lo demés de la Casa, inclosos també los rèdits. Al terminarse eixa diligencia y quan lo P. Fra G. P. de Raxachs lo sagellá ensemps ab la Abadessa, cadascú ab son sagell, era la reyna ja difunta, dia 28 de Juny, y com en son testament deixá tots los bens mobles e immobles y tot lo que hi havia en son palau al Monestir, degué afegirse en l' inventari. Sor Agnés ça Rovira ho feu essent abadessa en 1376:

Primerament V cortines de seda Rayals de sanyals de munchada y rayals.

Item II altres cortines de drap daur.

Item II draps de lana franceses astoriats.

Item II banchals de seda.

Item I cubertor vermeyll de seda ab sanyals de muncada.

Item VI pessés de draps daur de les quals dues ni ha qui son cosits en un qui son vermeylls ab papagals daur los altres son luchesos los II qui jaen en vermeil he l'altra en negra l'altra es ab grius ab lo camp violat.

Item uns vestiments complits de drap daur soliniats (?) de sandal vermeyll e groch e foren fets de I cubertor de la senyora Reyna.

Item III cubertes de coxins grans de drap daur.

Item IIII coxins cuberts de velut vert e vermel.

(1) Será la que 's conserva encare.

Item I pali de drap daur qui jau en violat ab sanyals de la ciutat.

Item I frontal daquel drap mateix.

Item VI bunchals de lana ab sanyals Rayals e de muncada.

Item I missal que fo de la dita senyora Reina.

Item II canadelles dargent.

Item I calzer dargent daurat dins e de fora.

Item I^a creu dargent patita ab peu dargent asmaltat.

Item I saupasser dargent petit.

Lo que segueix no es solament lo deixat de la Reyna; entre ses coses s'hi troban presents y donacions de religioses al Monestir: *Item I calzer dargent daurat y asmaltat lo qual faem fer del argent qui fo de madona la abadessa sor francescha çà portella.*

Item I ultra calzer dargent asmaltat e daurat qui fo de madona sor constança de croylles.

Item I ultra calzer dargent daurat qui fo de madona constança de Aran.

Item II canadeles dargent qui foren de la dita dona constança de aran.

Item I capsu de vori per tanir les hosties qui fo de la dita dona.

Item una casula de diaspre vert e vermeyll.

Item I pali e frontal daquela color mateixa.

Item II canalobres de ferre astampats.

Item I creu patita dargent.

Item I capsu de vori ab asmalts qui fo de la Senyora Reyna.

Item I Raliquer de crestayl gornit dargent qui es

fet rodó á manera de hostia e es patit en lo qual ha diverses Raliquies de sants.

Item I ultra Raliquer patit rodó asmaltat ab saynys Rayals e de muncada en lo qual ha Raliquies de sent blay qui fo de la Senyora Reyna.

Item I nosque dargent ab pedres fines e ab perles.

Item I anel daur ab I saffir.

Item II laonets patits dargent.

Item capmeu ancastat en argent.

Item I Raliquer dargent ab pedres.

Item I altra raliquer en que ha un cap de moro negre ab pedres.

Item un altra raliquer patit en que ha I capmeu de I ymage petita blanca.

Item I almorraxa de crastayll en que ha de la manna.

Item II caps de les XI^m. verges.

Item I aspina de la coronu de Jesus Christ en I crastayll.

Item I candalareta patita de fula de lauto cuberta plena de raliques de diverses sants e sanctes qui foren del honrat mon senyor en Gastó de muncada bisba de gerona.

Item uns vestiments de drap daur qui jaen en vermeyl, les quals ha fets Sor Saurina de Corbera ab tota la confreria dels apóstols.

Item I pali de aczeycom (?) blau lo qual ha fet Sor constança de cruyllas ab la confreria dels apóstols.

Item unes taules en les quals son pintats tots los apóstols les quals ha fetes Sor Corbera ab la confreria dels apóstols.

Item l palla de drap de ly orlada de seda de ascarlata y obrada de direrses obres la qual es de la confraria dels apóstols.

Item un encaxament obrat per tenir los corporals qui serveixen als apóstols.

Item uns vestiments de drap daur ab lo camper blanch les quals ha fetes Sor Saurina de Valsecha ab la confraria de madona sca Maria, etc., etc...

Sor Sibilia de Caixans fou, donchs, la primera abadessa que per mort de la Reyna fundadora usá dels drets que eixa s' havia reservat durant sa vida, d' admetre postulants y de provehir los Beneficis, dels quals prenian possessió los preberes agraciats responcent á les següents preguntes: *Vos jurats per Deu e per aquests sants quatre evangelis que en aquest monastir farets continua residencia? que bé, felment e diligentment farets lo servey del vostre benefici e daquesta esgleya segons que per la senyora Reyna es stat ordonat e que procurarets segons vostre poder lo profit e la honor del monastir e que tot dan daquell esquivarets? que obeyrets a tots manamens meus e de les succehidores á mí en la abbadia leguts e honests e que á mí axi com a senyora e patrona del monestir e á les mies succehidores deguda reverentia farets?*

La fórmula de oblació ó entrega feta per los pares ó curadors de les postulants, segons se troba en los antichs manuals, era ab poques variants: *Gratis et ex certa scientia ob devotionem specialem quam in domino Deo erga sacram Religionem monasterii B^e Me de Petralba ordinis Scte Clara Burch.*

diocesis per sanctam morum observantiam in quo in humilitatis spiritu sorores dicti monasterii preteritis statibus dominarum Religiosarum ipse fulgens dinostitit ordo, cum non Marte sed Magdalene vitam elegerint ipse sorores illius gloriosam Beatissimi Francisci institutis inspirante. Ideo ad eius ordines devotionem specialem et ad bonum animarum Saurinete et Blanchine ut possint consequi aureolam virginalem, etc.

Seguía lo violari per les que passavan del nombre de quaranta, que, segons la última disposició de la Reyna Elisenda, debian entrar sens dot, y no foren eixes poques ja als primers temps, puig en 1370 Taulero de Guialverde dona 23 sous á les 80 monjes del Monestir perque *Ulegescan lo Psalteri y fassen oracions humils per la sua ánima y direcció del seu cos.*

Durant los dotze anys y mitx que Sor Sibilia estigué al cap de la Comunitat, seguí embellintse l'interior de la iglesia y també lo del claustre. Diuen ací per tradició que les primeres religioses formaren celdes d'estores en lo claustre per recullirse durant lo dia. Podria molt ben ser, perque desde un principi no existian la multitud de celdes que per los angles y sobre les teulades y al mitj del pas anaren construintse per les monjes particulars (altre consecuencia de la falta de vida comú). No obstant, molt aviat se 'n troban y és la primera la celda que en vida encare de D.ª Elisenda se destiná á la Abadessa Sor Francisca ça Portella, anomenada de Sant Miquel, que pintá Ferrer Bassa, omplint sos quatre murs de misteris de goig, dolor y

gloria, y d'àngels, y de sants, en 1345, de modo que eixes son les primeres pintures de Pedralbes (que 's conservan encare en molt bon estat), si no foren fetes després de les que mitj esborrades per lo sol se veuen entorn dels tres sepulcres, dos dels quals atravessan lo mur y 's veuen també desde la iglesia.

Passaren alguns anys en los quals s'oblidaren de dirnos cóm y quàn y de quina manera fou fet lo retaule del altar major en temps de la Fundadora; si n'hi hagué, ó si consistia l'altar en la sola mesa que existeix encare de una sola pessa y de extraordinaria dimensió. Sols sabém que en temps de la demunt dita Sor Sibilia de Caixans se començá y terminá lo retaule (primer ó segon) que feren y pintaren Pere Serra y Jaume Serra, ciutadans de Barcelona, segons los capitols següents:

En nom de nostre senyor deu Jhesu christ e de la verge Madona santa Maria, amen, ab quaya é ab salut que deu hi do en dues les parts, amen.

Primerament es convengut ab lo honrat en Jacme despujol prevere procurador del monastir de les menoretetes de pedralbes e en Jacme Serra pintor é en P. Serra pintor, frater, Ciutadans de Barchelona, de fer un rectaule de fusta é de pintura á obs del dit monaster de les menoretetes de pedralbes á lurs propries messions é despeses den Jacme é P. Serra.

Item prometen en Jacme e en P. Serra pintors de fer lo dit rectaule, so es á saber, de fusta é de pinta ab guarda pols é ab tabernacle semblant d'una mostra deboxada en I pergami, qu' es stat per en Jacme

e P. Serra feta e donada per mostra al honrat en Jacme despujol.

Item prometen en Jacme e P. Serra de fer la dita obra, dessus escrita, bé e leyalment e de bona fusta d' alber bona e secha e de la milor que trobar pusquen, per tal manera que la obra sie bona e ferma.

Item deu haver lo dit reetaula d' alt, so es á saber, la pessa miijana del peu del tabernacle tro al pinyacla LIII palms de cana de barchelona.

Item deuen axer les pessas foranes d' eltaria del peu del reetaula tro al pinyacla, d' alt sobre la sobrepunta XL palms de cana de barchelona.

Item deu axer d' ample tot lo reetaule, meys del guarda pols, XLVI palms de la dita Cana.

Item deu aver cascuna de les istories d' alt VIII palms e VI d' ample de la dita cana.

Item deu aver la pessa miyana d' ample X palms de la dita cana, e d' alt segons que sia be proporcionat, semblant que en la mostre es debozat.

Item prometen en Jacme e en P. serra al honrat en Jacme despujol, axi com á procurador del dit monastir de entaylar ho fer entaylar lo reetaule, e lo tabernacle, e lo guarda pols be e convenientment, axi com en la mostre de pergami que v' onrat en Jacme despujol te; la qual li han dada en Jacme serra e en P. serra, frares, pintors de la Ciutat de barchelona.

Item prometen en Jacme serra e en P. serra pintors al honrat en Jacme despujol de pintar lo reetaule ó tabernacle d' or si e de atzur d' acre bo e si e d' altres fines colors de les pus fines que trobar se puxen.

Item que en cada ystoria haia una ymage de atzur

bo é fi, porprada si donchs no, tro la hon aurá istories de la passió be hi aurá á aver, mas no que sia porprat d' or, car no hi pertany.

Item prometen en Jacme serra é en P. serra al honrat en Jacme des pujol de fer é de deboçar en lo dessus dit reetaule los VII goys de madona santa Maria; é de la passió les ystories que caber y pusquen; é aquelles quel honrat en Jacme des pujol volrá é les dones del dit monestir, ho axí com á nosaltres les durán per scrit en una mostra de paper.

Item que les roses del garde pols del reetaule sian d' argent colrat, é lo caraper de atzur d' alamanya bo é fi, axí com de bona obra se pertany.

Item que lo dit Jacme serra é P. serra han á portar é fer portar de la lur casa fins al monastir de pedralbes lo reetaule é tabernacle e guarda pols; á lurs propries messions é despeses, salvat que l' onrat en Jacme des pujol u á donar menjar á quisqui port lo reetaule al monastir...

Segueixen més pactes sobre lo preu que será de vuyt mil sous barcelonesos, y termina dient: *Et predictum Reetaule faciemus et perficiemus vobis juxta formam predictorum capitulorum sine omni dilacione.*

Si es que no 'l tenia ja acabat, la reyna, quan deya que volia ser enterrada *in monumento, quod nos ibi habemus* (en lo presbiteri), segurament degué ser obra de Sor Sibilia, lo Panteón de la regia Fundadora. Es també doble com altres dos d' aprop séu, pero la estátua jacent de la reyna es coronada y ab vestidura de cort en la iglesia, y porta lo primitiu hábit de Clarissa dins lo Convent. A sos peus

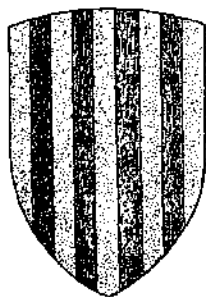
descansa sa neboda Sor Francesca ça Portella á qui havia succehit Sor Sibilia, la qual, sens dupte, feu construir lo vas sobre del qual jau sa antecessora, d' alabastre, ab corona sens florons.

La mateixa Sor Sibilia fou la primera que per amor de Deu manumiti absolutament la esclava que havia sigut de Sor Francesca ça Portella; á son exemple seguiren moltes altres, y de llavors, si be se 'n anáren *adquirint*, no les tornavan vendre.

Doná més tart (21 Septembre 1373) la dita Abadessa lo producte de venda d' un alou per restaurar la iglesia de Sarriá que amenassava ruina y no hi cabian los fidels: *Ad nos Soror Sibilia Dei gratia Abbatissa Monasterii Sancte Marie de Petralba ordinis Sancte Clare, diocesis Barch. cum conventu Monialium Monasterii attendens parrochianos ecclesiae Sancti Vincentii de Serviano cujus ecclesiae jus patronatus ad nos spectat et competit, potuisse noviter construere, edificare et reparare, etc.* Finalment, deixá aquest desterro dia de Nadal de 1376, després d' haver millorat notable y artisticament la Casa, essent sa darrera obra que 's troba notada en son elogi: *unum notabilem frontalem de sirico contextum d' auro margaritis ornatum per altari chori.*

Succehila Sor Agnés ça Rovira que veje en los vint anys que durá en son càrrech continuar la prosperitat material del Monestir, aumentada cada dia per donacions particulars: Mossen Pere Matamala, beneficiat de la Casa, deixá herou en son testament al altar major de Santa Maria de Pedralbes, 1376; Sor Margarida Olivera deixá mitj censal

m ort *ad candellam qua comburit ante corporis Christi* y l' altre meytat per los ciris de la Verge Maria; Sor Beatriu de Odena feu un bancal per l' altar de les onze mil verges (¿seria en lloch del de Sant Joan Evangelista que no més se sab fou en projecte?) ahont es pintada la vida de Sant Onofre, anacorreta, y maná que lo dia de la festa de eix sant, á tots los frares que hi assistissen se 'ls provchis de *vitualles sollempniter*, deixant per açó cent sous de censal; Sor Oliveta Ferrera feu los *vestiments dels martirs* (ornaments sacerdotals per llur festa) complets y altres *jocalias*, y Pere de Vilarnau deixá XVIII lliures barceloneses per un aniversari, que foren convertides en la custodia del cors de *Jesu Christ*. Moltes altres persones, especialment les religioses, deixaren cases y censos al Monestir, y finalment al acabar lo sigle XIV, Pere dez Pujol, olim Sacrista de Vich y Canonge de Barcelona, fundá perpetuament per tots los dissaptes y algunes festes, en les reixes del altar major, una lluminaria de 24 ciris blancs (1399).

Escut d'armes de Arsgó

La Reyna Fundadora
(estatua jacent del Panteón dins lo claustre).

CAPÍTOL VI

**Sor Estela de Narbona.—Adquisició de la vila de Piera.
—Mitigacions y reformes en lo segle XV.—Sor Margari-
da de Moncada y carta del Papa Eugeni IV.—Con-
firmació dels privilegis per lo Rey En Ferrán IV.—
Alhajes.—Peste en 1466.—Sor Violant de Centelles.
—Qüestions dels beneficiats y altres contratemps.—
Guerres de D. Joan II.**

La primera carta autògrafa que 's conserva en lo Monestir es de Sor Estela Vigri de Narbona (¿seria parenta de Santa Catarina Vigri de Bolonia, de la mateixa época?): *Senyor molt honrat (diu), sapia la vostra gran saviesa que yo e treballat per manera ques vengut ací mestre closa perquens adit que no ha afer que hom treball per aver altra licencia, ans en paxarian aquesta ques bona e prou bastant; pus que ayxi es senyor, placiaus ques fasa la carta ab consel de misser francesch ça mella per raó quel scrivá noy aia avenir e no cal aver andas, pus que aia mula se-*

gura e pochas personas, suplicant vostra gran saviesa per neguna materia de yra ni torbació vostra ni nostra no fos enpaxcat lo be avenir de la vostra cara fila (1), sor nostra, com ela no deu punir qui mal noy mer. Deu vos ha dotat de tanta saviesa que vos fareu ço ques tengut para á son infant, car lo vostre cor no poria falir á nengü dels misatgues que teniu en vostra casa, molt meyns á vostra fila per esguart de Deu. Be es ver, senyor, que vos e moltas que som aiam aut fort gran desplaer, en pro tot ce pot reparar; si avos senyor es plaent yo auria singular plaer que uy ó demá Sor Johaneta pogués anar aí ni aiau treball de cercar companyona que faré yo que huna que ja e preguada nostra, yrá ab ela, pus que yx ab companyona per l'III ó XV dies, après faré que sen torn, e madona ça mare será en loch de companyona sua fins altra nosi puza fer farem tot ço que sia plaent a deu recoman (n .) molt a deu, avos, amadona

SOR ESTELA DE NARBONA

1413.

La prosperitat cada dia augmentant de Pedralbes, la multitud de privilegis, los rédits cada dia majors (tot material), havian d' esser les espines que ofegassen l' esperit de son Institut, la llevor de la Santa Pobresa, característica de les Clarisses, y totalment incompatible ab l' estat de les coses del Monestir á principis del sigle xv.

(1) Se tracta de sortir una monja per curarse, en su case.

Bé es veritat que no 's desmentia (ni may succehi) la generositat de les Prelades y súbdites, que compravan censals á Mallorca per auxiliarla de diferents sinistres, 1404; que compravan alous del Hospital de Santa Creu per aixamplar los dormitoris d' aquella benéfica Casa, 1404; que feyan gracia, en 1434, de 1,000 sous deguts per Berga per la quistia, etc.; pero á dir veritat tot aixó servia més per augmentar son crèdit y allargar sa abundancia, com succehí ab la compra de la Jurisdicció civil y criminal de Piera, que si bé fou per *grans vexacions sobrerries e nocitats que fahia mossen Matheu Cardona*, últim posschidor de la vila y terme, contra les llibertats é drets del Monestir que sobre la vila y terme tenia per concessió de Jaume II, serví eixa compra y senyoria per multiplicar la honra (d' aci baix) y 'ls ródits prou sobrers del Monestir, si bé, per misericordia de Deu, se convertí més tart en tot lo contrari.

Encare que sia anticipant, caldrá dir alguna cosa aci d' eixa compra que no fou de les menys importants.

Era en 1431 que, per les vexacions demunt dites, lo Rey Alfons *en favor é á tracte del Monestir rehemé á mossen Matheu Cardona la dita vila ab tota jurisdicció, Rendes, Cenes e altres drets que ell hagués en la dita vila e terme per preu de VIII mil florins d' or d' aragó. E après lo senyor Rey feu venda al dit Monestir de la dita vila é terme ab tota Jurisdicció, Rendes, cenes é ab tots altres drets al dit Senyor Rey pertanyents en lo dit loch é terma d' aquell, per preu*

de nou mil florins d'or d'aragó, com apar de la compra feta per lo dit senyor Rey del dit Mossen Matheu cardona per carta feta en poder de 'n Arnau fonollada lo primer dia del mes de Maig de 1431 y de la venda feta per lo dit senyor Rey al Monestir per carta feta en poder de 'n Johan Ultzina secretari del dit Senyor Rey á V dies del més de Maig de 1431. Y á 10 del mateix Maig Mathias Just tresorer del Rey lliurá possessió á Mossen Barthomeu Collell prebere, procurador del Monestir, de tots los castells, poblacions, forteses, parroquies, quadres, llochs, senyories, jurisdicció civil y criminal, alt, baix, mer y mitj imperi, cosa per Pere Joan de Pou secretari del rey. Es en lo Arxiu n.º 551.

A Matheu Cardona pertanyia la jurisdicció de Piera com á successor de son pare Sperandéu Cardona, per donació feta en 1427. A Sperandéu pervingué per venda á ell feta per lo Infent Infant en Joan d' Aragó, compte d' Urgell, per 6,600 lliures ab acte en poder de Pere Granyena, notari real, 15 Juny 1411. Al Infant en Joan pertanyia per permuta que en Guillem Ramón de Moncada feu de dita vila, terme, etc., ab altre propietat en Valencia mitjansant acte de permuta fet en lo lloch de Menargues, dissapte 20 Decembre 1382, clos per Nicolau Doménech, notari públich, á la qual permuta en la vila de Monçó, 20 Juliol 1383, foren aposats signe, segell y decret del Senyor Rey qui com á Senyor Alodial y directe lloá y firmá lo dit cambi per rahó de domini, qual firma feu posar per má de son fidel secretari Barthomeu Sirvent en la Vila de

Valls, camp de Tarragona, 5 Maig 1383 (avans del signe y segell, etc.). Extret del Arxiu Real y de un llibre ó registre intitulat *Gratiarum Regis Petri Tertii, anno 1383*, fol. 191.

Guillem Ramón de Moncada fou possehidor de la demunt dita vila per donació de Pere III á ell feta en remuneració dels molts serveys *et signanter* de haver posat en llibertat á la Illustre Maria, regina de Sicilia, neta del dit rey en Pere, detinguda y presa en una fortalesa de Sicilia per alguns Barons enemichs del rey. Eixa donació se firmá en lo Monestir de Valldonzella á 24 Juliol de 1380, en poder de Bernat Miquel, secretari del rey, notari públich. (Real Arxiu, Registre *Gratiarum Regis Petri*, 1380-1381, fol. 61; en lo de Pedralbes, pergami n.º 549.) Ja en 1278 pertanyia Piera á la Corona d' Aragó, segons se llegeix en una repartició feta entre Guillem, batlle, y Dalmau de Soler, son fill, de tota la jova del terme de Piera que los dits tenen y deuen rebre per rahó de la Parellada que per lo senyor rey posseheixen y tenen dividida y presa d' alguns masos (pergami 633), y molt avans ja era sua, puig en 1198, 7 Idus de Febrer, Pere, rey dels aragonesos y compte de Barcelona, lloá, concedi y doná á Joan Ferrer de Apiera y á sa muller Surriana y á llurs fills aquella fábrika de Apiera tot íntegrament, segons sos antecessors hagueren y tingueren, per qual donació rebé lo rey 200 lliures, concedint que persona alguna puga fer fábrika en dits termens. No obstant, troba 's més enllá (1080) que la vila y terme de *Santa Maria de Apiera ab tota senyoria*,

alla y baixa, civil y criminal, mer y mitj imperi, solia esser de Richeldis Vescomptessa qui ab son fill D. Gilabert per la gratia de Deu Bisbe y D. Joan la vené á Arnau Gilabert y á sa muller Ermengardis y á llurs fills y primogénit ço es á saber: aquella fàbrica de fontanet que anomenan Apiera ab tots drets y pertinencies ab franch alou; qual venda fou closa y subsignada per Otó prebere á 6 de les Kalendarides de Abril del any primer del rey Enrich (1030). No diu res més enllá l' Arxiu del Monestir.

Tornant encara, no podia, donchs, durar tant ben estar (si ho era) per les que voluntaria y lliurement havian escullit lo camí del sacrifici y del Calvari. Durant l' antipapat de Luna s' ampliaren novament les llicencies per entrar dins clausura cada quinze dies les parentes de les religioses ab dues dones ó més per companyia; y açó fou, unit á la abundancia de rédits, ó falta absoluta de la pobresa en particular, lo que arruiná casi bé del tot la observancia de Pedralbes, puig totes les Butlles de reforma y lo que succehí á últims del sigle xv no conegué altre origen que les transgressions del vol de clausura, fetes les més de les vegades per ignorancia, y l' excés de bens temporals.

Diu Fiter, fol. 53, que en 1405 los Consellers de Barcelona, d' acort ab lo Provincial dels Menors, visitaren lo Monestir per veure de introduir en son règimen determinades reformes. Los manuals de aquella época no 'n diuen res; sols se troba en ells que en 1406 Mossen Joan Teixidor deixá al Monestir 111 florins d' or y un sou per missatgeries per

rahó de mutació d' hàbits, y per seguritat li deixaren en penyora molts vasos d' argent; y per los mateixos manuals se sab que eixa mutació d' hàbits se feu ensemps en Santa Clara de Barcelona. Si fou conseqüència d' aquella visita de Consellers y Provincial, no 'n tragueren pas gran fruyt, puig la mutació d' hàbits consisti en deixar lo primitiu de Clarisses, pobre y senzill, per lo de Benedictines, ample y de color negre, contra lo especialment ordenat en la Regla de Urbá IV: *Les gonelles subiranes (1) é los scapularis é los mantels no sien pintats de color de tot en tot blanca ne de tot en tot negre en nayla manera.*

Quant tingué lloch la mutació d' hàbits demunt dita, era Abadessa Sor Violant de Pallars, que no morí Prelada per resignació canònica feta en 1409. Ab motiu d' eixa renúncia fou electa per l' antipapa Pere de Luna Sor Violant d' Aragó, Abadessa de les Clarisses de Valencia, viuda, segons Francesch de Bofarull (2), de Joan I. Poch temps visqué en Pedralbes: segons lo mateix F. de Bofarull, desde Septembre á Desembre de 1409; pero segons Faner Notari en son Manual de negocis del Monestir, *Sor Isabel Murcha vicaria presidta per absència de Sor Violant de Aragó, noviter electa, durant lo més de Janer de 1409*, y pe 'l Març del mateix any era ja abadessa la demunt dita Sor Isabel Murcha.

Sor Violant de Pallars morí nou anys després de

(1) Hàbits superiors ó exteriors.

(2) *Boletí de la Academia de la Historia*, t. XXVII, quadern VI, f. 503.

sa renuncia, 12 Maig 1418, essent abadessa Sor Margarida de Moncada, de grans virtuts, que regí durant 24 anys *notabiliter et pacifice*, segons son elogi fúnebre. Lo que més dona á conèixer son bon esperit es la petició que li meresqué de Eugeni IV una resposta tant honrosa com clara respecte á la Santa Pobresa, quals drets volia sens dupte vindicar: *Eugenius eps servus servorum dei Ad futuram rei memoriam. Ex injuncto nobis licet immeritis desuper apostolice servitutis officio circa Monasteriorum et locorum regularium quorumlibet statum in melius dante domino prosperandum curis intendentes assiduis, libenter illa opportune provisiones impendimus auxilia per que loca huiusmodi á notabilibus preserrentur incommodis et iugiter aptioribus incrementis gratulentur. Sane nuper pro parte dilecte in xpo filie Margarite Abbatisse Monasterii Beate Marie de Petra alba ordinis sancte Clare Barchinonensis diocesis nobis exhibita petitio continebat, quod licet omnia et singula bona que per Moniales dicti Monasterii, tam in earum ingressu offeruntur quam sibi ex legato vel successione seu alias quovis modo provenientia pro tempore obtinent eidem Monasterio de jure et laudabili consuetudine pertinere debeant ac pertineant, neque aliqua ex eisdem Monialibus possit seu debeat habere quid proprium licet etiam aliqualis usus seu custodia bonorum huiusmodi Monialibus illa deferentibus ex quadam benivolentie Abbatisse et aliarum Monialium permictatur, etc... Nos igitur in premissis oportune providere cupientes huiusmodi supplicationibus inclinati hac presenti Constitutione*

perpetuo valitura auctoritate apostolica statuimus, constituimus et ordinamus, omnia et singula bona huiusmodi absque aliquali conditione juri consona per dictas Moniales ad dictum Monasterium pro tempore delata et post ipsarum ingressu eis collata et sibi alias quocumque titulo pertinentia, eidem Monasterio taliter et adeo spectare et pertinere debere, quod Moniales ipse postmodum de illis disponere seu ordinare non possint quoquomodo, Et nichilominus quecumque indulta seu facultates quibusvis ex dictis Monialibus super dictis bonis per ipsas in vita seu causa mortis contra institutionem dicti ordinis á sede apostolica forsán concessa disponendis seu distribuendis, cassamus, revocamus nulliusque discernimus existere roboris vel momenti, etc..; quedant enclosa també en eixa última cláusula la prohibició de deixar cosa alguna als parents ó amichs, que demanava aixís mateix Sor Margarida de Moncada. La Butlla fou expedida en Bolonia á 6 de les Nones de Octubre de 1437. Era lo mateix que volgué Urbá IV en 1263, si bé quedava encare la esletxa de *usar y custodiar* quelcom ab permis de la Abadessa. Lo Concili de Trento intentá clóurela (1534-1563) y ho lográ gracies á la Bondat Divina, si bé no desseguida.

Durant l' abadiat de Sor Margarida, lo rey en Ferran IV confirmá tots los privilegis del Monestir, 28 Març 1413 (pergamí n.º 69), especialment lo de la oferta d' un palau dels seus en temps de guerra (n.º 66, B.); y en 1416 los confirmá també son successor Alfons (n.º 81).

En son temps se feu una creu que pesava 20

marchs, 3 onses y 1 quart; dos calzers d' argent daurat y esmaltat, y uns canalobres nielats d' obra morisca: la llástima fou que per pagarho se dáren á més de 141 lliures que sobraren de les obres de capítol y florins de diversos monjes (72 de la Abadessa en memoria de les 72 espines de Jesucrist), *dos canalobres d' argent pochés é veys, una creu d' argent pochá é ben antiga, dos calzers d' argent trencats é fort antichs, 8 unaps d' argent smaltats, mitja culler trencada, un parell de culleres daurades, una correge de cuyro ab cap, civella y platons d' argent, un anell d' or ab un balaix, un angel incrustat y dos cullers d' argent d' aurat.* No fou lo primer que 's baratá: ja en 1416 á Guillem Ballell argenter per fer la Custodia ó Reliquiari d' argent bell é netament obrat daurat é smaltat per aportar lo preciós Cors de Jesucrist, ab pedres y perles, s' entregaren tres calzers, una cuberta de un saltiri, un cap é altres coses tot d' argent.

Se sab per los manuals del Monestir que existían ja dues orgues (serían en la iglesia una, y altre en lo chor) en 1411, que necessitaren esser adobades com també lo relotje; y en lo mateix any, pochés mesos avans d' esser elegida Sor Margarida de Moncada, se cobri lo mirador demunt la Sala Capítular segons una nota: *Deuho col cobri lo claustre superior del Monestir, hi posá 10 columnes ab ses bases y capitells, Abril de 1411;* y de deu columnes hi há sols lo mirador que 'n té tres á cada cayre y la central.

Diu Fiter que en 1420 «una mortífera epidemia

delmá la Comunitat de Pedralbes.» Tampoch ne parlan los manuals fins al any 1466 en que per rahó de pestilencia vivían dins lo Monestir dues ó tres dones, y per eix motiu, que seria sens llicencia, puig les concessions sols eran per visitar á les malaites, y no per viure dins, foren requests los frares residents en lo Conventet á sortir de ell cap á Barcelona, tot lo que doná lloch á una apelació de les monjes al Pare Sant.

Avans donchs d' eixa epidemia, comensaren los Conventuals, tot just llavors separats de la Observancia, á assistir al Monestir. Si flaquejavan los puntals, prou començá de perillar la Casa... En 1443 ja hi vivían.

Visqué Sor Margarida de Moncada fins á 29 de Janer de 1447, y es en son temps que 's feu lo retaule del chor *ab fines colors y or de florins de Florencia y Génova, y 'l pintá Bernat Martorell*, Maig de 1439: en lo retaule s' hi feu un tabernacle per posarhi la imatge de *Madona Santa Maria ab son Fill al braç*, que 's conserva encare en lo Dormitori del Monestir. Devant eixa Imatge debian cremar tots los dissaptes y dies festius de la Mare de Deu, durant la Missa major, sis ciris coberts de cera blanca, per cláusula testamentaria de Mossen Joan Verdager, qui deixá també á més de un aniversari y dues Misses setmaneres en l' altar de la Verge Maria, *dos ciris de cera blanca de 5 lliures quiscun que cremen continuament del Dijous Sant al Diven-dres id. mentres está reservat lo Preciosíssim Cos de Jesucrist.*

En 1445 la Abadessa y 'ls Sindichs de Berga firmaren Capítols per descarregarla (la vila) de censals.

Morí, donchs, Sor Margarida á 29 de Janer, y lo día primer de Febrer, dimecres, *los honorables Consellers anaren al Monastir de Pedralbes per entretenir é fer honor á la sepultura de la Abbadessa del dit Monastir, qui era passada desta vida é soterraren aquell die* (1). No fou nova eixa visita, que encare que no per funerals, solian vindre los Consellers un colp cada any, detenintse, ans de entrar, en lo Conventet, ahont vestian ses gramalles y ahont los sortian á rebre los preberes del Monestir. Passavan d' allí á la Sagristia, adoravan les Santes Espines allí custodiades, y després de la visita al Monestir acceptavan la colació que 'ls oferia la Abadessa ans de tornar á la ciutat.

Succehí á Sor Margarida Sor Violant de Centelles, que durá 30 anys en lo càrrech, si bé durant los últims per vellesa y malaltia fou abadessa solament de nom, essent president Sor Violant de Moncada.

Lo ja citat «Dietari del Consell barceloní» diu que á *20 de octubre de 1450 los honorables Consellers trameteren en Johan de Maella, correu, á misser P. Vicens, que fos á consell per lo fet de Pedralbes...* (no diu quin fet). ¿Sería lo que porta un dels Manuals del Convent sobre una requesta de la Abadessa al Guardiá dels Menors? La cosa fou que Pere de

(1) Del «Dietari del antich Consell barceloní»

Moncada deixá en son testament que *dos anys* après sa mort fos feta una capella prop la Llotje de Barcelona y en ella soterrat son cors, més si's dilatava dita construcció, fos soterrat en Pedralbes y entretant servassen lo dit cors los Frares Menors. Com la capella fos feta passats molts anys, la Abadessa requirí al Guardiá que á nengü donás lo cors sino al Monastir. Ell respongué que era aparellat de no donar á nayü lo dit cors si donchs altrament per justícia constret non era.

No 's troba altre fet més aprop de 1450, 20 Octubre, en que aná en Johan de Maella á Pedralbes, fins á 18 de Març de 1452 en que 's conta lo de Pere de Moncada.

Encare prosperava (terrenament) lo Monestir: seguía comprant censals á la ciutat, un dels quals lo pagá ab diners destinats á la Sagristia. També la part artística anava endevant: Arnau Bassa havia de pintar, y degué ferho, l' *arbre de la vida*, los dotze apóstols y *ls Goigs de Nostra Senyora en la paret del chor de les dones* ahont hi há lo rosetó.

Mes no trigará gayre Sor Violant de Centelles á veure cambiar l' aspecte d' aquella tranquila y casi opulent morada...

En 1464 los beneficiats comensaren á eximirse de aquella subjecció que maná la Reyna tinguessen á la Abadessa, y lo que més los pesava era haver de viure en eix despoblat sens poguer sortir de ell sino ab permis de la prelada, de qual permis se 'n des-cuidavan algunes vegades, per lo que més d' un colp degueren serne requests ab tota formalitat,

com se troba en l' Arxiu del Monestir; entre altres diu un dels Manuals: *Lo notari y scriba digueren al Convent: Mas dones: yo he requests los beneficiats que convinguen fer residencia en lo dit Monestir com deuen fer, perque la Reyna fundadora de gloriosa memoria ordená que deuen ser tenguts á obehir á la Abbadessa é si nó penitenciats per ella com just ho veurá, ó 'ls gite del Convent posantni d' altres ab consell de vosaltres mas dones qui feu convent. E encontinent totes les monges digueren: Madona; pus la Senyora Reyna ha ordenat lo dit capítol e vol que los dits beneficiats haian star á obedientia é manaments deguts vostres, é sino que vos provehiscáu segons forma del dit capítol, axiu som contentes totes nosaltres.*

Poch després fou contrariada també la Abadessa per haver de admetre, contra voluntat de tot lo Convent, per monja, á una filla de micer Francesch Steve que havien entrada ab letres é favors del rey al que no gosaven palam resistir timendo d' esser expellides del Monestir com ja altre volta per semblant cosa ho eren estades. (No diu quan fou eixa altre volta.)

Més tristos foren encare los successos de 1466 en que totes les religioses abandonaren lo Monestir per motiu de la guerra de Joan II contra Catalunya després de la mort del Príncep de Viana. No pogueren pas aprofitarse de tantes ofertes reals passades de habitar un palau en temps de guerra: deguéren refugiarse primerament en lo Monestir de Sant Joan de Jerusalem; d' allí passaren, en 1468, al

palau de la Vescomptessa, devant la iglesia de Santa Anna; y com tal volta no hi cabian totes, se repartiren en diverses habitacions d' algunes cases del carrer de Santa Anna que possehia lo Monestir desde 1421. Durant aquell temps se reunian (en esperit) per fer Capítol, com consta d' un d' ells celebrat en 1469.

En aquell mateix temps, aprofitant, pot ser, alguna treuga, tornaren al Monestir de Pedralbes totes les Religioses menys cinch que quedavan en lo palau de la Vescomptessa; pero com la situació aná pitjorant, eixiren segona vegada y totes juntes habitaren lo Palau Episcopal, 15 Març 1472, fins que definitivament tornaren á Pedralbes passats tots los trastorns, y fou, segons sembla, á 17 Desembre de 1475, en que los actes dels Manuals tenen al cap: *Santa Maria de Pedralbes, en lloch de: Barcelona.*

La revolució feu que per un moment aquella Comunitat tant espléndidament dotada experimentás miseria, fins al extrem d' haver de vendre en l' encant públich una *Custodia d' argent daurat ab sis smalts y dos angels que pesá 34 marches y 1 onsa d' argent net, trets pedres, smalts y pols, á rahó de 5 lliures 16 sous 1 diner per march, 10 Juny 1469;* pero no era encare l' hora de minvar los capitals y rédits, si bé perderen ab motiu de la guerra 40,000 lliures (molt per aquell temps, pero encare massa poch per pérdreho). Ab la pau havia encara de tornar la abundancia.

Mentres Sor Violant de Centelles y sa Comuni-

tat visqueren en Barcelona, lo Monestir no roman-
gué pas tan tranquil com essent habitat per elles.
En l' Arxíu no se 'n diu res, pero no es d' extra-
nyar perque les religioses n' estavan allunyades.
No obstant una nota s' hi troba que ho afirma ben
clarament, y es que en 1474, avans de tornarhi la
Comunitat, s' extragueren cordes del claustre y
altres llochs, y s' enderrocaren barraques que
feren en la plassa gran quan lo rey tenia son cam-
pament allí contra Catalunya.

¿Qué succehí, donchs? «En 24 d' Abril de 1471,
Guerau d' Esplugues, partidari de 'n Joan II, pene-
trá en la iglesia (de Pedralbes) ab 12 homens ar-
mats y 's fortificá en lo campanar, molestant d' allí
estant y sostenint prolongada resistencia ab les
avansades de la ciutat sitiada. Per Octubre del
mateix any, fixá lo rey son quartel en lo Monestir,
dirigint d' allí estant lo setje de la ciutat, sostin-
gut ab tant heroisme. A 6 d' Octubre de 1472 escri-
gué en Joan als Consellers de Barcelona, del real
estant de Pedralbes, oferintlos garanties de consi-
deració si capitulavan. Per efecte d' aquella carta,
lo Consell de Cent comissioná al P. Gaspar Ferrer-
ras per pactar en sa representació, y se estipularen
dins pochos dies les bases de capitulació en lo Mo-
nestir, no firmantles de moment, segons asseveran
alguns autors, sino després d' haver entrat lo mo-
narca en la capital (1).»

(1) Fiter, *Guía Cicerone de las cercanías de Barcelona*, ja citada,
fols. 53 y 54.

Sis dies després, *dilluns 12 Octubre de 1472, envers les nou hores del matí, los dos consellers que per lo consell de XXXII foren elets partiren de la ciutat per anar al Rey Johan per comunicar de la capitulació, lo qual Senyor era á Pedralbes. E anant haqueren nova com lo dit senyor venia á Nostra Dona de Jesús Christ. E axí los dits consellers anaren allí, e aquí trobaren lo dit senyor, é feta llur reverentia segons se pertany é lo dit senyor los rebé molt benignantment, é ensemps entrárense dins la sagristia de la dita sglesia é aquí estigueren, ço es lo dit senyor, los dos consellers é mossen Gaspar Ferreras ab un secretari del dit senyor appellat Coloma, é allí estigueren de les dotze hores de mitx jorn fins á cinch hores de vespre, é axí lo dit senyor sen torná la volta de Pedralbes hont tenia lo camp é los consellers sen tornaren á Barcelona (1).*

Y l'endemà, dimars 13 octubre, envers vuyt hores de matí los dits consellers é mossen Gaspar tornaren al dit senyor Rey, lo qual los sperá á Pedralbes, é tant com foren á la primera creu de pedra, la qual es appellada la creu den Bergalló, isqueren al encontre dels dits consellers tres capitans del dit senyor Rey ab molta gent de armes, xó es, monsenyor Johan de Vilarpando, aragonés, monsenyor Steva den Gau, é monsenyor Foxá del Empurdá, los qual reberen los dits consellers ab molta alegria y 'ls acompanyaren fins á Pedralbes, hont lo dit Senyor tenia son reyal, é allí estigueren los dits consellers negociant en lo dit

(1) Del «Diari del antich Consell barcelonés»

senyor é menjaren tant quant allí aturaren en la taula del senyor Rey é estigueren allí fins lo dijous á vespre, que sen tornaren en Barcelona, é tornats tantost la nit mateixa feren aplegar consell de XXXII é XII per cloure la capitulació feta entre lo dit Senyor Rey é la ciutat. E de fet tots concordés lloaren é aprovaren la dita capitulació. Y Divendres 16 octubre de mati envers vuyt hores tots cinch consellers ensemps ab en Miquel Abella, notari é sotsindich de la ciutat, anaren á la volta del Palau real hont trobaren Don Joan de Calabria, loctinent del Rey Renart, é qui, llegida una cédula per lo sotsindich en la qual la ciutat li retia la fidelitat, mossen Luys Setanti é mossen Johan Matheu consellers se pertiren de sos companyons é anaren á cavalcar á casa mossen Luys Setanti, hont staven ya les cavalcadures aparellades, é tiraren la volta de Pedralbes. E foren allí vers hora de mitg jorn tantost trometeren tots quatre segons havian acostumat. E stant axí per donar conclusió á la dita capitulació, com vench en vers les quatre horas après mitg jorn, fou cridat que aportassen un missal, lo qual fou aportat allí per mossen Johan Lambert, Procurador del dit monastir, é aportat, lo dit Senyor Rey jurá tota la dita capitulació, presents lo compte de Cardona é de Prades, bisbe de Gerona, compte Golitzano Sicilia, don Anthon de Cardona, don Matheu de Moncada, Abat de Poblet, micer Johan Pagés vicecanceller é molts altres nobles homes é cavallers en gran multitud. E fet assó lo dit senyor isqué del retret é fou en la cambra major, é parat devant la finestra de

La dita cambra de peus, vingueren molts cavallers, gentils homens é ciutadans é molta altra gent, los quals eran vinguts de Barcelona per besar la mà é fer reverencia al dit senyor. E lo dit senyor los rebé ab molta afabilitat. E á cap de poch los consellers que aquí eren presents prengueren comiat de dit senyor é caculearen, é axí aquella nit arribaren á Barcelona vers les sis hores de vespre é foren fetes alimaries (1).

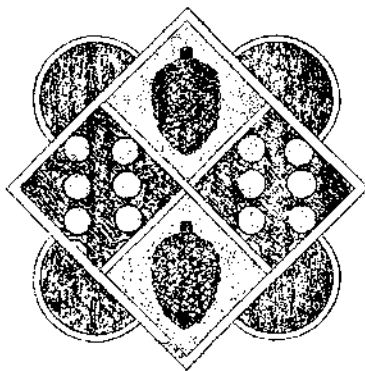
En lo mateix any de la capitulació, Joan II per medi de son Capità General Alfons d' Aragó, compte de Ribagorça, otorgá salvoconducte á les Religioses per poder anar y tornar de Barcelona al Monestir (serviria per los donats ó compradors) ab *asemillas* fins á quatre, y pochos dies després lo mateix rey doná salvaguarda á la Abadessa, Religioses, donades, esclaves, metje, barber dels Beneficiats y Frares, procurador, Frares, Capellans, treballadors y servidors de la casa, 1 Jauer y 22 Febrer de 1472. (Pergamins núms. 88 y 65, Arxiu del Monestir.)

Tornada la pau en Catalunya y les Religioses en Pedralbes, comensuren nova vida, per desgracia prou allunyada del esperit de son institut. No era Pedralbes sol que 's'ressentí de resultes de les vicissituds passades, y especialment respecte á la clausura com se veurá més tart; y la reforma comensá immediatament després de la tornada de les monjes al Monestir, essent encare Abadessa Sor

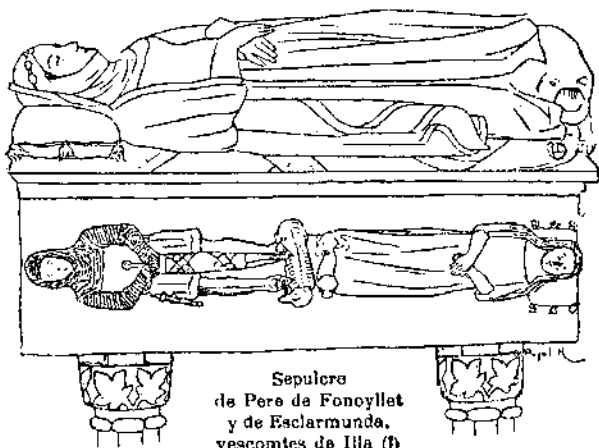
(1) Del mateix «Dieterri del antich Consell barceloní»

Violant de Centelles, y no més tart com diuen diferents autors.

Passada la guerra y alguns anys, Ferran V feu restituir la vila de Piera al Monestir, que ab motiu de aquella lo rey en Joan la havia donada á Mossen Pere Daura.

Escut d'armes
de D.ª Elienor de Piaós.

Sepulchre
de Pere de Fonoyllat
y de Esclarmunda,
vescomtes de Illa (f)

CAPÍTOL VII

Relaxació.—Actes del Papa Sixte IV.—Sor Violant de Moncada.—Intents de reformació.—Sor Teresa Enriquez.—Impugnació de Sor Violant.—Intervenció de Ferrán lo Católich.—Visita dels Concellers de Barcelona.—Sor Maria d' Aragó.

Degué ser, com tots los que 'n parlan diuen, que per Ferrán lo Católich s' enterá Sixte IV del estat en que 's trobava lo Monestir en 1475, essent Abadessa de ell Sor Violant de Centelles, y President, per falta de salut y sobra d' anys d' aquella, Sor Violant de Moncada. Eixa última vivia en lo Monestir desde petita, y segurament familiarisada ab les tres traslacions que havia sofert la Comunitat durant la guerra (1466-1475), fou la que més se *distingi* en les transgressions de la clausura, fetes innocent-

ment, com no pot duptarse, sabent que sortia del Monestir no públicament tan sols, sino *solemnement* y alguna vegada ab plé consentiment del Provincial Conventual, de qui dependian llavors les monjes.

La primera de les eixides que 's troba en los Manuals contada ab la tranquil·litat que 's contaria la acció més insignificant, es á 28 de Septiembre de 1476, en que *Sor Violant de Moncada President ab sor Isabel Villalba, isqueren fins á la torre de Canyelles, parroquia de Sarriá per trobarse presents á la exploració de voluntat de una noçicia, que debia fer lo Pare Provincial, de manera que ell estava ben lluny de desaprobar la tal eixida. Més tart sortí també Sor Violant ab Sor Elicnor Vila, Sor Isabel Bussota, Sor Constança Taraffa y Sor Aldonça Serdá, arribantse á Barcelona per alguna diferencia que hi havia entre 'ls Beneficiats y la Comunitat. Y encare se 'n troba una altre notada com segueix: Sor Violant de Moncada acompanyada de Sor Eleonor Serriana, Sor Aldonça Serdá, Sor Violant Torres, Sor Constança Alda y altre familia, axí com acostuma de anar una abbadessa de tant noble Monestir, aná á Barcelona per la qüestió dels Beneficiats dimars á quatre hores passat mitj jorn del 2 de Novembre; é tornássen en lo dit Monestir á dues hores passat mitj jorn en dilluns 22 Novembre del any dit, que fou en 1490, quant la reforma era ja més que començada; pero per eixa antieipació y lo que queda notat de 1476 se veurá que 'l motiu de la reforma fou únicament aquest, acompanyat de la falta*

de vida en comú, que eix defecte venia ja dels fonaments de la Casa, y si bé no era contra concien- cia fins després del Concili de Trento, no la deixá prosperar segons son esperit fins al present sigle.

Per lo demés Sor Violant de Moncada fou Reli- giosa de moltes qualitats, estimada de ses súbdites, á les quals, confessan elles mateixes, tractava com sab tractar una bona mare, y fins en lo succés que trobarém aviat no fou pas com la pintan alguns autors que la suposan inflexible. Los pergamins ho dirán.

Durant sa presidencia, que fou d' alguns mesos ans de la mort de Sor Violant de Centelles, morta en 11 de Juliol de 1477, corria ja la veu de que succe- hiria á aquesta en lo càrrech, entre altres motius, que la feyan apreciable, per lo de son nom, puig les monjes se creyan com obligades á dar la pre- ferencia en les eleccions á la que portás lo nom de la Fundadora, si en temps de ferla se trobás en lo Monestir.

Com se sabia també, tant ó més encare, que la demunt dita Sor Violant solia fer excursions contra sa professió, si bé sens cap malicia y per pura ig- norancia, Ferrán lo Católich ne doná coneixement á Sixte IV, qui á 8 d' Agost de 1475 maná per Lle- tres Apostóliques, y ensemps ho maná lo rey per Carta Real, que quan Sor Violant de Centelles pas- sás d' aquesta vida no s' elegís per abadessa á cap de les monjes de Pedralbes encare que fos de la *casa dels Moncades*, «*perque era entés que se 'n ha- vien d' elegir de celes y de cap altre.*»

Poch més tart lo mateix Pontífice, á 17 de Novembre del mateix any, diu per Lletres Apostóliques al Provincial d' Aragó que sabia que en sa Provincia algunes monjes vagavan fora clausura ab perill de sa fama, y li maná, dantli totes les facultats, castigarles y excomunicarles.

Eixes últimes no arribarien encare al Monestir, que no 's dirigian directament á ell; pero les altres que hi tocavan tant al viu no passaren desapercubudes.

No la President Moncada, sino «*La major part de les monjes conventuals de Pedralbes, considerant que per súplica del rey lo Papa Sixte IV expedi Butlla manant al Monestir que quan morís ó deixás lo càrrech Sor Violant de Centelles, no se 'n elegís altre del Monestir encare que fos de la familia dels Moncades y encare que per ses qualitats ho mereixés, gratis et ex certa scientia digueren esser molt perjudicial per elles y per lo dit Convent semblant ordenació, y daren y concediren á Sor Violant de Moncada President tota potestat per part d' elles perque procurás vindicar los drets y llibertat de elecció del Monestir.*» Llavors «*Sor Violant y les altres presentaren una cédula als intimadors del Brcu Pontífici dihent que no podia ser, que ni 'l rey sapientissim ni 'l Sant Pare Vir bonus et justus podian haver prohibit tal cosa; que á la Casa Moncada debía molt lo Regne y la Religió y que era indecorós prohibir la elecció; que creyan ser falsa la Butlla, y si no era, havia algú enganyat al Pontífice y al Rey. Joan Cosidó y Barthomeu Oller, intimadors, respon-*

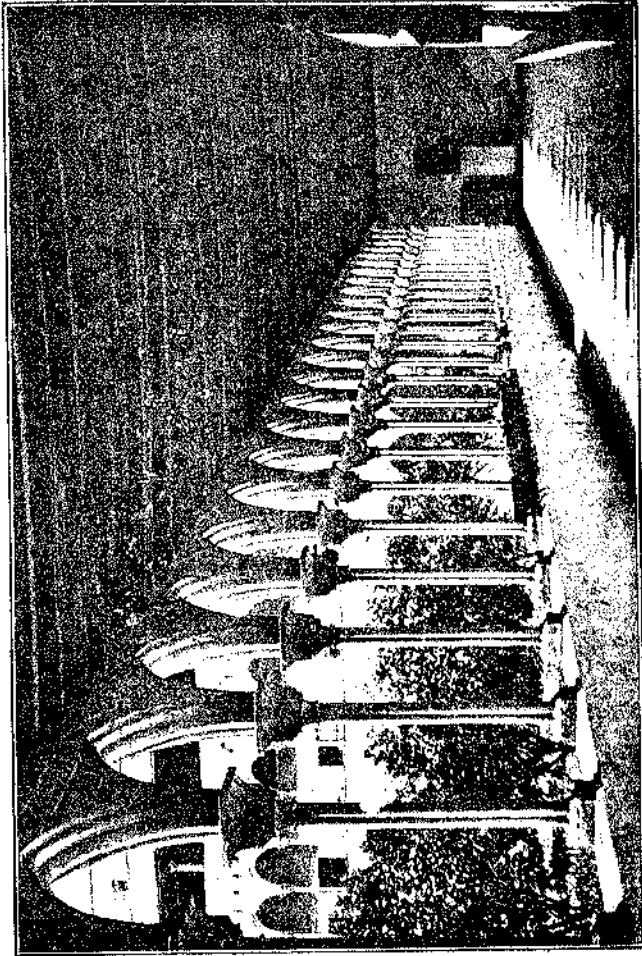
gueren: *Nosaltres nos ne avistarem.*» Tot açó succehí á 11 d' Agost de 1476, y á 5 de Septembre del mateix any responguéren los intimidadors que «*lo Sant Pare té autoritat sobre totes les dignitats, que llur apellació no mereix esser tramesa á Roma per frívola.*» No arribaria á Roma, pero arribá á la Cort y 'l Rey Católich per procehir ab més suavitat escrigué al Pare Ministre dels Menors dihentli que podia elegirse en Pedralbes á Sor Violant de Moncada, pero que la Butlla de Sixte IV restás en sa propia forma y valor en quant á correcció y reformació. La carta fou closa en Estella á 14 d' Agost de 1476, abans de la resposta dels intimidadors del Breu Apostólich á les religioses.

Mentres tant morí Sor Violant de Centelles, á 11 de Juliol de 1477, y la Comunitat, alçada ja aquella prohibició, elegí á Sor Violant de Moncada per Abadessa.

Tal volta no totes les Religioses darian lo vot á Sor Violant, sens dupte després de reflexionar que quan lo Sant Pare ho havia prohibit, per algun motiu ho feya; pero com lo Rey que l' havia procurat, revocá ell mateix aquell manament, quan vingué á Barcelona y á Pedralbes maná á les monjes obedir al Pare Ministre y á la Abadessa, y després d' alguna resistencia digucen que *totes eren contentes de obedir al Pare Provincial y á Sor Violant de Moncada.* Lo rey entrá en Barcelona á 29 de Septembre de 1479; segons una nota, *lo Monestir feu alimares ab pólvora de bombardes y cohets voladors quan nostre rey e senyor Don Ferrando entrá*

en Barcelona, y á 9 de Febrer del mateix any aná á Pedralbes, ahont *Joan Cardona Atzembler trobá un plech de cartes essenthi lo senyor rey*. No estarian pas tant enemistats, com diuen, lo Rey y la Abadessa, puig aquell la visitava ó intimava á les monjes la obehissen; ni la reforma se feu pas tant *ab irato* com se conta, si bé seguia avant. A 7 de Juliol de 1485 los Visitadors ordenaren (no serian segurament Conventuals) que cap de les monjes puga rebre renda alguna en particular, y no degueren dir, pot ser, açó sol, puig la mateixa Sor Violant maná tapar lo torn del parlador y posar vels negres á les reixes de la iglesia, tot lo qual indica reforma: pero com eixa no era total, Innocenci VIII, enterat per lo rey, segurament, lográ que Sor Violant renunciás son càrrech, y en 1487 li concedí, per haver resignat *espontáneament* son ofici, que no tinga altre superior que lo mateix Sant Pare y son Delegat. Segonament renunciá en 1499 si bé seguia al cap de la Comunitat afins que arribás Sor Teresa Enríquez, que trigá bastant, y seguia fent algunes reformes, com lo parlador nou en 1490, y lo *jorn beneyt de Sant Johan* (1494) començaren á *menjar totes les monjes en comunitat* (no debian abans ferho) *é se compraven* (per celebrarho) *dos cabrits, dos formatjes y fruyts*; y poch's dies després *se compraren 40 culleres de fust, per les monjes* (que encare duran, no pas les mateixes).

En la última Visita que feren los Prelats al Monestir, que degué ser per que Sor Violant renunciás definitivament son càrrech, á les rahons que de-

ALA DEL CLAUSTRE ADOSSAT Á LA IGLESIA

gueren darli respougué: *que no creya en res haver contrafet á la Regla de Santa Clara, é si per ventura per ignorancia havia contrafet á dita Regla, rol les coses per ella fetes esser hagudes per revocades.* Eixa declaració proba en ses transgressions la ignorancia, que ella mateixa confessa. Los Visitadors respougueren que *en les coses que toquen la obediencia y observancia de sa Regla no es necessari ni permés dar defenses algunes com ja notoriament consta per los actes de la obediencia ó inobediencia sua. E no havem fins aci entés en procehir per via de Inquisició contra ella.*

Ja no parlá més; per llavors, Sor Violant, ans bé havent renunciat tots sos drets y de fet lo càrrech, los Prelats nombraren per administradora á sa Vicaria, essenthi ella present y no contradint. Més tart, á 29 de Juny de 1495, entrá com á administradora Sor Teresa Enriquez, la qual fou, al cap d' un any, per disposició Apostólica, confirmada Abadessa, y may Sor Violant reclamá (fins més tart).

Deixantla, donchs, are en son silenci, podrém sobre qui fou Sor Teresa Enriquez. Segons los Manuals del Monestir, y ho probáren sos fets, fou religiosa de gran observancia del Convent de Santa Clara de Palencia, ben lluny d' imaginar lo viatge á Catalunya que Ferrán lo Católich li maná fer desitjant que ella reformás lo Monestir de Pedralbes. Obchí Sor Teresa y vingué acompanyada de Sor Jerónima Vergara, Sor Joana Diez, Sor Maria Guzmán, Sor Catarina Alvarez y Sor Aldonça He-

redia. Visqué un any en Pedralbes com administradora, y passat aquest, Alexandre VI maná fos confirmada Abadessa.

Les millors respecte á la observancia no 's feren esperar. Com ella estava subjecte als Frares Observants, seria á sa instancia que la Sagrada Rota doná sentencia per que los Frares Menors del Convent de Jesús (Observants) tornassen al Monestir, com de fet hi tornaren en 1503, si bé hi romanguéren alguns Conventuals ensemps. Pero no començá per aquí; en 1499 maná comprar una campana *«la qual les monges costumán de portar com entre dins negú,»* y debia estar suprimida; volgué que 's fessen túniques interiors y llençols de llana que també s' havian desusat, y feu comprar *«estamena grisa:»* ¿seria per hàbits? Ordená que 's fes un llibre ó ceremonial per dar la professió á les Religioses, y lo vestuari y calçat fou comprat en comú, aixis com també á compte de la Comunitat se pintaren alguns retaules per diferents monjes, pot ser perque ab lo cambi que desitjava introduhir Sor Teresa Enriquez no anyorassen elles los violaris que encare que ab llicencia les permetian mes fàcilment adquirir moltes coses no absolutament necessaries.

Per aquell temps vivían en Pedralbes dues educandes de la Casa Real, Dona Marina y Dona Isabel de Aragó; la primera fou *Scolana* en Setmana Santa de 1504, y per haver cantat la Kalenda ó Martirologi del Dijous Sant li doná la Comunitat *una Creu de coral ab la Pietat tot d' una peça, é un pater noster de lámína grossa obrat de coral.* Aquell

mateix dia serví la Abadessa, com de costum, la colació á les Religioses, rentantlas després los peus.

Sor Teresa Enríquez fou espléndida. De son temps es l' obra de la cisterna, si bé s' hi afegí més tart lo brocal; la Font del Angel junt á la dita cisterna, y un tern de domás blau per cantar los dissaptes la Missa de la Immaculada Concepció, que no començá llavors á cantarse, puig lo primer inventari ja citat parla de ornaments blaus en 1364.

S' estava introduhint la vida de Comunitat (que no havia de durar gayre), pero no pas del tot conforme á aquella cláusula de la Santa Regla primera de Santa Clara, que diu: *et amore sanctissimi et dulcissimi pueri pauperulis pannulis involuti, in praesepio reclinati sanctissime matris eius, moneo, deprecor et exhortor sorores meas ut vestimentis semper vilibus induentur.*

Se sab que la Abadessa vestia un hábit folrat de pells, tenia tanques d' argent en son breviari y usava un reliquiari d' or que, tot plegat, mirat desde 'l sigle XIX, no sembla propi de cap reformadora; pero tant en la clausura com en tot lo demés ajudá molt á la reforma de la qual no era arribada encare la hora.

Passaren quatre anys de la deposició y renuncia de Sor Violant, quan sortí no solament de Pedralbes, sino també de sa terra cap á Roma, ahont se començá un plet que durá set anys en lo qual intervingueren tres Pontífices, Alexandre VI, Pio III y Juli II. Durant aquells set anys arribá, com diu son Procurador en lo procés, á haver de viure de

almoynes: *præfata Oratrix spoliata, et jam laboribus, et expensis per annos septem in Romana Curia pro assecutione dicti sui Monasterii fatigata, et adeo depauperata ut ipsa que ex utroque parente nobilis extitit, ex elemosinis non vivere, etc.*: segueix la petició de que se la restituesca en son càrrech. Primerament fou atesa. Seguí una apelació de Sor Teresa Enriquez (son procurador) y guanyá la última; pero torná á apelar lo procurador de Sor Violant, y com eixa era canónicament electa y la altre no, y ensemps per descuyt del procurador de Sor Teresa, obtingué sentència á son favor Sor Violant, quedant l' altre excomunicada sense saberho; y com per negligencia de son procurador, com li digué més tart Juli II al absòldrela, no 's presentá desseguida per demanar la absolució, creyentla contumaç fou agravada, reagravada y per ella posat interdicte en algunes iglesies, mentres vivia tranquilament en Pedralbes desitjant solament s' acabás lo plet, que per lograrho enviá en 1505, 27 Juliol, un home á Segovia ahont se trobava lo rey á demanarli fes quant pogués per terminarlo. La sentència de Roma després de la qual s' invocava l' auxili del Braç Secular per la contumacia (suposada) de Sor Teresa Enriquez, fou dada en Roma *in domo habitationis dicti Revmi. Domini Cardinalis Judicis Commissarii quo ad declarationem, sub anno á Nativitate Domini M^o D^o IV° indictione séptima veneris, vicesima nona Martii Pontificatus prælibati Sanctissimi in Christo Patris, et Domini nostri Domini Julii Divina providentia Papæ secundi anno primo.* Y á 29 de

Novembre de 1506 Fra Renaldus Gratianus de Cognitionola, Ordinís Minorum Ministre General, confirmá á Sor Violant en Abadessa per Lletres expedides en Bolonia. (Pergamins 159 y 162.)

Quan Sor Teresa Enriquez arribá á entendre sa excomunió, agravació y reagració, procurá desseguida serne absolta com no li costá pas gayre de alcansar de Juli II que, com queda dit, li diu tot perdonantla que havia incorregut en aquelles censures: *ob procuratoris tui negligentiam*. Al mateix temps com á filla de obediencia restitut ó feu restituir lo abadiat, renunciant sa dignitat en mans del elet Bisbe de Barcelona Enrich de Cardona, *absque tamen lo dret que á sa dita abacial dignitat tenia*. Tot açó fou fet en la Sala Capitular, en presencia de la Comunitat, del demunt dit Illustríssim Cardona, Canonges, Notari y Comissari dels Observants, á 7 d' Agost de 1506, ans de la confirmació de Sor Violant, pero dos anys després de la sentència. Després nombrá procurador per resignar en Curia Romana y sortí del Monestir.

Tornada Sor Violant de Roma habitá en lo Monestir de Santa Clara de Barcelona, sens tornar á Pedralbes ab tot y ser d' allí abadessa. A 11 de Febrer de 1507, Joan Faner, notari, dos Beneficiats, Mossen Marti Joan de Foxá canonge y altre canonge avinyonés, prengueren possessió del Monestir, obrint y tancant la iglesia, posantse y deixant los ornaments sacerdotals, prenent pá de la *panistra*, obrint y tancant lo Convent, etc., y seyent lo Canonge Foxá procurador del Abadiat, en la Sala

Capitular en lo lloch abacial, totes les monjes com á filles d'obediencia n'hi prestaren, puig representava á Sor Violant; nombràren nova Vicaria, que fou Sor Isabel Millars, y nou procurador de negocis.

També llavors los Frares Observants començaren á desfilir del Conventet cap al de Jesús, perque tornada Sor Violant semblava (y aixís fou) que la Conventualitat havia de prevaldre. Y no solament ells, algunes monjes anavan, ab degut permís, de Pedralbes á les portes de Santa Clara de Barcelona, y besant les mans y dant les gracies á Sor Violant que com á pròvida y bona abadessa, mare y *pastorissa* les havia tractades, li demanavan permís per passar á altres convents, puig havent prestat obediencia als Observants y tornant los Conventuals á Pedralbes, no podian viure en bona conciencia allí. Sor Violant solía respondre que «*ni ella ni nengú les havian pas aviades.*»

Tornàren donchs les coscs com abans, y enterat lo Rey Catòlich del últim cambi en lo Conventet, maná en 1507 expulsar los Frares Conventuals del recinte de Pedralbes, y Fra Pere Banyuls Observant passá la visita á les Religioses, tractant d'absòldreles (seria per la admissió dels Conventuals) públicament á só de campanes y ab candeles apagades. Elles que no volian ser excomunicades y per lo tant ni absoltes, apelaren *sepe, sepius, sepissime, instanter, instantius, instantissime*, al Bisbe de Barcelona, qui feu arribar les apelacions al Metropolità de Tarragona. L'Archebisbe respongué al Prelat de Barcelona que «*per are no s'innove res, que ne-*

cessita datos,» 28 Septembre de 1507, y poch més tart s' intimá per Lletres Apostólíques á Fra Pere Banyuls Visitador, baix censures, que en Pedralbes s' hi restituescan Conventuals, deslliurant als que hi havia empresonats. (Juli II, 1507.) No pot negarse que tant los Observants com lo Rey estavan animats de bon zel, pero s' hi posaren massa de fort y de ferm, y encare ho desgavellaren. La Santa Sede cregué més prudent, y aixís era, no procehir tant depressa y tolerá per un moment als Conventuals que més tart se retiraren.

No tractaria lo Rey Ferran de introduhir la novetat de que les abadesses fossen trienals, com diu lo P. Fr. Jaume Coll en sa *Crónica de Catalunya*, fol. 341, y Puiggari en sa *Garlanda de Joyells*, f. 185, perque Sor Teresa Enríquez governá la Comunitat onze anys, y si hagués comensat ella á ser trienal, com diuen que volia lo Rey, s' hauria estalviat lo plet del abadiat que comensá en 1499, quatre anys després d' esser confirmada per Alexandre VI. Sor Violant durá, segona vegada, quatre anys en lo càrrech; Sor Maria d' Aragó, que acabá los disturbis, habitá altres quatre anys en lo Monestir essent sempre Abadessa, y més tart Sor Teresa de Cardona ho fou 41 anys.

Tampoch vingué Sor Maria d' Aragó, filla del Rey, contra la voluntat de Sor Violant, com diuen los ja citats y un autor anónim del sigle passat; molt al contrari. En son Breu á dita Sor Maria, que era Priora de Santa María de Gracia de Madrigal y volgué son Pare que passás á Pedralbes, diuli

Lleó X, tot dantli les facultats y llicencies necessaries per lo cambi, que ha de ferlo en companyia de dues ó tres monjes; que com son Pare, lo Rey, sabés *quod dilecta in Christo filia Violantes Abbatissa dicti Monasterii de Petris Albis certis ex causis cedere proponebat*, escrigué á Lleó X dues vegades per que hi enviás á sa filla Sor Maria, com ho feu lo Pare Sant, de Roma estant, á 6 de Juliol de 1514.

Lo mateix diu un dels Manuals del Arxiu del Monestir: Sor Violant de Moncada, per servir al rey y per régimen y governació de son Monestir, y per salut de la sua ánima, desitja que Sor Maria d' Aragó, filla del Senyor Rey, vingue á Pedralbes per Abadessa; á est fi nombra solemnement procurador á Anton Arnau per impetrar del Papa que dita Sor Maria, y no altre, pugui passar del Monestir hont viu al de Pedralbes. Açó tingué lloch en 1510, quatre anys abans de vindre Sor Maria, que ni la deixaven, ni tenia ganes de sortir de son Convent. Quedá ensemps pactat á 5 d' Agost de 1510 que Sor Violant viuria en Barcelona y la Abadessa que ho fos en son lloch li passaria 200 lliures anuals. Fins á 21 de Maig del mateix any havia viscut entre les Religioses de Santa Clara de Barcelona, pero d' allí passá ab Sor Violant Torres, Sor Violant Planella y Sor Elisabet Rossa, á habitar les cases del Monestir que possehia en lo carrer de Santa Anna, y allí degué morir, pero res més se 'n sap en Pedralbes. Sa mort, segons lo P. Coll, ocorregué á 24 Agost de 1514, quan ja Sor Maria d' Aragó vivia en lo Monestir, puig en tal dia, *dimecres 24 d' Agost de 1514*,

Los honorables consellers, seguint la práctica antiga et bon costum de anar quiscun any á visitar lo Monastir de Pedralbes, qui es fora los murs de la Ciutat, prop Sarriá, jatsia que alguns anys haguessen faltat per certs justs respectes, essent apuntat ab la reverendíssima Sra. D.ª Maria de Aragó, abbadessa de dit monastir, anaren á visitar lo dit monastir á les tres hores après mitj jorn, acompanyats de prohomens honrats y de altres ciutadans de la present Ciutat: et arribats á dit monastir feren oració en la esglesia de aquell é après parlaren ab la dita senyora en lo parlador qui es dins la sglesia, la qual los pregá que no dexassen entrar dins lo dit monastir sino los prohomens y alguns altres quilts acompanyaven. E axí fonch fet, y entrats dins lo monastir la dita senyora los rebé molt humanament y s'assegueren al capítol, la dita senyora ab una cadira al mitj y los consellers y prohomens ab banchs als dos costats; et fet lo rakhonament per dita senyora et per dits consellers, la dita senyora los amostrá lo monastir, que es un gran y magnífich monastir y ben augmentat per presentia y administració de la dita senyora abbadessa. E après se tornaren á seure en capítol et aquí per dita senyora los fonch dada una collatió molt bona de confitures, artelets et fruyta, é fer donar á beure, que segons lo temps fou molt accepte á tots. E axí poch après prengueren comiat y se 'n tornaren á la present ciutat: foren los consellers mossen Carles Bellafla, ciutadá; mossen Miquel Setantí, donzell; mossen Miquel Oliva, mercader, et mossen Nofre Safont, perayre, en absentia de mossen Galcerán Estrada, conseller en cap, que era indispost.

Lo dia cert en que arribà Sor Maria d' Aragó á Barcelona no se sab; la Vicaria de Pedralbes «enviá á 8 de Juliol de 1514 á Barthomeu, mosso del Monestir, fins á Tárrega per saber *la venguda de la Abbadessa filla del Rey;*» y á 21 del mateix mes y any, dijous, *los honorables Consellers, acompanyats de prohomens, anaren á visitar la Sra. D.ª Maria de Aragó, filla del Senyor Don Ferrando, Rey é Senyor nostre, que era en la present Ciutat é posava á les cases de la comtesa de Palamós, qui son en lo carrer de Sant Just que no passa, la qual era vinguda per anar al Monastir de Pedralbes per abbadessa per renunciació fahedora per dona Violant de Moncada, abbadessa de dit Monastir* (1). Tampoch se troba quan entrá en Pedralbes, que seria després del demunt dit 21 de Juliol y avans del 24 de Agost, en qual dia ja l' hi trobaren los Consellers.

Com se digué abans, Sor Teresa Enriquez renunciá l' Abadiat, *absque tamen lo dret* que á la dignitat abacial tenia, y eix dret la feu tornar, segons diu un paper que no té res d' auténtich, acompanyada d' algunes persones al Monestir, per veure si podia trauren quelcom; pero no sembla creíble desde 'l moment que assegurava ella haver vingut de Palencia solament per obehir al Pontífice y al Rey. Lo que diuen los Manuals es que Pere Salisons notari vingué al Monestir dues voltes per fer los actes de la concordia entre la Abadessa y Sor Teresa Enriquez, y que cixa renunciá lo dret

(1) Del «Diari del entich Consell barceloni.»

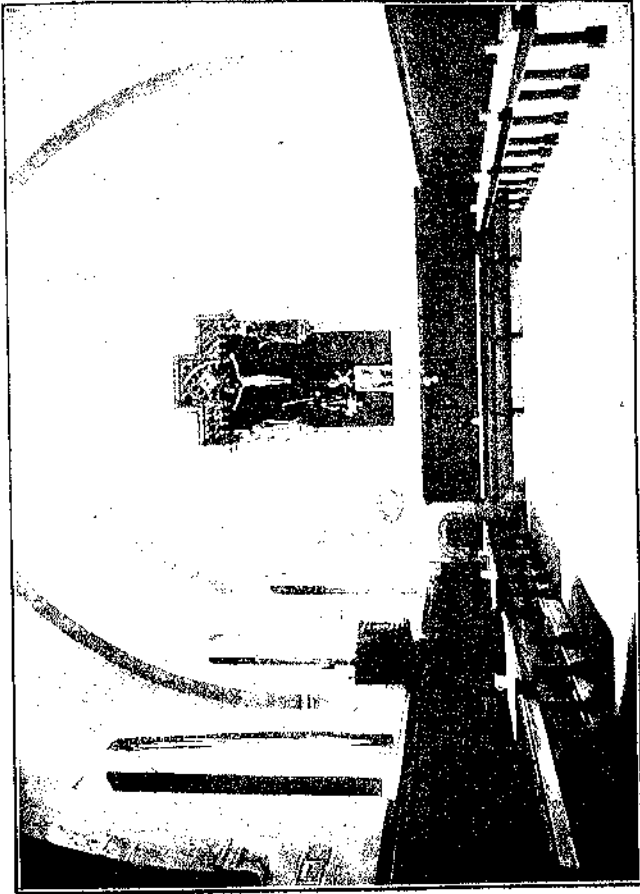
que se havia reservat del abadiat, á favor de Sor Violant, en lo mes de Febrer de 1514, quan eixa estava ja á punt de cedirlo á Sor Maria d' Aragó. Quedá pactat que lo Monestir li passaria certa quantitat per violari, y Sor Teresa entrá en lo Convent de les Jerónimes, ahont morí.

Acabats, donchs, tots los disturbis, quedá Sor Maria d' Aragó al cap de la Comunitat sens ganes de regirla, puig com queda dit, sortí no de bon grat de Madrigal, y essent ja aci li escribían d' allí no mudás l' hábit y altres consells que no pot saberse de qui son per no conservarsen més que fragments; pero sembla debian ser d' algun Prelat de sa Religió Agustina, que no més per forsa havia consentit deixás son Monestir. Díuenli entre altres coses: *Bien creo que V. S. tiene en su real memoria y se le acordará, como estando en esta su casa antes que della saliese ynfinitas vezes fue molestada á muchas y diversas letras de su alteza en que le mandava é inportunava que saliese desta casa é fuese á Reformar esa casa de pedralbas, y hablándolo conmigo el gran laberinto y congoxa enque estava me comunicava que pasava las noches que no podía dormir. Y se le quitava el comer e su exercicio era continuo de día e de noche lançar muchas lagrimas... y V. S. se acordará Eterna en su memoria que aunque V. S. se determinó e deliberó de salir desta su casa á hazer la tal Reformatión, confiando tornar á esta su casa mediante la palabra Real de su alteza protestó, declaró y dixo que daba por ningunos y por de ningún valor todos y cualesquier actos y exercicios que*

dende en adelante hiziese en perjuyzio de su abito y Religión que tenia... (faltan fulls en que deu dírseli no preste obediencia als Frares Menors), *porque dada obediencia á esos padres V. S. no será libre ni podrá hazer lo que quisiera, mas avrá de hazer lo que ellos querán y este es nuestro parescer...*, etc.

Pero Ferrán V no parava, escribint ja á sa filla, ja al Provincial dels Observants, afins que lográ que Sor Maria prestás Obediencia á Fra Jaume d' Alcalá, Provincial dels Menors, y ab ella totes les monjes que vingueren de Madrigal que foren: Sor Catarina Vela, Sor Francisca Serrana, Sor Isabel Gralla, Sor Joana Velázquez, Sor Beatriu Gralla, Sor Angela de Madrigal y Sor Isabel de Quiroga. 4 novembre de 1515. (N.º 169 H, y 169 G.)

La nova Abadessa començá per posar un encerat y portes á les reixes del parlador, fer cobrir lo mirador de la Sala Capitular y un nou torn; y pot ser la tradició de que les monges durant los disturbis que acabam de llegir portavan vels de seda, vé de que Sor Maria d' Aragó los maná fer de cotó negre. No estava mal pensat. Al mateix temps fou molt aficionada á les millores de la Casa. Feu construir *quosdam* orguens en lo chor de la iglesia (que serian ja los segons, puig n' hi havia ja en 1411). A Mestre Gil, vidrier, li encarregá les vidrieres dels finestrals del chor, de demunt lo portal y del rosetó del mateix chor. A 20 Desembre de 1518 se posá en lo chor lo faristol que existeix encare y solen dir que l' havian fet per Montserrat, portantlo açí per esser de poques dimensions per lo chor dels Bene-

REFECTORI

dictins d' aquella Montanya. Açó no 's troba escrit; sols en lo mateix faristol hi há, dejus del escut d' armes de Sor Maria, lo de Montserrat.

També en temps de la mateixa Abadessa, Fra Pere (seria dels Menors) escrigué un libre Dominical, que serveix encare, y Smeraldo Dotananti, florentí, pintá la caplletra d' eix y de altres llibres que 's conservan també.

Francesch Granell pintá les imatjes y l' escut d' armes del Refectori. Eixes imatjes son de terra cuyta y representan á Jesucrist Crucificat, ab la Santíssima Verge y Sant Joan sobre dos permódols poch més avall que la primera, y al peu de la Verge está agenollada Sor Maria ab hábit negre y crossa may usada entre les filles de Santa Clara; més avall hi té son escut de Barres, Lleons, Castells, Aligues, tot repetit, ab la *Granada* en l'angle inferior.

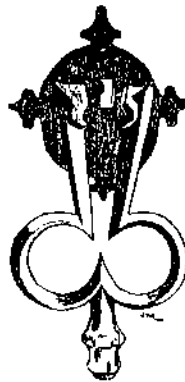
Encare més (y açó es lo primer que feu): maná pintar unes figures de la Anunciació prop del chor, que si ningú les ha retocades de llavors ensá, hauria valgut més deixarles de pedra sola com eran. També 's compraren 32 llanties de vidre per Corpus y Parasceve.

No obstant y la obediencia prestada als Menors, Sor Maria anyorava son Convent, y Lleó X en l' any 1520, octau de son Pontificat, li concedí llicencia per tornarhi (n.º 169, J. J. J.), no tan acompanyada com quan vingué, perque Sor Catarina Vela, Sor Joana Velázquez y Sor Isabel de Quiroga hi eran ja tornades temps há. Ans de deixar Pedralbes, lo Vicari Provincial de la Observancia,

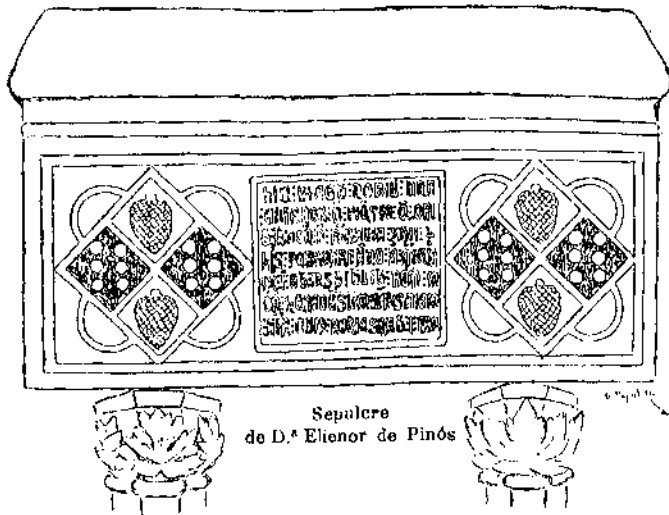
á prechs de la mateixa Abadessa, maná que Sor Damiata de Mendoza, monja de Santa Clara del Orde de Santa Catarina (deu voler dir de Santa Catarina del Orde de Santa Clara) de Çaragoça, de gran zel y virtut, entrás per Prelada del Monestir.

Eixa orde se doná ab temps, 25 Janer de 1517, però no se realisá fins á 11 Juliol de 1520, quan sorti Sor María de Pedralbes, ahont deixá per recort (tampoch observava vida comú) 1,700 lliures que foren convertides en ornaments de brocat, canalobres, cálzers, custodia, bordons d' argent, canadelles, dalmátiques, una pau d' argent y altres coses.

Entrá Sor Damiata, com queda dit, á 14 de Juliol de 1520 y passá d' eixa vida á poch més d' un any després de sa confirmació en lo càrrech, deixant un sol rastre que revela son esperit de clausura, y fou los ralls y punxes que maná posar en les reixes del locutori, y dues reixes en les finestres de la enfermeria.

Anella de la porta de la sagristia.

Sepulcre
de D.ª Elienor de Pinós

CAPÍTOL VIII

Elecció de Sor Teresa de Cardona (1521).—Nous intents de reforma.—Millores del Monestir.—Memoria de Sor Eufrasia.—Peste en 1530.—Sor Delfina.—Recorts piadosos.—Sor Isabel de Cardona.—Breu de Gregori XIII.—Abadesses trienals (1577).—Sor Jerónima de Cardona.—Sor Petronilla Orda.—Necessitats del Monestir y renovació del esperit.—Sor Clara Savall.—Memories dels reys Felip II y Felip III.

La mort de Sor Damiata obri la porta al dret de elecció del Monestir, perdut vint y sis anys feya. Congregada la Comunitat en la Sala Capitular, després de la Missa del Esperit Sant, presidint Sor Isabel de Urrea, *statim, subito et repente*, elegiren totes en Abadessa, á una veu y ab un sol esperit, á

Sor Teresa de Cardona, *próvida, discreta, lletrada, de ciencia y virtuts, adornada de pietat y mérits*, religiosa professa de Jerusalem, de Barcelona, d' ahont vingué á pendre possessió del càrrech dos dies després de la elecció, dilluns 16 Septembre de 1521.

Aquí diu lo Pare Coll en sa *Crònica de Catalunya*, fol. 341, que Sor Teresa de Cardona se trobava ja en Pedralbes quan fou nombrada Abadessa, que havia vingut en 1514 ab Sor Maria d' Aragó per reformadora (á mitjes). Si es que vingué, que aci no se 'n parla, se 'n havia tornat á son Convent, y açó podria ser per lo que diu lo Rey Católich escrivint al Provincial: «Si vos parecerá que las Monjas de Hierusalem que se passaron al dicho Monasterio de Pedralbes (no diu quan) son muy escrupulosas, y será mejor volverlas á su Monasterio, y llevar otras del Monasterio de Calataiut,» etc.

No degué quedar del tot reformat lo Monestir ab tot y la estada de Sor Maria d' Aragó en ell, altrement no hauria calgut un *Motu proprio* de Adriá VI, dat en Roma á 30 Novembre de 1522, manant al Prelat dels Menors Observants visite lo Monestir de Pedralbes del qual no está pas massa content; y si bé no parla de clausura porque, gracies á Deu, les eixides degueren cessar, Climent VII á 24 de Abril de 1531 torna á parlar de clausura, tant de dins cap á fora com de fora cap á dins, si bé eix Pontífice no parla directament per Pedralbes, sino per Monestirs de diferents Ordes, manant á Lluís, Bisbe de Barcelona y elet arquebisbe de Tarra-gona, visite los Convents que menester hi haurán.

Y encare més tart, en mars de 1549, posant los Consellers en execució lo que eran stats aconsellats ja á 11 de febrer, y per inseguir l'ordre tingut ja en lo any 1514, com á protectors, visiten los monastirs de Barcelona, anaren al monastir de Pedralbes ab prohomens preceints llurs verguers ab cotas vestits y vergues alçades, y entrant per lo claustre de aquell trobaren la reverent Abadesa ab algunes monjes majors y muntaren á la sala capitular, y asseguts foren, per lo conseller en cap fonch fet un bon rahonament significantlas la causa de llur vinguda per lo que públicament se deya la voluntat de sa Magestat era tancar tots los monastirs y que perçó feya venir assí los Reverendíssims archebisbes de Sevilla y Valencia; y que ells com á protectors dels monastirs no podian deixar de fer llur offici de pregar á sa reverencia y á totes elles volguessen prevenir lo que á elles paregués de reformarse si res havia que reformar, lo que ells no creyan; empero calia més que elles se posassen en alguna més stretura de la que stavan, perque venint dits reformadors vehessen que noy hagués que reformar y que ells dits consellers pera tota cosa que fos bé y honra de aquell monastir, axi en comú com en particular, no faltarian de donarlos favor y adjuutori. E per la abbadesa fonch respost regraciant molt la visita y que descansava molt ab lo que havia oyt de sas magnificencias. E prés comiat, los dits consellers y prohomens se 'n tornaren per llur orde á ciutat (1).

(1) Del Dietari del Antich Consell Barceloni.

Alguna cosa, donchs, faltaria encare, que havia d' arreglar-se després.

Tornant ara als principis del govern de Sor Teresa de Cardona, ella fou qui obtingué la commutació de diferents obligacions posades per la Reyna fundadora, y que per esser excessives les havian deixat, y desde 1526 se resan en lo chor, tres voltes cada dia, certs psalms y oracions que lo Cardenal Jacobatius imposá en lloch de lo que debia dir-se avans, aixís com també ordená que los sacerdots Beneficiats del Monestir debían dir una Col·lecta en les Misses per los Fundadors, quan no les celebravan per ells com tenian ordenat.

No deixáren enrera les abadesses passades á Sor Teresa en les millores del Monestir. Lo primer que li procurá, ó almenys se concedí en son temps, fou un privilegi que si arribá á tindre lloch es d' envejar que s' haja perdut ara. Segons un certificat del P. Fra Francesch dels Angels, General Ministre dels Menors, Climent VII doná llicencia á les Religioses que están baix sa obediencia, perque pugan tindre en lo Chor interior y en lloch decent lo Cos Preciós de Jesucrist Sagramentat, segons lo tenen en lo exterior. Ara-Cœli, 13 Juny 1526 (número 169, R.). Ja en 1364 porta l' inventari més amunt copiat: *«una custodia d'argent daurada é esmaltada, ab diverses pedres qui está dins lo cor de les dones en que tenen lo corpus Christi,»* separadament de *«una capça d'argent en que tenen lo Corpus Christi en l'esgleya de fores sobre l'altar mayor.»* Pero no pot rastrejarse ara ahont ni com custodia-

van tan preciosa Reserva; tal volta lo primer altar del chor que durá fins á ultims del sígle XVII nos ne hauria dat alguna senyal (1).

De 1521 á 1529 s' escrigueren nou llibres, vuyt pel chor y una Santa Regla, tots de pergami ab caplletres y orles en miniatura fetes per Mestre Joan Gonçal; tres d' ells foren fets en Montserrat per Fra Pere de Perpinyá ab llicencia de son abat Pere de Burgos, lo primer en 1527, lo segon no ho porta, y l' últim diu: *Aquest tercer llibre s' es escrit á Montserrat per lo mateix escrivá qui ha escrit los altres dos y lo psaltiri ab la mateixa intentió pregarria y licentia, lo qual se comensá á primers d' Abril de 1529 y s' acabá ab molta cuyta per lo mal temps que feya de mortaldat y fam á 19 Juliol del mateix any. Pregueu á Deu per l' escrivá.*

D' ací estant enviava allí la Comunitat los pergamins tallats en Barcelona y les tintes que s' havían menester. Los llibres son casi tots de grans dimensions, escrits ab caràcters gòtics negres, y ab les inicials blaves y vermelles; serveixen encare.

Per aquell temps se restaurá també lo dormitori: seria probablement eixa restauració lo sostre de fusta, vuyt ó nou palms més avall que la punta dels archs ojivals, que, segons diuen, ho costejaren los consellers.

(1) Actualment tenen en us semblant privilegi les Clarisses Sepulchro-Vivents de Roma y d' altres llochs; lo sacerdot desde la iglesia entra per una obertura feta en la paret un Viricle ab peu colocat sobre una vara llarga com l' espessor del mur, collocat lo Santíssim dins una custodia, y los monjes exposan y reservan.

La mateixa Sor Teresa de Cardona enviá á buscar piques ó aigüeres de pedra de Girona y d' Arbeca, una de les quals, posada en la cunya de la enfermeria, té per capsalera son escut esculpit en la pedra y sostingut per dos lleons.

També es de son temps lo brocal de la cisterna de pedra de Montjuich (sembla), del renaixement ab figures, fruytes, lletres, etc.; trobantse ademés l' escut d' armes de la casa de Cardona en molts llochs del Monestir.

Finalment, en 1536, dijous 3 d' Agost, *fonch beneyda ó batejada la campana de Pedralbes anomenada Eularia Petronilla: foren padrins lo notari Joan Lorens Calsa, procurador de dit monestir, é la viuda Rovira* (1). Eixa viuda Rovira, padrina de la campana, seria una tal Sor Eufrasia del mateix nom que quan tingué á ses filles monjes s' en entrá ací dins per conversa, y servi incansable en la enfermeria, qual ofici desempenyá ab excessivá caritat, pregant fins durant la nit perque una religiosa, Sor Isabel de Boixadors, no s' acabás de tornar cega, mereixent sentir una veu sobrenatural que li deya: «¿Y si Jo ho vull?» A la qual veu respongué demanant paciència, que li fou concedida, per la pacient. Un altre jorn tingué revelació de que Frederich de Cardona moria en mans de moros sobre un sach y que son germá Joan de Cardona l' ajudava á bé morir, y sabent que llurs dues germanes monges d' ací eran entristides sens sa-

(1) Dietari dels Consellers.

berne la causa, exclamà: «Rahó tenen d' estarho,» declarantles per què. La visita de Joan de Cardona confirmà més tart sa revelació, aixís com lo que digué també que una de les religioses aquelles no 'l veuria, perque ja havia mort. Sabé també sobrenaturalment que dos de sos fills renyiren y volían matarse, y ho digué al esclau que li portá la noticia, ans de que parlás ell.

Morí després de rebuts devotament los Sagraments, dant proves de sa heróica caritat, puig dues hores abans de deixar la terra se llevá de son llit d' agonia per socorre á una de ses germanes malalta també.

Feya ja molts anys que si no creixian les rendes, no minvaven. Sols se sab que en 1532 s' uní la Rectoria de Rellinás á la de Vacarisses, y que na Elisabeth, muller de Jaume, príncep sardo, cedi un delme al Monestir. Carles V l' eximí y á sos bens del subsidi per les galeres, que per elles ó per altre motiu debía pagar d' ensá que *Johan de Maella, correu, de manament dels honorables Consellers aná á Pedralbes per dir á madona la Abbadessa que paguen al subsidi* (1). No obstant y la exempeió de Carles V dogueren exigirlo de la Comunitat, segons se dedueix d' una carta del Bisbe de Cuenca: «*Muy magníficos y muy Reverendos Señores: La Señora Abadesa de Pedralbes se agravia de que le repartan subsidio, no se le haciendo repartido á aquella Casa real hasta agora y si esto es así le azen notorio agra-*

(1) Dietari dels Consellers.

ció, pues el Papa manda que este subsidio (1) se reparta á las personas pretes que hasta agora se han repartido los otros y como digo siendo assi no podrá el consejo dejar de empararlas y por este será bien que V^{es} Mercedes las mandan dezagraviar no las repartiendo subsidio, pus su magestad fué servido de azellas tanta gracia en respecto de todo el otro clero y allende de azer en esto justicia, yo recibiré en esta merced con mucho contentamiento porque sus Magestades y Altesas me han encargado mucho mirase por esa casa real, si acaso ofreciese alguna cosa en que servir á V^{es} Mercedes holgaré de entendello: guarde nuestro Señor las muy magníficas y muy reverendas personas y stados de V^{es} Mercedes como desean. De Tholedo á XXI de Noviembre de 1565. A servi (cio) do V^{es} Mes F. B. Eps. Conchen.» Més tart Sant Pio V confirmá la exempció.

No se sab que 'l flagell de la gran pestilencia, del qual en 1530 estava affligida la ciutat, entrás en lo Monestir; sois nos parlan los Consellers que *de les deu hores de la nit del divendres 15 abril del any demunt dit, fins á les quatre hores de la matinada del dissapte se digué en lo monastir de Pedralbes la oració sine intermissione que per los honorables Consellers ab lo reverent Capítol de la Seu de Barcelona era stada concertada fos dita per supplicar á la divina Majestat relleve lo dit flagell de la gran pestilencia.*

Dos anys més tart, 1532, dimars 13 d' Agost,

(1) Per aquell motiu.

quiscun dia, per ordinació dels honorables consellers, desde les dotze del mitj dia fins á la una hora passat mitj jorn, debian dir les monjes de Pedralbes, que son en lo territori de la present ciutat, la oració sine intermissione per suplicar á la divina Majestat vulla donar al Emperador y Rey nostre Senyor victoria contra los enemichs de la sancta fe cathólica que va perseguint en les parts de Hungria. Qual oració no volian dir en 1635, perque lo Capítol de la Seu no havia cridat als Consellers per acordar ordenarla.

No déu passarse per alt que en 1553 vingué segurament al Monestir un Saut, no caanonisat encare, ab motiu d' una sentència relativa á la familia de Sor Isabel de Rocaberti, de la qual, essent virrey de Catalunya, fou árbitre Francisco de Borja.

També per eixos temps floriren dins lo Claustre Sor Delfina N. y Sor Eufrasia Rovira, ja citada, dant al Monestir un aspecte més devot y més simpátich del que havia presentat fins llavors, y que, gracies á la Divina Bondat, no havian d' esser les darreres.

Sor Delfina, obligada contra sa voluntat á pendre l' estat de matrimoni, desseguida d' enviudada entrá en Pedralbes. Poch se 'n sab. Curá ab ses oracions la ruptura d' una vena ocular de la Abadessa Sor Teresa de Cardona y doná la vida per Sor Angela Cornet, que li fou acceptada. Passats quaranta anys de sa mort fou trobada incorrupte y flayrosa. Lo menologi seráfich de Arturo diu que la porta á 6 de Juny en eixos termes: *Barcinone Beate Delphine, viduæ, cujus sanctitas miraculorum*

præconio commendatur, y 's cita també á Valerio que parla d' ella en sa obra *De sanctis feminis ordinis minorum*, llibre IV, cap. 13.

També es d' aquell temps la tradició de que lo Beato Salvador d' Horta vingué diferents vegades al Monestir enviat de son Guardiá.

Plena de dies y d' aconceixements, los darrers millors que 'ls altres, deixá aquest desterro Sor Teresa de Cardona y la Comunitat elegí per unanimitat á Sor Isabel de Cardona, neboda sua y monja també de Jerusalem, á 25 de Març de 1562. Eixa Prelada començá ja á probar ó á veure la decadencia material del Monestir, de manera que á poch temps de ocupar lo càrrech, degué vendre la casa del Palau de la Vescomptessa, del carrer de Santa Anna, á Sor Agnès de Sarriá, monja de Vall-doncella, 1 Juny de 1563.

La enfermeria construïda ja en 1406 debíá necessitar més que adobs, que pogueren ferse gracies á 600 ducats d' or donats per lo rey al Monestir per carta real firmada de sa má en Sant Llorens del Escorial á 13 de Març de 1568; no solament pogué repararse, sino que s' edificá de nou.

No donchs eran tot dissorts, ans per lo contrari, Gregori XIII revocá totes les llicencies que estavan encare en vigor per entrar en clausura, prohibint qualsevulla ingrés, exceptuats los dels reys, dels quals no 'n parla, baix excomunió reservada á Sa Santedat, excepte en l' article de la mort, tan als que ho fan com als que ho permeten, no essent Bisbes. Eix Breu, dat en Roma á 13 de Juny de 1575

(n.º 169, B.), fou una confirmació de lo ordenat per lo Concili de Trento en la XXV y última sessió acabada á 4 de Desembre de 1563.

Eix Breu, donchs, y la *Santa Penuria* que començá á ferse sentir de ferm en 1577, foren los veraders reformadors de Pedralbes. Dues vegades, en pochis anys, degueren vendre censals per comprar pa; les rendes anavan minvant; en Piera, lo Monestir, per respecte al rey, restituí la possessió y dret d' unes quadres entre aquella vila y Cabrera, no obstant sos perjudicis; y aquell respecte ab que doyan los habitants d' aquella vila: *Senyora molt reverent, davant vostra gran senyoria humilment exposen vostres rassalls*, etc., se convertí al cap de poch temps en buscar medis per extirarse d' aquella jurisdicció que tant suaument havian exercida totes les Prelades, perdonant prou sovint als delinqüents y dant probes, com en tots lloch y temps, de llur generositat may desmentida.

En 1584 lo Monestir estava ja endeutat, y molt disminuít lo nombre de les religioses, per lo que desitjava admetre á quatre verges postulants á les quals lo Guardiá de Jesús negava la llicencia que necessitavan per ingressar en lo Monestir, afins que lo Nunci Apostólich li maná ferho, baix censures, de part de Gregori XIII, á 10 de les Kalendaris de Juny de 1584. Les almoynes ó dots d' eixes novicies junt ab la herencia de Donya Anna de Cardona, germana de la Abadessa, á qui deixá hereda de sos bens, serviren per extinguir los deutes, pero no millorá la situació de la Casa que, per lo

contrari, pitjorava de dia en dia en eix sentit, si bé en lo únich necessari començava á prosperar, y la convergent traçada per la Reyna Fundadora havia ja dat alguns passos.

En lloch de delmes y donacions, Gregori XIII doná á Tomás de Pujades, per lo Monestir, reliquies de vint Sants, la auténtica dels quals es en lo Arxiu closa y subsignada en Roma per Sebastiá Martra, notari públich per autoritat apostólica, dia 4 de Novembre de 1583, indicció 11, Pontificat del demunt dit Gregori XIII, any 12.

Fins en 1577 no s' havia parlat en Pedralbes de Abadesses trienals, encare que lo Pare Coll diu que fou lo motiu, ó que los Reys Católics volgueren començar per aquí la reforma; quan ja fou feta, segons lo mateix cronista, quedaren les abadesses vitalicies per espay de 72 anys. Quan se 'n comença á parlar en lo Monestir es en 1577, 24 Desembre, dia en que lo Provincial intimá á Sor Isabel de Cardona la renuncia de son càrrech perque de llavors endavant fossen totes les Abadesses trienals. Com semblant ordre degué vindre de nou á tota la Comunitat, apelaren á Roma, y per evitar inconvenients, diu lo Pare Marcha, fol. 472 de sa *Crónica de Catalunya*, que lo Prelat imposá silenci al assumpto, y entretant vingué resposta de Roma perque no 's fes nova elecció, 10 de Maig 1583; concedint Gregori XIII, á 28 Juny de 1584, á Sor Isabel l' abadiat mentres visca; pero instada per lo Prelat que, per obligarla á cedir, amenaçá á la Comunitat dient que *no las quería por ovejas*, renunciá al últim

de bon grat son càrrech, y procchintse á nova elecció, tingué casi tots los vots á son favor per dues vegades, lo que disgustá al Provincial que excomunicá á moltes monjes, perque precisament la renuncia de Sor Isabel no era per tornar al càrrech, sino perque una altre religiosa començás á esser abadessa trienal. Les Religioses s' humiliaren, demanaren perdó, y per sa bona voluntat meresqueren ser absoltes, dant en la nova elecció llurs vots á favor de Sor Jerónima de Cardona, que fou, com queda dit, la primera de les abadesses trienals, y de llavors sens dispensa no poden ser reelectes les Prelades immediatament de acabar son càrrech, si pero després de tres anys d'haver cessat en l' Ofici.

La indigencia continuava, y si bé no s' observava encare la perfecta vida de Comunitat ordenada ja per lo Concili de Trento (encare que per la admirable suavitat de la Iglesia no obligava á peccat als individuos sino en cas de que los Prelats volguessen establirla), ab més rahó que may fins á aquella hora podían anomenarse les Religioses de Santa María de Pedralbes *Orde de Santa Clara de Observancia*. Los drets y senyories s' anavan perdent, los censals y delmes lluhintse casi tots..., es dir, tota aquella montanya de riquesa y abundancia s' esclavissá com un munt d' arena, sens quedar més que desiguals violaris servint algunes voltes de puntals per evitar la ruina de la Casa, que no 's pogué reparar fins molt més tart per medi de la absoluta pobresa en particular, per qual medi devia sens dupte augmentarse lo fons comú, deixant

al esperit de cada individuó volar lliure del pes de sos particulars interessos.

Sor Beatriu de Moncada, que succehí á Sor Jerónima de Cardona, tingué la satisfacció de contar entre ses filles á Sor Petronilla Orda, morta en opinió de santedat, que segons lo P. Fra Narcis Ferrer, anomenat lo Pare *Bon Jesús*, que la assistí, sols un moment passá per lo Purgatori, y mentres era ell encare á la espona de son lit, assegurant á les monjes gosava ja Sor Petronilla de la Visió Beatífica. Ans de morir la exercitá lo Senyor ab moltes y diverses malalties en les que doná gran exemple de paciència y conformitat, orant, no obstant y ses dolencies, la major part del temps, sens deixar d'assistir al Chor sempre que li era possible, ni abandonar lo treball ab tot y sa falta de salut.

D' aquell mateix temps fou Sor Eufrasia de Claramunt, de noble familia, apassionada de la Santa Pobresa, amiga del silenci y observantíssima en tot. Se distingí en la austeritat, entre altres coses vestint y calsant molt asprement (per aquell temps seria, que are tota la Comunitat no fa pas menys). Mori á 80 anys.

Passat lo trieni de Sor Beatriu de Moncada, lo Illustríssim Senyor Don Joan Dimas Loris, Bisbe de Barcelona, mer executor de Llotres apostóliques, doná facultat á la Comunitat per elegir á Sor Magdalena de Moncada en Abadessa, no obstant y sa menor edat, puig no contava més de 20 anys. Cresqué en son temps la penuria, obligantla á exclamar un dia en una carta: *yo escriu sens ningun diner y*

no sé quin remey sercar si no es acudir á V. M. (1) y suplicarlo m' encids unes setanta ho vuytanta lliures si ningun remey y axie, q' estic ab la major afflictió del mon yo confie que V. M. ma de valer, etc.

Per altre part seguían augmentant les virtuts de ses súbdites, no servintli, sens dupte, de poch consol la Mestre de Novicies de un de sos trienis, Sor Clara Savall, observantíssima, extremada en lo silenci, celosíssima de que no s' ofengués al Senyor, per qual motiu, á pesar de ses poques paraules, repreneia los més petits defectes, tot encenent son rostre la humilitat en que estava sumergida, fentla eixa mateixa virtut menysprear á sí mateixa fins devant ses novicies. Fou també apassionada de la Santa Pobresa, y per aumentar sos mérits la probá Den Nostre Senyor ab llarga ó incurable malaltia de la qual s' aliviava en lo Chor, tornantli son mal al eixirne, per que tingués lloch de manifestar sa molta paciència. Era devotíssima del Archángel Sant Miquel, y un día en que devia cantarse sa Missa y no podían ferho les cantores, feu entonar l' Ofici á monges que may havian cantat, y ab la ajuda del Archángel, á qui s' encomaná, s' en sortiren ab perfecció. Morí, rebuts los Sants Sacraments, ab gran devoció á 15 Septembre de 1592.

S' ha trobat ja que á principis del sigle XVI vivian ací dins com á educandes Donya Marina y Donya Isabel d' Aragó; com llavors per entrar dins sols obrián les portes, no 's troba cap concessió per

(1) Lo illustre senyor D. Jaume de Salba, pare de Sor Victoria.

llur admissió, ni per altres, si n' hi hagué. La primera, dada per lo Nunci Apostólich á 11 de les Kalendes de Abril de 1595, es per Donya Maria de Alós, si bé no podia estar ael dins passats sos 25 anys, no tenint intenció de professarhi. Altre se 'n llegeix en l' Arxiu, dada á 13 de les Kalendes de Juliol, no per alguna educanda, sino perque Sor Beatriu Jossa, professa del Monestir de Nostra Senyora dels Angels, puga entrar acompanyada d' altres Religioses y de un arquitecte per ferse càrrech de la construcció d' eix Convent, imitantla, si 'ls plau, en lo que han de fundar en Vich les mencionades Religioses. (N.º 169, O.)

Passaren alguns trienis en que fou continuada Sor Magdalena de Moncada, y essent Abadessa tingué lloch la visita de Felip III al Monestir, qui per lo que devía sentir á dir del temps passat, demostrá son agrado al veure tanta clausura de present, segons unes notes que si totes no parlan de Pedralbes, fora llástima deixarles escapsades: *«Nota com á XIII de setembre de 1598 morí lo rey Felip según de aqueix nom en lo Escorial y hagué tots los Sagraments y en Barcelona se tocá todas las campanes nou dias y tingueren lo dol tres, y lo divendres á 9 de octubre 1598 fou feta la capela ardent en la Seu, y en lo monestir de Pedralbes tocaren tres dias y lo quart dia feren officis solemne y en Piera se feu lo mateix per ser casa real, poses perque las abbadesas qui vindrán ho sapian per fer lo mateix en semblant jornades fet per mi Jaume Matoses procurador dit dia y any.*

»Nota com á 9 de Octubre de 1598 fone feta la capela ardent y fone cosa de veure y hagué moltissimas lluminarias y los Consallers vingueren alla Seu ab dol ab las Cuas rosegant y acompanyat de molta gent tots ab dol y arosegant las Cuas y lo conde de Quiro, lo abbat de Sanct Cugat, lo abat de Ripoll, lo abat de la Portela, lo abat de Casa y molta altra gent los acompanyaren que era cosa de veura, après vingué en la Seu lo Balle General don Juan Icart y ab molta gent, après vingué lo duc de Feria virrey ab tota la guarda y officials y verguetas y Ragent y tots los de la Audiencia que eran moltissims y los diputats restaren á la Diputació que eran molts per no tenir lloch en la Seu y lo sendemà los diputats feren un grandissim cantar en la Deputació y tots los tres dias los diputats feren dir Missas á tans frares y capelans com anaven en la Diputació donant de caritat dos reals en si s' es fet tot ab molt compliment y tots los cavallers se son ussenyalats de dol per aver perdut un tant bon Rey y Cristianissim, etc.; y en la Diputació á X de dit (mes) vingué lo virrey ab molta cavalleria á caval vestits de dol y se feu capela ardent molt gran los consallers y vingueren ab dol y predicá lo Provincial dels Dominicos Fra Emanuel, aragonés.

»Nota com á XIII de Maix 1599 arribá lo rey Felip terser de Vallensia ab coranta sinch galeras y fone cosa de veure la festa feu la siutat ab tres falúas ab tota la ertilleria y venia la reyna y la infanta dona Isabell y son marit, son Senyor que era lo erxiduch Alberto y á llas sinch de la tarda entrá y anava á caval ab un gentil caval y lo consaller Soler en cap

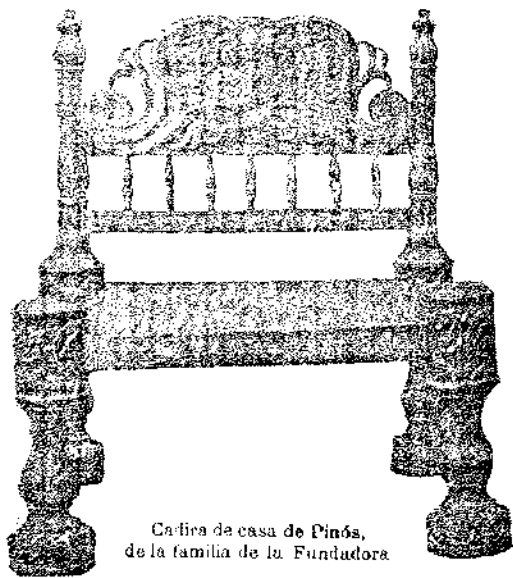
á lla esquerra y après en lo cotxo la reyna y infanta y lo erxiduch en un caval al costat de la carrossa y grans menistrils y tota la ertillaria tirá y entrá per lo port, poses per que 's sapia.

»Nota com lo rey Felip tercer á XVIII de Maix 1599 sen aná ab sinch cotxos après de dinar á Vall-donsella y de allí á las quatra hores després de dinar entrá y los sinch consallers que eren lo doctor Soller en cap metge ya tot entic, Llorens, un que 's deya Mariner ab molta musica en lo portal de sanct Antoni, artillaria y gran gent, portava lo Consaller en cap lo cavall, y un minyó exi de una carrossa y doná lles claus al Rey y lo Rey las doná al Consaller en cap y axi vingueren al plá de sanct Francesch y jurá en má del Para Soler Gordiá del Sanct Francesc y allí passaren totas las cofrarias ab mil invencions, fonec cosa gran y de qui aná á lla Seu y jurá y tornássen en lo palasio, fonec cosa de veure y molt bella, poses per memoria, y tres dias allí mariás y fonec qu' era cosa nunca vista.

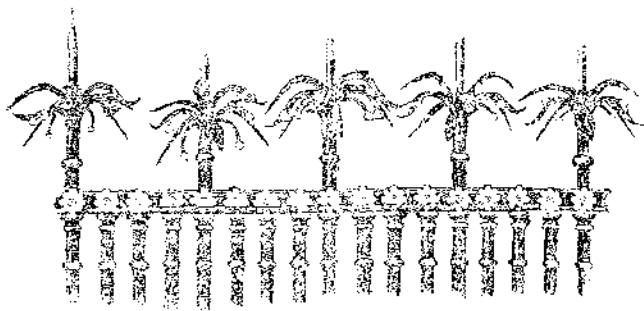
»Nota com á 22 de Juny 1599 lo rey Felip tercer en companyia de dona Margarida Reyna muller sua aná á visitar lo monestir seu de nostra Senyora de l'edrabes y entrá dins lo monestir ab lo marqués de Dénia y lo marqués de Molada (ó Nolada) majordóm major y lo marqués de Aytona, en companyia de moltes dones de la reyna y dona Maria muller de Covarrubias visicanseller y de la muller del Regent Sabater regent de cort, y se li feu resebiment molt gran y ab professó totas las monges y la abbadessa dona Magdalena de Moncada li doná aygua beneyta y se

li feu gran collatió, entrá á las sis de la tarda y exi á las vuyt, y defora foren molts Senyors y gran collatió, poses perque 's sapia, y per que entengan la voluntat té lo Rey en dit monestir com á senyor que es d' ell y restá molt content de veurer sa casa y veure tanta clausura y gran monestir.»

Acabá 's aquell sigle continuant los mals temps, millor dit, bons per molts motius, puig si bé la falta de lo precis podia causar intranquillitat especialment en los pobres Prelades, havia de fer alçar més sovint los ulls al cel, may sort á les oracions d' aquella Comunitat que s' anava transformant y espiritualisant de dia en dia.

Castira de casa de Pinós,
de la familia de la Fundadora

Reixat del Altar major

CAPÍTOL IX

Sor Bárbara Pallaresa (1602).— Successos de 1643.— Pèrdues de temporalitats y gracies espirituals.

La primera flor del sigle XVII fou Sor Bárbara Pallaresa, conversa, caritativa y fervorosa, que de tant assistir al chor, aprengué de memoria l' Ofici Parvo y alguns salms que no deixava d' entendre, puig aquelles paraules «*ab incursu et demonio meridiano*» li feren aborrir lo descans permés després de mitjorn. Doná 's á la penitencia per por de que la trobás la mort sense haver fet res, y fou devotíssima de la Santíssima Verge, mereixent morir per Ella de resultas de caure d' una escala ahont havia pujat per guarnir sa Imatge venerada en la Sala Capitular. No manifestá la ferida que rebé en lo cap per amor de la mateixa Senyora, fins que 'ls

remeys ja no hi foren á temps. Morí un Dilluns de Resurrecció de 1602.

Fins á 1641, poques novetats occurriren. Dues concessions per altres tantes educandes, Donya Antonia de Espanya y Donya Maria Vilana, que probablement son les mateixes que ab diferent nom professaren en lo Monestir.

En 1626, lo P. Fra Antón Llorens y lo P. Fra Joan Olius, Menors, feren l' orga que ab alguns cambis y adicions devia durar 268 anys; y en 1637 los Consellers, sense voler perdre lo dret de elegir una religiosa filla de la ciutat quan morís la que ells havian, com de costum, posada en lo Convent, miraren de desferse de certa opinió que hi havia sobre lo costejar algunes obres necessaries en lo Monestir, fent declarar que sempre que ho havian fet los Consellers era per gracia y no de justicia.

Sor Angela de Moncada, Abadessa en 1641, ab sa Comunitat degué abandonar lo Monestir á causa de la guerra, retirantse á la casa del Marqués de Aytona, de sa familia, sens aprofitarse tampoch are de les concessions tantes voltes reiterades de tants Soberans per que ocupás la Comunitat algun dels palaus reals en temps de guerra. Afortunadament la ausencia de son volgut alberch no durá tant com la primera volta, puig en Maig de 1641 havian sortit y en Maig, día 12, de 1643 hi habitavan altre vegada.

Fiter, en sa *Guia-Cicerone*, fol. 54, copiantho de un escriptor coctani, diu:

«Les monjes de Pedralbes, que eran 54, foren

apositades en la casa del marqués d' Aytona (en temps de la guerra dels *Segadors*), ahont foren conduhides en cotxos y guardades per una companyia de 600 caballs, que era la dels mercaders, alçada per eixos, poch dies avans, y molts soldats d' á peu. Arribant al Portal del Angel, baixaren dels cotxos y 's collocaren formant processó, precehides d' un Sant Crist ab un vel negre; obría la marxa dita companyia de caballs y 'ls soldats de á peu, y després seguían les monjes portant la cara coberta ab un vel negre; á la dreta de cada una hi anava un ciutadá ó parent, y á la esquerra un religiós de Sant Francesch, tots armats, y tancava la comitiva la abadessa D.^{na} Angela de Moncada, á la dreta de la qual anava lo Conseller segon; darrera de les monjes seguían llurs parents y altre gent, y al últim venia una companyia formada tota de religiosos de Sant Francesch, ab son capitá, alférez y demés oficials armats, etc.» (¿Si portarian hábits eixos capitá y alférez *séus* dels religiosos de Sant Francesch?) ¡Pobres emigrades! Més nosa que servey devía ferlos tanta companyia, sortint de sa bencheda soledat.

Seguía la penuria, més encare, com es de suposar després de la guerra; los rédits de Berga, Bergadá, del castell de Casserres y de les parroquies de Sant Martí de Puigreig y de Santa Fé se 'ls venqueren á Miquel Tort, de Casserres, per poguer *comprar pa*, reservantse empero lo dret de la Quistia.

La rectoria de Sarriá quedá totalment separada del Monestir després d' una concordia sobre la

Quarta funeral, en 1680, y la Abadessa de Pedralbes, que en 1440 manava *que enderroquéu les teules é serréu les bigues é lates* de una teulada, *per ço com N' Antoni Seroll essent aloer del Monestir, de son propi motiu é sens obtenirne licentia* la havia edificada; la Senyora Alodial de tot lo terme, que nombrava Batlle y li guardava la vara, que podia usar quan ella volgués per privilegi de la Reyna Gobernadora Donya Maria en 1452, dat en Barcelona á 2 de Juny; la que podia trencar taulells de jugadors y tenia drets sobre camps y masos y alberchs y besties y persones, se trobá poch més tart que ni 'l remat del Monestir li deixaren pasturar per lo que poch avans havia sigut *son térme*, y 's vejeé obligada á pagar en avant, en nom de la Comunitat, contribució territorial per lo que no fos exclusivament son Monestir y algunes poques dependENCIES.

Bé es veritat que molts censalistes y delmataris lluhiren llurs cárrechs, mes les revolucions y trastorns ho acabaren de ferho fonedis casi bé tot; pero ¿qué hi fà, si eix llarch dejuni havia d'esser la Santa Quaresma que fes arribar lo Monestir á la ditxosa Resurrecció, á la veritable Vida de son Esperit?

Mentres perdian censals, guanyavan indulgencies: Inocenci X ne concedí moltes al Monestir, entre altres les mateixes que visitant los set altars de la Basílica de Sant Pere, visitantne altres tants dins clausura, y les mateixes que pujant de genolls la Escala Santa que 's venera en Roma, pujantne una del Convent que encare conserva lo nom de Santa

per aquell motiu, moltes voltes renovat per set anys y últimament per sempre.

Alexandre VII no concedí indulgencies, pero coarctá més encare les lleys de la clausura, no per prohibir les eixides, que per la Divina Bondat creu temps há desusades, sino per perfeccionar los locutoris, les visites y les entrades de seculars sense urgent é indispensable necessitat, desde Santa Maria Major á 30 Janer de 1665 (N.º 169, B. B.) Altre restricció feu lo R. P. Ministre General Fra Josep Ximénez, en Valencia, 8 Maig de 1678 (169, X.), si bé tant l' una com l' altre foren dirigides á totes les Religioses de Espanya, de manera que al menys la última podria no haber sigut necessaria al Monestir, y es lo més probable.

Inocenci XI expedi Bullet á favor del Monestir en 1676, perque los Abats de Galligans y Besalú y lo Ardiaca major de la Seu de Barcelona á soles pugan declarar les causes de Beneficis y Rectories pertanyents al Monestir, perque per semblants assumptos se trobaren un jorn excomunicades, ignorantho, per haver fet recurs ab braç secular. No cal dir que al saberho constituiren procurador en Curia Romana per renunciar al recurs y demanar absolució.

Algun benefactor, com havia succehit en 1568, ajudaria ó costejaria del tot les obres de la enfermeria y d' una petita capella per les malaltes, fetes una y altre en 1668; pero com no podían tornar á prosperar materialment, en cambi les cases que possehia lo Monestir, y havían servit de refugi á les

Religioses en la guerra de 1465, situades en lo carrer de Santa Anna, foren, en 1672, devastades y no 'ls quedá més recurs que establirles, los solars, á cens.

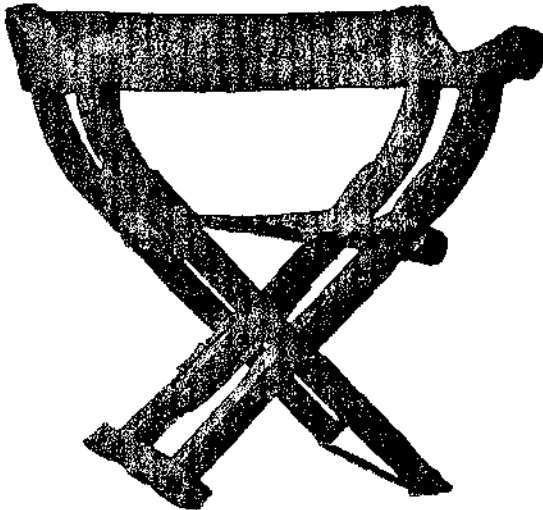
Res més se troba d' aquest sigle; cap á la fi, una remissió y absolució de quatre quints de subsidi per dos anys, feta per lo Patriarca de les Indies al Monestir, 1688; una Carta de Germandat del Pare Alonso de la Madre de Dios, Carmelita descalç de Salamanca, á 16 Febrer del mateix any, y altre Carta de Germandat de la provincia de Nostra Senyora del Pilar dels Regnes de la Corona d' Aragó, dels Descalsos de Sant Agustí, 18 Novembre 1692.

«Lo dia 12 de Juny de 1697, diu lo mateix Fiter, ocupá lo lloch de Pedralbes lo exèrcit francès que venia á establir lo seti de Barcelona,» pero no entraria dins lo Monestir perque no se 'n sab res; ans bé de aquell mateix dia hi ha notat un favor degut á la intercessió de Sant Antoni invocat per la Abadessa que 's trobava sens recursos per mantenir á la Comunitat. Lo cas fou que «lo dia 12 de Juny de 1697 morí en Pedralbes Pere Joan Calvet y 's soterrá devant la porta de la iglesia del Monestir. L' endemá de la mort, després del enterro, precisament lo dia del mateix Sant Antoni de Padua, se sentí molta fressa en la habitació del difunt, que, com durá molts jorns, fou reconeguda per orde de la Rvnt. Mare Abadessa Sor Maria Clara de Rovira, y trobáren dins una bossa que tenia en la mánega 60 lliures entre plata y or, ab lo que pogué aliviarse la penuria per alguns jorns, que-

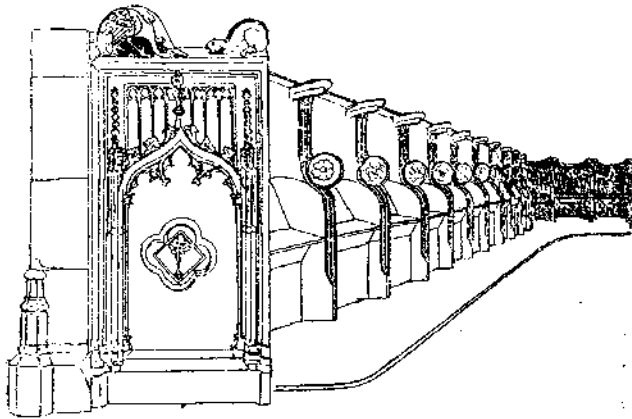
dant en cambi les Religioses obligades á ferli celebrar aniversaris.

En aquell mateix any trobáren á Sor Jacinta de Pinós, Abadessa que fou, en estat de perfecta conservació, després de nou anys de soterrada, y la mudaren de lloch posantla á la entrada de la Sala Capitular (1).

(1) En tres anys que ab motiu d'algunes obres la descobriren, y no 's conservava ja més que son crani.

Faldistori d' últims del segle xiv

Cadirot del chor de la iglesia

CAPÍTOL X

La baronia de Piera. — Penuria. — Sor Maria de Lanza (1754). — Mal gust de la época en les obres. — Disturbis públics en les derrertes del segle XVIII.

Jaume II havia concedit en 1320 á la universitat y singulars de la vila de Piera, quan era encare sua, lo privilegi de no poder separarse ni desagregar, per venda ni altre contracte, de la Real Corona y Patrimoni (Valencia, 14 de les Kalendes de Desembre del any citat); pero com després Pere III la doná á Guillén Ramón de Moncada, y finalment vingué á ser del Monestir per venda á ell feta del Rey Alfons, que acabava de comprarla á Matheu Cardona, no s' havia reparat més en aquell privilegi, afins que los Síndichs de la Vila volgueren forlo valdre tractant de redimirse al Monestir y agre-

garse de nou á la Corona , quals pretensions terminaren ab una transacció y concordia feta en 1606, es dir, no terminaren afins que los Jurats sortiren ab la sua; y si bé en 1757 encare se comprá *un clarí per nostra vila de Piera*, en lo qual lo Monestir hi feu gravar les armes, en 1759 quedá tota la senyoria alta y baixa, civil y criminal, mer y mitj imperi, etc., reduhit á rebre la Comunitat de part de la Vila de Piera, per Nadal anualment, 33 lliures, 12 perdius, 12 gallines, 12 capons y 4 gerres de mel. Les revolucions ho feren desapareixe, y are, de bona voluntat los en fa gracia la Comunitat, que prou val més la tranquilitat de no haver d' entendre ab los mal de caps d' aquella Baronia y ab sos regidors y batlles y nuncis y agressors y presons y forques, que totes les rendes plegades que s' havían rebut y podrian rébres...

Lo que quedá fins més tart de lo deixat per la Reyna Fundadora, fou lo Patronat dels Beneficis del Monestir, ampliat encare per lo Vicari General de Barcelona en 1706, perque en qualsevol més que vaquen, encare que sia dels reservats al Rey, puga la Abadessa provehirlos; no pero lo Patronat de les Rectoríes, que després del concordat celebrat en 1765 entre la Santa Sede y la Corona quedá determinat que debía provehirlos lo Rey (los extraordinaris), essent lo jus Patronat en los quatre mesos ordinaris de la Abadessa, precehint terna dels Archebisbes y Bisbes respectius.

Com encare, si bé la observancia millorava de día en día, no era instalada la vida comú, ó po-

bresa perfecta en particular, pogueren Sor Elena Lladó y Sor Teresa Sayol filar (no gayre prim) l' altar major que ha subsistit fins ara, barroch y agegantat, plé de sants y fruytes y flors y besties de tots colors, tenint pintada en la cortina del Sagrari la Santa Fundadora de les Clarisses, pero vestida á la mida del gust y dels hàbits de Pedralbes de aquella época, que la Santa hauria segurament llençat al foch. Les dos afanyades filaneres feren ademés, es dir, com se suposa, ab lo producte del treball de llurs mans, l' altar del chor baix de les Religioses, germá del major, y altres ornaments y vestits de imatjes. Déu les hi pach llur bona voluntat, que no pot negárselshi.

Torna Fiter á parlar de guerres: «Durant lo seti de 1713 se lliurá en Pedralbes lo dia 25 de Setembre un combat entre húsars francesos y voluntaris de Barcelona,» que fou també fora de la clausura, y durant aquell temps molts soldats foren enterrats en la iglesia, un dels quals deixá 20 pessas de vuyt per un aniversari. ¡Deu los tinga al cel!

En aquest mateix any lo Nunci Apostólich concedí llicencia per viure dins clausura ab ses criades á Donya Maria Eleonora Espinola de Moscoso, comtesa de Palma, divent pero subordinarse ella y son servey á la Abadessa. Pochs dies abans prengué l' hàbit de la Tercera Orde en la iglesia del Monestir la Comtesa de Cifuentes, y més tart la de Oropesa y D.ª Josepa Calatayud, professant després la mateixa Orde Tercera D.ª Francisca Fernández, de la familia de la demunt dita com-

tesa de Oropesa, marquesa ensemps de Xarandilla. Ja lo recurs de vendre censals per comprar forment s'era acabat; no 'n quedá d'altre que crearne de nous, ab l'inconvenient de gastarse lo capital, que per açó 'ls creavan, y quedar després ab lo càrrech de les anualitats; pero no hi havia remey, no obstant y que miravan de traure partit de tot lo que bonament podian... Després d'algunes rasons pogueren lograr que lo remat que llavors tenia lo Monestir pogués pasturar per tot lo terme de Sarriá; també per indult de Benet XIII en 1718 pogué ferse una concordia entre lo Monestir y Sarriá sobre una taula de carniceria, que la vila deixá tindre per la Comunitat. Climent XII reduí 7.000 Misses que no podian fer dir per haverse extinguit ó minvat los capitals deixats per llurs fundadors; Felip V concedí á la Comunitat lo privilegi de usar paper de pobres; lo Vicari general de Barcelona concedí permís per que pogués vendre pá en Barcelona lo forner del Monestir, que en 1788 començá, segons per primera vegada 's troba, á pastar per les Monges, puig abans se pastava dins clausura en un forn construít després que ho demaná la Reyna Fundadora y ho concedí lo Cardenal Protector desde Avinyó á 12 de Octubre de 1328.

Ademés, per reemplaçar part dels capitals dels censals que la Diputació y la Ciutat de Barcelona feyan al Monestir, se li entregá certa quantitat. Deu n'hi dó; es veritat que ab prou feynes podian viure, pero la Divina Providencia may faltá en Pedralbes, ni faltarà, y cal confessar que eixa penu-

ria era bon xich deguda á la falta de vida comú, com se veurá després.

Lo que tampoch faltará ni faltá en mitj de la miseria es la generositat de les Prelades y de les súbdites ensemps: proba 'n son les 100 lliures anuals que maná dar lo rey al Monestir destinades á reparacions del mateix, en agraument per lo que la Comunitat havia fet en favor de ses tropes. Ab aquella quantitat se feren les obres del noviciat, demunt les runes del palau de la reyna Elisenda, del qual se deixá empotrada en la paret una columna ab son capitell; eixes obres, començades en 1734, se continuaren en 1752 junt ab la reedificació de una oficina que 's cremá, no constant quina ni ahont.

Una de les figures més agradables, pot ser la que més crida la atenció per ses virtuts, d' ensá de la fundació, es Sor María de Lanuza, tres voltes Abadessa, que morí á 4 de Octubre de 1754. Era filla dels comtes de Plasencia, nada fora dels murs de Barcelona lo día de Sant Joan Evangelista de 1677, y batejada en la parroquia de Santa Maria del Pi. De molt poca edat consagrá sa virginitat al Senyor y entrá per novicia en eix Monestir de Pedralbes á 13 anys, ab plé consentiment y satisfacció de sa mare; que molt abans, al visitar la iglesia del dit Monestir, sentí una veu que li anunciava esser voluntat de Deu que sa filla fos Religiosa de aquella Comunitat. Professa ja, cresqué en totes les virtuts: era sumament dolça y pacífica, extremadament mortificada y molt dada á la oració, que á voltes la feya faltar als artes de

Comunitat, ab gran pena sua, perque quan se trobava en un Oratori (que existeix encare) ahont solia passar llargues hores, s'oblidava de tot lo d'aquest mon. Lo maligne esperit l'empengué un dia á peu plá de sa celda, y de la caiguda que doná li quedá un os del braç fora de lloch, que l'atormentá molt, no tant encare com la confusió de veure descoberts, ab motiu de la cura, alguns de sos molts instruments de penitencia que usá ab tot y ses graves malalties, que sofrí ab admirable paciencia, sens deixar per elles la assistencia al Chor tant que pogué, ni lo trevall no interromput, á ses hores, fins á sos darrers jorns. Parlava sempre del cel, y son cor inflammat en amor de Deu vessava per sos llabis; contra costum d'aquell temps, no deixava sino un dia á la setmana la Santa Comunió, y la última, quatre hores abans de sa mort, la rebé agenollada ab tot y la sofocació unida á la hidropesia que se l'emportá de la terra.

Esperava ansiosa lo jorn de sa mort, y pressentint la hora y temps en que s'escadría, demaná á son director espiritual li resás la recomanació de l'ánima, lo dia de la traslació de sa Mare y Fundadora Santa Clara, 3 Octubre, y poques hores després, durant lo sermó de la Missa solemne de la festivitat de son Pare y Fundador Sant Francesch, entregá sa benaurada ánima á son Criador y únich Amor de sa vida, 4 Octubre de 1754.

A son compte (que llavors, com queda dit, era permés) se provebí la sagristia y 's construí un altar dedicat al Santíssim Nom de Jesús del que

fou devotíssima. Eix altar ab lo del Beato Salvador y algun altre, per falta de lloch, puig les capelles estavan ja dedicades, los alçaren al mitj del pas per acabar d' adobar lo nou aspecte de la iglesia, casi totalment desconeguda. Ab l' altar mencionat, deixá Sor Maria de Lanuça una fundació per que lo dia 14 de Janer, que la Religió Seráfica consagra á tant dolcissim Nom, se celebre la Santa Missa ab exposició del Santíssim Sagrament, com se fa encare.

Era en son temps que morí en lo Conventet lo Bisbe de Mallorca, Menor Observant y Prelat digníssim; ans de portarlo al Convent de Jesús, posáren son cadavre entre les dues portes del Monestir, ahont no es encare clausura, y la comunitat li cantá un respons. De Jesús lo trasladaren á Mallorca.

Com les 100 lliures anuals de la concessió ó almoyna real ja citada eran per reparacions y obres, s' anavan eixes continuant; en 1758 se feren vidrieres del chor ó iglesia, que segons sembla son les dues que 's conservan, molt diferents de les set més antigues del ábside, sobre les dues capelles immediates al presbiteri; se feren les barbicanes de dues ales del claustre, y com sol esser lo fret segons la roba, per dar ocasió d' esmersar dites 100 lliures, un ayguat se 'n encarregá en 1764 fent algun desastre en la paret de la riera, y l'uracá de 1770 doná motiu á noves obres, no 's diu ahont.

La més terrible de les reparacions fou la de blanquejar la iglesia en 1774, segurament perque guardás proporció ab l' altar major. Abans d' aquesta época, ¿de qué debían ser coberts los murs, puig

are al desblanquejarlos en 1894 no s' ha trobat de pedra picada poca cosa més que la volta? Pot ser de resultes d' aquella restauració pitjorà la situació del Monestir, puig en 1781 degueren manllevar 570 lliures 16 sous 8 diners á Pere Vernet, y en 1783 arrendar, pot ser per cobrar més depressa, tres pagues anomenades *canonges* que la Comunitat solia rebre com almoyna de la Seu en lo refectori. Poch després se vené un tálem antich per ferne un altre teixit ab fils d' argent, y 's donaren altres alhajes antigues per fer una castodia.

¡Llástima que la prohibició terminant de vendre y cambiar objectes feta per lo Excellemíssim é Illustríssim senyor Catalá, actual Bisbe de Barcelona, no hagués tingut lloch alguns cents anys més enllá! Lo humil rendiment á la voluntat de llur Prelat no hauria sigut llavors y sempre menor que are entre les súbdites, y 'ls vasos sagrats, reliquiaries y ornamentals sacerdotals nos haurian parlat de la fé y entusiasme religiós, no sols de les Religioses, si que també dels estranys que 'n feyan dó á la Casa de Deu. Avuy, com queda dit, ja no poden ferse semblants cambis ni vendes, si bé de lo passat poca cosa hi hauria per perdre...

En 1781 quedá separat lo territori de Pedralbes de Sarriá, quedant aquell baix jurisdicció del Monestir ab facultat de nomenar Batlle de dit territori. Ni aixó havia pas de durar gayre.

Lo final del sigle XVIII se presentá molt núvol per Catalunya y de no gayre bon semblant per Pedralbes: no estavan massa segures en son retiro

y 's previngueren per valdre's dels privilegis tan-tes voltes renovats de ocupar un dels palaus reals de la ciutat en temps de guerra. A un recurs fet per la Comunitat se concedí (diu per les monjes de Santa Clara, pero deu haver d' entendres per les de Pedralbes de la Orde de Santa Clara) lo Palau del Rey y la Sala del Borboll, en lloch de la casa Universitat que poch avans se 'ls havia destinada.

Entretant, menys segures encare les Clarisses de Gerona, se refugiaren en eix Monestir no pas per gayre, de 8 Septembre á 8 Desembre de 1796, y Sor Manuela Sicart, professa de Santa Elisabeth de Puigcerdá, vingué aci é hi prengué l' hábit, al mateix temps, casi bé, que Sor Escolástica Godefroy emigrá de Santa Clara de Berdun (Lorraine) per motiu de la revolució de sa desgraciada patria.

La Comunitat feya lo que podia per ajudar á la sua, contribuint ab almoynes y subsidis al real ser-vici, per fer soldats en *nostra* (diu encare) vila de Piera y per lo somatent de Sarriá, 1793 y 1794.

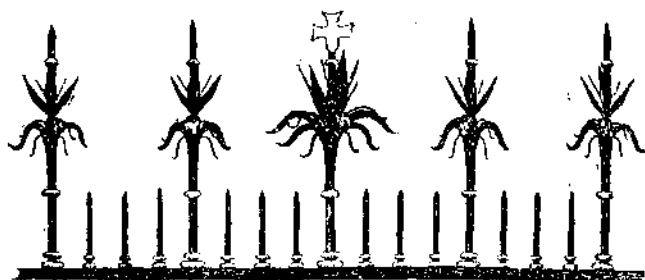
Tampoch eixa vegada havian d' aprofitarse del privilegi del palau, y mentres no las forçaren á eixir de llur Santa Casa, que no fou fins á principis del sigle següent, se fabricá en lo claustre la nova sepultura de ninxos, feta per Fra Ignasi Turon, Menor, mestre de cases, y Fra Josep Ardebal, de la mateixa Orde y fuster, ajudat del de la Comuni-tat; y 's depositaren moltes despulles en una ossera sobre la que 's gravá una Religiosa coronada. Des-prés de la mort se pensá en la agonia, aixamplant ó fent de nou la capella de la enfermeria baix ad-

vocació de la Purificació de Nostra Senyora, á la qual Pio VI concedí facultat per podershi dir Missa en son altar, que lo mateix Pontífice feu privilegiat, y que després de celebrada aquella pogués darse la Santa Comunió á les malaltes; tot ha sigut derogat y han cessat també les concessions de indulgencia plenaria visitant dita capella lo dia de la Purificació, y de 200 dies de parcials resant *toties quoties* la Lletania Lauretana devant la Santa Imatge, puig Pio VI sols les concedí per 7 anys.

Eix mateix Pontífice concedí, á 6 Desembre de 1798, que en lo *Confiteor* y Oracions de la Santa Fundadora que 's diuen en l' Ofici Divinal pugues afegirshi *Mater nostra* (N.º 169, M. M. M.).

Presó del terme de Pedralbes

Reixats de los capelles laterals

CAPÍTOL XI

Guerra de la Independencia.—Passan les religioses á Tarragona.—Pedralbes refugi de altres Comunitats.—Epidemia del any 1821.—Temps de proba.—Decret del Bisbe Palau y Termens establint la vida en comú (1860).—Revolució de 1868.

També posa Fiter (1) que «en los alhors del sigle actual, quan se promogué la guerra de la Independencia, les tropes del primer Bonaparte ocasionaren danys considerables en l' edifici, y que les desallotjà de Pedralbes en 1810 lo valent en Josep Manso.» També per eix motiu degueren abandonar per tercera volta les religioses llur Monestir, y com sempre, no s' allotjaren al Palau Real y á la Sala del Borboll, que les esperava, sino que anaren á buscar port mellor acullintse entre ses germanes les Cla-

(1) *Guía-Cicerone*, fol. 55.

risses de Tarragona, no gayre temps, de 21 Desembre de 1808 á 21 Març de 1809, morintne entretant dues fora de Casa, y una que s'havia refugiat en lo Vendrell acabá sos dies tot regressant al Convent.

La guerra, com de costum, apurá més los recursos de la Comunitat, pero may deixá d'afavorirla la Divina Providencia: en 1810 lo Archebisbe de Valencia enviá al Monestir 300 duros d'almoyna, que no 'ls feren poch servey, puig á més d'haver de viure, havían de pagar crescudes contribucions per les tropes franceses, y segons una nota se treballá per temps de cinch jornals, en 1813, per la bateria dels francesos; aixos, ó mellor, lo general Bouron, de l'Imperi, per orde del mariscal duch de Albufera, doná salva-guarda al Monestir que 's convertí en asil y refugi de religioses exclaustrades. En 1813 morí aquí per eix motiu D.ª Gaetana de Ramón, religiosa de Vallbona, la qual fou enterrada al peu de la sepultura de la Reyna per poch temps, puig sa Abadessa D.ª Lluisa de Dalmau volgué traslladarla á son Monestir.

Sor Serafina, del Convent de Santa Maria de Jerusalem, Clarissa, vingué també, pero difunta, y 's depositá prop lo presbiteri, cantántseli l'Ofici y tot lo demés que per rahó de Germandat s'acostuma á fer.

En 1814 se trobavan refugiades dins lo Claustre Religioses de nou Comunitats diferents per haver lo Govern francès expulsat de Barcelona á totes les Religioses, á excepció de les de Ensenyansa, y es de llavors la tradició de que intentant entrar los

francesos dins lo Monestir, al veure tanta varietat de hàbits y á totes les Religioses cobertes ab llurs vels, fugiren esporuguits sens gosar dirlos paraula. Aixís com també 's conta que havent un militar francès graduat lograt entrar dins clausura, al veure una imatge de Nostra Senyora que 's venera en lo Monestir, exclamá: «¡Com! ¿No es eixa la mateixa Senyora que 'ns digué fora dels murs del Convent que no molestassem á les que l'habitavan?»

Dels fragments de les nou Comunitats moriren aquí una caputxina, Sor María Francisca Lluch, y Sor Josepa Gregori, Superiora de les Darderes; eixa no habitava dins y fou soterrada devant la porta de la iglesia ab asistencia de sis altres Darderes y un Frare Menor, germá de la difunta.

Lliures ja del flagell de la guerra, vingué lo de la epidemia de 1821 que les posá en gran perill d' haver de tornar á desallotjarse del Monestir, perque lo quefe polítich superior de la Provincia maná que 's dispersessen les Religioses per diferents Convents per fer del de Pedralbes lloch d' Observació; pero Mossen Ramón Capdevila, Visitador general y Canonge Penitencier, proposá destinar lo Monestir per les Religioses que volguessen sortir de Barcelona (perque les de Pedralbes no deguessen ferho), y fou escoltat. Encare que, com la Junta de Sanitat, tot condescendint en que les Religioses no 's moguessen del Monestir, no volia desistir de ferlo ensemhs lloch d' Observació, la Comunitat se vejeé obligada á cedir la mellor part del edifici per oficines, incomunicantse per medi de parets ab los seculars.

També per aquell motiu sollicitava la Junta de Sanitat la admissió dins lo Monestir y manutenció de les monjes Arrepentides, que de bon grat reblan les d' ací, segons ho respongueren al Prelat; pero no se sab si tingué lloch tal admissió.

A principis d' eixa centuria tot eran dissorts, acompanyades, pero, sempre ó prechides d' auxiliis y socorros en temps oportuns, perque Aquell que may dorm vetllava sempre sobre ses escullides.

Dos llamps començaren á caure, que no foren los darrers: del primer sols se sab, per un *ex-voto*, que visitá l' infermeria sens fer mal á cap de les religioses que allí 's trobava, en 1801; l' altre en 1826, á la hora en que la Comunitat resava Completes, deixá senyal en lo mur del Chor, somogué alguna pedra, danyá molt lo campanar fent caure runa y pedres, algunes de 6 y 7 lliures, precisament en lo mateix lloch que acabava de deixar la Religiosa que aná á tocar á temps, y entre dues altres, sens fer mal á cap d' elles, deixantles acabar Completes ab tot y l' espant. Agrabides diuen tots los dies festius lo Trissagi en Comunitat.

¡Era encare temps de proba! Lo día 30 de Juliol, cinch jorns després del desgraciadament célebre *día de Sant Jaume del any 35*, reberen la orde de exclaustració les afligides habitadores de Pedralbes, essent llur Abadessa Sor María Magdalena Mir, y lo día 23 d' Agost se dispersá per primera volta aquella Comunitat que per espay de 508 anys visqué aixamenada tant fora com á dins del Convent!...

Per orde del Govern s' aparedá la iglesia y

Monestir (1), ahont no pogueren tornar les Religioses fins á Juliol de 1838 ab certes condicions, una de les quals era no portar hàbits, que admeteren per lograr reunir-se novament, esperant no havian de durar, com aixís fou, ordenacions tant desatïnades.

A aquella data segueixen alguns anys en blanch, trobantse tant solament una nota de una contribució extraordinaria pagada per la guerra en 1841, continuant la falta de notícies, potser per pendre, tot reposant, coratje, ans de deixar notat l'aconteixement més gran y més brillant, si bé encobert ab lo mantell humil que li es inseparable, lo succés que forma ell sol la fulla més gloriosa de la historia d'est Monestir!...

Lo dia 14 de Novembre de 1860, lo Ilm. Sr. Don Antón Palau y Termens, mogut de sos sants desitjs y dels prechs de moltes Religioses, algunes de les quals ho saben prou encare, expedi plé de satisfacció son Decret per establir en esta Comunitat la vida comú ó Pobresa perfecta en particular. Sa illustre ploma traduirá mellor los sentiments que l'animavan:

«A nuestras amadas hijas en Jesucristo, las religiosas del Real Monasterio de Pedralbes. Salud y bendición en el Señor.

» Carísimas hijas nuestras: Cuando en el año próxi-

(1) Se conta que quedá scí dins aparedada una religiosa conversa dementada, que li passeven alguna cosa per sustentarse per lo torn, y que 'a conservá en lo mateix torn una custodia dada per la Reyna Fundadora. Res d' açó consta en l' Arxiu, y la custodia del sigle xiv qui sab ahont parava.

mo pasado tuvimos el gusto de hacer la Santa Visita en este insigne Monasterio, os deciamos entre otras cosas las siguientes palabras: «Como en la práctica de la vida comun consideramos la principal clave de la observancia y perfección religiosa y la base de la tranquilidad y recogimiento de los monasterios, declaramos á estas religiosas cuánto nos agradaria el verla establecida en este Monasterio; y no dudamos también que seria muy del agrado de Dios nuestro Señor y muy conveniente para el aprovechamiento espiritual de todas.»

«Carísimas hijas (diu més avall), lo que os deciamos entonces os lo repetimos ahora con más instancia, porque desde entonces cada día nos hemos convencido más y más de lo mucho que interesa á la perfección de una Comunidad religiosa el establecimiento de la vida enteramente común. Ella es conforme al espíritu de la Madre Santa Clara, y prescrita severamente en sus reglas, como la que más conduce á la perfección, la más á propósito para mantener la caridad y la paz entre las hermanas, y la que deja al alma más libre para dirigirse á Dios. Manteniéndose las religiosas en la vida común, no tienen que pasar cuidados por lo temporal y terreno: no hay entre ellas ni ricas ni pobres: ningún miramiento tienen que guardar á parientes ni á bienhechores; ni existen entre ellas desigualdad ni envidias. Si la Comunidad abunda, todas disfrutan de la abundancia: si hay escasez, todas la sufren igualmente, y con gusto, porque la sufren por Dios, como un efecto de la santa pobreza que voluntariamente han abrazado. La vida

común hace verdaderas hermanas, identifica los espíritus y une los corazones...

» *Con gran satisfacción y gozo de nuestra alma (continúa dihent) hemos encontrado que la gran mayoría de estas religiosas desean ardientemente este cambio para poder entregarse más libremente á Dios y á su propia perfección; que las otras se conforman gustosas á aceptar la vida común...»*

Y termina: » *Recordad que os habéis consagrado á Jesucristo, que todo, todo, lo habéis dejado por amor suyo, y que en nada más habéis de pensar sino en ser todas suyas, para que también El sea todo vuestro. Y no lo dudéis, tanto más El será todo vuestro, vuestro verdadero Esposo y Amigo, cuanto más vuestro corazón estuviere desasido de todo lo de este mundo. En esta esperanza, y deseando ardientemente veros á todas muy santas, para poder veros un día reunidas en el cielo, os damos nuestra bendición en el nombre del Padre y del Hijo y del Espíritu Santo.*

» *Dado en nuestro palacio episcopal de Barcelona á los 14 de noviembre de 1860.*

» *Antonio, Obispo de Barcelona.»*

Lloch del sagell.

¡ Nostre Senyor li pague á eix Prelat digníssim tanta caritat! 533 anys duraren les tenebres, y en temps casi bé vespre nos ha vingut la llum. La convergent començada per la Reyna Elisenda se prolongá notablement en 1860, y no deixa de caminar encare.

La vida comú no torná la abundancia al Monestir, que no per açó la havían desitjada, pero realisá lo que deya l' Il·lustríssim Palau: quan hi há falta de recursos, totes ho sofreixen igualment y ab gust com un efecte de la Santa Pobresa que tant de cor á Deu promctereu. Eixa penuria s' experimentá durant alguns anys, especialment quan se trobavan dins lo Monestir acullides, després de llur expulsió, les Religioses de Santa Maria de Jerusalem de Barcelona, á les quals cediren bona part del Monestir y ab les quals resavan juntes los Divinals Oficis per esser de la mateixa Orde, alternant les Hebdomadaries y Cantores de les dues Comunitats en llurs oficis.

Trobantse elles açí, en Desembre de 1868, tingué lloch una d' aquelles escenes que de tant animades de zel per part de qui les promóu, fan riure.

Per disposició de la Divina Providencia primerament, y perque algunes bones persones se interessaren molt en favor de la Comunitat, no fou expulsada com tantes altres, pero degué subjectarse á una visita de un revolucionari molt condecorat, acompanyat d' altres, que venia á explorar les vocacions de les dues Comunitats, volent sentir á cada religiosa á soles. La Abadessa actual, Sor Maria Josepa Arajol, respongué ab gran fermetat que primer deixarian totes matarse ans que parlar á soles ab ell, contra Regla; pero que totes reunides en una sala gran, posat ell en la mateixa sala, separat, anirian totes desfilant devant séu y podria preguntar lo que li passás pe 'l cap. Hi convingué, y

després de ferles alsar lo vel, rebé de totes tan desairades respostes com podían y sabían darli. Sor Francisca Antonia Gelabert, al preguntar lo *Visitador* si tenia res que dir, «Sí, li respongué, quelcom se 'm ofereix: que 'm dol no haver entrat aci, essent encare en l'infancia...» *Váyase V.*, li respongué furios l'explorador, que eixí no poch confós de sa expedició tan poch afortunada.

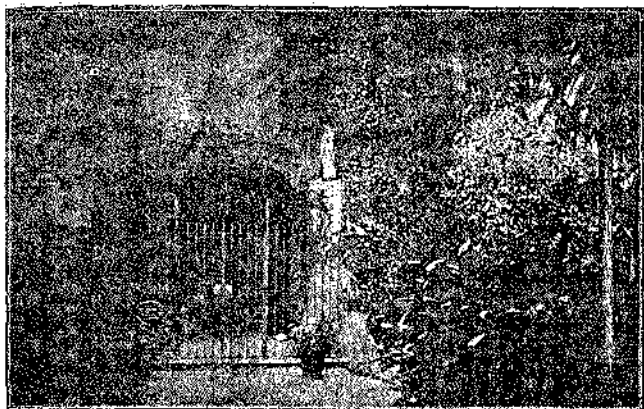
En 1873 les dues Comunitats se vejoren segona vegada forsades á obrir les portes claustrals que feren pas á gran nombre de republicans, ab bayonetes calades, que venian á buscar armes y soldats. ¡Miserables! Regiraren tot lo que 'ls doná la gana, fins les sepultures, y tornárense 'n com vingueren, no sens haver deixat l'esglay consegüent entre les tranquiles y pacífiques moradores de Pedralbes, no gayre revingudes del espant que un dematí de Juliol de 1871 tingueren al veure oberta la porta de la iglesia y lo reixat del presbiteri. Al dar avis saberen que havian robat de la sagristia lo viricle que creyan era lo primitiu, d'or finíssim voltat de diamants, esmaragdes y rubins; una custodia de poch valor (que per no tenirne la trobaren després á troços per la montanya); dues crismeres d'argent, una d'elles molt gran y antiga; tres calzers, un sol era de la Comunitat (1); tres patenes; quatre culleretes; una creu processional de metall, antiquíssima, d'esmerat treball, que alguns antiquaris

(1) ¿Si sería lo que vejé lo P. Villanueva á principi d'aquest sigle, que segons la inscripció era donat de Sor Francisca ça Portellat?

havian dit no tenia potser igual en esta Provincia, y un drap de gró ab puntes d' or. Eix robo y l' engany de que foren víctimes algun temps després, venent, mal aconsellades y en circumstancies crítiques, certs objectes de valor per preu baixíssim, acabaren de fer desaparéixer lo poch que quedava del temps vell, conservantse actualment ben poques coses relativament á les que enumeran los inventaris antichs. Es d' advertir que eixa última venda de que 's parla tingué lloch avans del Decret del Illustríssim Sr. D. Jaume Catalá y Albosa, actual bisbe de Barcelona, que, com queda dit, prohibí tota venda de vell y de nou sens sa expressa llicencia, dat en Pedralbes á 25 de Maig de 1884.

Detall del cadirat del chor de la iglesia

Gruta de Lourdes en lo interior del Monestir

CAPÍTOL XII

**Restauració moral y material. — Flors de Pedralbes. —
Reformació del hábit. — Festes memorables.**

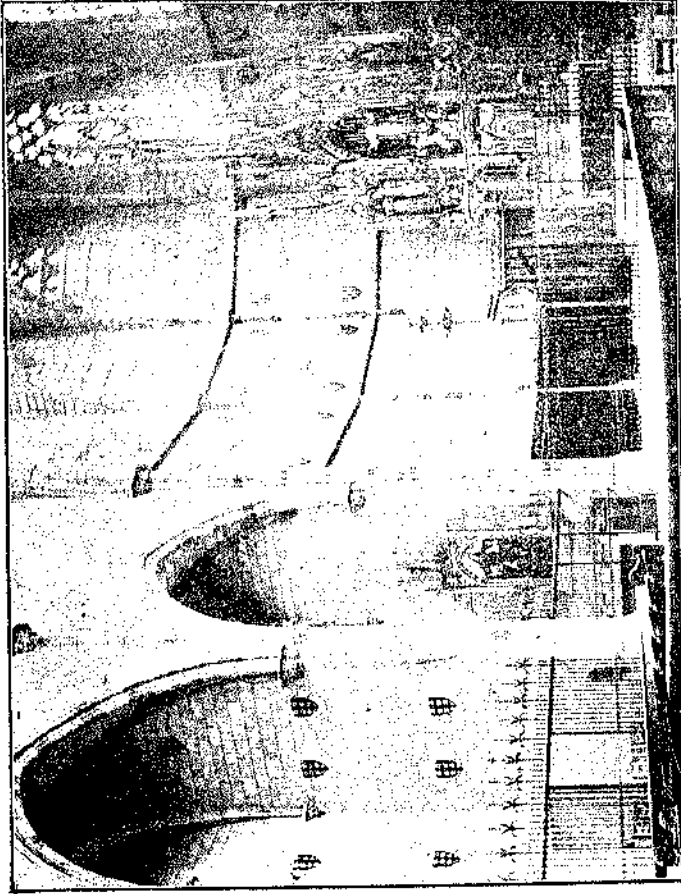
La perfecta pobresa en particular fou l' estel del alba de Pedralbes que 'n desterrà la nit; més encare, fou com un raig de sol que esbadellà ses ponce-llas. D'ensá de llavors començaren á florir sos jardins Una que altre flor, de tart en tart ja se'n obria, com s'ha pogut veure de les primeres plantes de 1327 fins á mitj sigle XIX; més de 1860 ensá han esclatat en garlanda, y no han d' ésser pas les últimes. Ja son al cel (com piament podém creure), per ço se'n pot parlar. La Mare Joaquina Gelabert, extremadament pobre, morí Abadessa, poch temps després de instalada la tant sospirada vida comú.

La Mare Maria Josepa Arajol, de verdader esperit seràfich, treballà incansable per la sobredita instalació de la Pobresa en particular; de superior talent y molt dedicada á la oració, duplicá, en son trieni, la de Comunitat; feu espessir les reixes dels locutoris, y millorá notablement ab son exemple y baix sa prudent direcció l'esperit de reculliment y retiro. Fou probada ab penosa malaltia que la privá del us de la paraula, deixantla casi totalment paralisada durant tres anys que 'ls passá dant mostres de sa gran paciència. Deu Nostre Senyor se la volgué lo dia 21 de Desembre de 1878, quedant avuy encare en la Comunitat viva sa memoria.

Sor Maria del Pilar Figuerola se distingí per son extraordinari fervor, sa ilimitada confiança en la Divina Misericordia, servant son cor totalment després de les coses del mon; morí jove encare, pero li concedí Deu llarga vida de mèrits.

Sor Maria Teresa Morelló, notablement afecte al chor y al reso del Ofici Divinal (se conservan encare moltes adicions als antichs breviaris, escrites de sa ma). Contá llarchs dies y molts mèrits també.

Sor Maria Rosa Fuster, conversa, d'extremada simplicitat, que al haverse de morir per una repentina parálisis en lo coll, somreya dant l'últim *adeusiau* á ses germanes, si bé permeté lo Senyor, per purificarla en aquesta vida, que abans d'entregar sa innocent ànima al Criador, arribás á veure l'esperit maligne, segons ho testificá, després de sa mort, lo confesor del Monestir, mudant son

INTERIOR DE LA IGLESIA DEL MONESTIR

semblant que torná horrible, y ab espantoses contorsions de tots sos membres. Després de rebuda la absolució s'asserená, continuant tranquila fins que abandoná la terra.

Sor Josepa Clara Daura, conversa, la última que ha deixat la Comunitat per unir-se ab son Espós Diví. Abans de la vida comú, fou pobre de desitjs y d'esperit; després lográ serho de fets. A ses oracions, que no les feya ab confiança, sino ab seguretat, deuen probablement los Pares Caputxins de Sarriá bona part de la fundació de llur nou Convent, en lo mateix lloch ahont avuy lo tenen, puig ab ses súpliques al Cel y també á la terra, mugué lo cor dels donadors del solar ahont s'edificá, que no li eran pas estranys. Tant segura estava del éxit d'eixa sa desitjada fundació, que alguns anys abans de morir, quan son enteniment era ja fora d'aquest mon, creya veure l'edifici allí ahont ara es, quan ni 's pensava encare posarhi la primera pedra.

Si bé d'època algún tant més llunyana, no deu passarse per alt la acció heróica de Sor María Antonia Freixa, que 'ns recorda á la santa Baronesa de Chantal y á alguna altre: al intentar regressar á Pedralbes, després d'haverse refugiat en la casa de sos pares, quan la dispersió de 1835, sa mare s'oposá á que sortís, atravessantse en lo portal, dalt de la escala. Sor María Antonia (á qui no faltava cor, com consta á ses germanes en religió) passá demunt sa propia mare abans d'ésser infidel á Deu son Espós, que no li deixá, segurament, tal acció sens especial corona.

Mentres floríen les virtuts y 'ls esperits revivían, l'exterior del Monestir anava també mudant d'aspecte, prenent un ayre d'alegría humil y de pobresa ditxosa.

En 1405, per acompanyar, pot ser, á les Clarisses de Barcelona que més tart no ho foren ni de nom, mudaren les d'ací lo Sant Hábit cendrós, pobre y grosser que 'ls havia ensenyat de vestir la Santa Fundadora, prenent de llavors en avant l'hábit negre, ample, prohibit per la Santa Regla de Urbá IV. No consta d'altre mutació d'hàbits, de manera que 'l que no devian usar lo portaren 462 anys, fins que durant l'abadiat de la reverent Mare Sor María Rosa Callís, lo día de Santa Eularia de 1867, vestiren lo nou hábit blau, que si bé no es com lo usá Santa Clara, no es almenys contrari á lo que mana la Santa Regla: que no sia *ni de tot en tot negre, ni de tot en tot blanch*; deixaren també l'antich calsat per usar de llavors en avant espardeyres, y conservaren les toques blanques y 'ls vels *no preciosos ne curiosos* com mana la mateixa Regla, perque l'abús en aquest punt era temps há des-terrat.

Passaren poch's anys, y la reforma general de Santa María de Pedralbes no quedá aturada. Algunes almoynes recullides durant lo primer trieni de la reverent Mare Sor María Aurelia Bartrina, acompanyades de sos piadosos desitjs y de son notable gust artístich, la decidiren á empendre la restauració del temple, que 'l mal gust havia anat deformant; fou un preludí de restauració, que

per falta de recursos degué quedar solament començada. S'aterraren llavors algunes tribunes, se tragueren altars que eran fora de lloch, y 's desclogueren algunes rosanes de les capelles, que havian sigut aparedades. Bastant se guanyà, y de llavors cresqueren los desitjs d'embellir la Casa de Deu, y'l disgust per los set altars que la desfiguravan. Es també d'aquella época la inscripció en lletres daurades gòtiques sobre marbre blanch, en un pilar arredossat en la paret que divideix la iglesia del chor de les Religioses. Al llegir aquella lápida entra de sopte la idea equivocada de que les cendres de la Reyna Fundadora son depositades allí, per trobarse en la demunt dita inscripció lo mateix nom d'aquella augusta Senyora, pero no es probablement sino una neboda súa que jau allí. Segons una nota de quan s'exhumaren en 1826:

«Al mudar de lloch, de prop la sepultura de la Reina al altar de Sant Rafel dos caixes de fusta, folrades de seda y cobertes de vellut negre ab tatxes que semblaven de llautó, s'hi trobaren un esquelet encatronat que segons la inscripció forana de la caixa: Son los huesos de mi Señora Doña Catalina de Moncada, Marquesa de Aytona que Dios tenga su alma en el descanso eterno, Amen. En l'altre se trobaren ossos y una inscripció interior: Estos son los huesos de mi Señora Doña Margarita de Alagón y Castro, condesa de Osona y Marquesa de la Puebla, que Dios tenga su alma en el cielo, Amen. Sobre dits ossos hi ha lo cadavre d'un infant de tres y mitj palms que serà tal vegada d'una divisió buyda ahont está escrit:

Estos son los huesos de D. Gastón de Moncada. En altre divisió als peus diu: Estos son los huesos de D.ª Elizenda y de D.ª Margarita de Moncada, ahont hi ha trossos de testa, ossos y reliquies de vestit. En altre divisió als peus se llegeix: Estos son los huesos de D. Berenguer de Moncada; hi há una tovallola y lo cadavre d'un infant vestit, sens cap.» Son donchs totes eixes despulles les que després d'haver reposat 51 anys en l'altar de Sant Rafel, darrera un envá, foren posades en una urna sobre lo pilar mencionat que conté la inscripció.

Lo mateix cel semblava tindre ganes de que's restaurás l'antich edifici. En 1871 caigué un llamp en lo chor, durant la nit, esquerdant la paret mestre y esbocinant algun tros del respatllet del cadirat, dant ocasió indispensable, per lo tant, de ferhi obres.

En 1884 devallá dels núvols y rodá per lo Monestir una centella que entrá á resar Matines al chor quan les Religioses començavan l'invitatori de les de la Beata Isabel de França (1 Septembre). Sorti d'allí com un braç de foch, y després de deixar sentir forta detonació s'enfonzá en la terra del herbolari del claustre. Dos més n'havian visitat la clausura á principis del present sigle, pero tant visiblement instruments, uns y altres, de la Divina Misericordia, especialment lo segon caigut en lo lloch que acabava de deixar la religiosa que aná á tocar á temps, que llevat del espant y ansia que les del chor passavan per les malaltes, y eixes per les del chor, llurs conseqüencies foren, á més de

les reparacions consegüents, obligar á la Comunitat á dar més fervents gracies á Deu y tornar á començar Matines després de la vinguda de la última centella.

Tractantse de Misericordies divines, val la pena de notar dues invasions de lladres dins clausura, y prop, molt aprop de la habitació de les Monjes, sens arribar ahont se trobavan elles, ni durse'n res de valor.

L'herba ajaguda en lloch que no's solia trepitjar y una llarga escala que 'ls PP. Caputxins trobaren á menys l'endemá, revelaren la última d'aquelles incògnites visites, més esglayadora per les moradores de Pedralbes que tots los missatjers del cel. Per eixos no han may posat para-llamps; més doblaren tot seguit, per aquells, los forrellats y barres.

L'or y l'argent que de bon grat abandonan les postulants al vestir lo Sant Hábit serví á la reverent Mare Sor Raimunda Mariné, en son trieni 1890-1893, per dar una proba de sos piadosos sentiments. Destiná donchs les alhajes que arribavan al fons comú per posar en obra la bona idea, tant temps afalagada, de fer una nova custodia ahont lo Santíssim Sagrament tingués més decent, si bé sempre indigne posada (1). Per fortuna s'executá tant excellent desitj, no segons convenia al altar major y sagrari llavors existents, sinó fabricantse

(1) Queda notat que la primitiva custodia havia sigut venuda en temps de la penuria que atravessá lo Monestir en lo sigle xv, y un vericle que 'a deya ésser de la Reyna Fundadora fou robat fa poch anys.

la custòdia de forma gòtica, d'argent daurat y voltat lo vericle de pedres precioses, que per nou ingrés d'alhajes han aumentat últimament, aixís com s'ha alçat algun tant per la diferent mida del nou sagrari, fentshi algunes altres adicions que no han de ser les últimes.

Després d'eix primer pas, no havia de trigar gayre á realisarse l'ideal de la Comunitat dels últims temps de Pedralbes. Algunes almoynes, ó mellor, la Providencia cooperada per los nobles desitjs de la reverent Mare Sor Maria de la Concepció Baldrich, que ab més sort que qui les escriguó y no pogué véureles realisades, *Domine*, repetia sovint, *dilexi decorem domus tuæ*, feren arribar la hora de prosseguir y acabar les obres iniciades en 1877. Poch abans de la restauració del temple s'havía ja fet una gran millora en l'interior del Convent. La multitud de jardins, que havian sigut particulars, se reduhí á un de sol ahont se construhí una gruta imitació de la de Lourdes, vora de la qual, perque no hi faltás lo *Gave*, s'en sol improvisar un quan plou fort, que més d'una volta, per poch desnivell, ha inundat lo chor baix de les religioses. Un petit Calvari que corona la Gruta acaba de fer plasent aquella soletat d'hivern (que al estiu, á causa del vehinat, deixa de serho) (1).

Quatre anys després, en 1893, pe'ls voltants de Sant Jaume, començá á parlarse de una formal

(1) Eixa Gruta y jardí costeja D. Josep Ferrer y Soler, germá d' una de les religioses del Monestir, y benehí lo Excm. é Illm. Sr. Bisbe de Barcelona, lo dilluns de Pentecostes de 1893.

restauració, aprobada y aplaudida per digníssimes persones á qui 's consultaren los projectes; y tot l'any de 1894 y la major part del 1895 resá la Comunitat, soterrada en lo chor baix, los divinals Oficis, mentres la iglesia y lo chor superior se desblanquejavan, se desenllosava lo paviment de la iglesia y s'abaixava y doblava la paret mitjera entre la mateixa iglesia y lo chor. Demunt qual paret se collocá l'orga ab una tribuna que avansa temple endins. A eixes primeres obres seguí l'embelliment de la Casa de Deu. Les claus de les voltes y 'ls capitells de les columnes se policromaren, com també la trona y los sepulcres de les capelles, especialment lo panteon de la Reyna ahont s'hi posaren noves figures per substituhir á les antigues que havían desaparegut. Lo cadirat que ocupa lo centre de la iglesia, ahont resavan abans los divinals Oficis los Frares residents en lo *Conventet*, fou restaurat, aixís com los reixats de les capelles y 'ls finestrals antichs, obrintse tots los que havían sigut tapiats (1).

Guarnit ja lo Sagrari, s'hi collocá la gegantina custodia á ell proporcionada, es dir, lo afligranat retaule major en forma de reliquiari que guarda en son ojival camaril la imatge de la Santíssima Verge pujada per mans d'àngels al cel; sa actitud y sobre tot son mirar es de trobarse en regió més elevada que la del altar major, puig sembla arri-

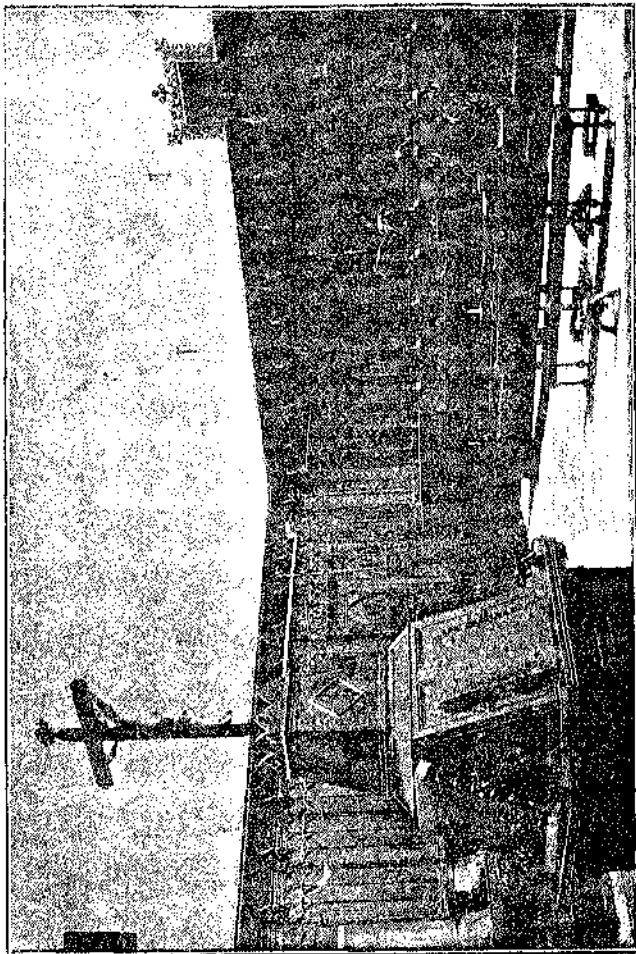
(1) Dues vidrieres noves foren costejades per D. Eduardo Maldquer y per D. Joan Anzizu.

bar ja al soli estrellat de qui l'espera. En camarils de més reduhida forma, més avall y á cada banda del grandíós retaule, s' hi veuen los dos inclits Fundadors Sant Francesch y Santa Clara d' Assís (1), y déu angels daurats com lo mateix retaule recordan lo que la Santa Iglesia canta sobre 'l misteri de la Assumpció de Maria: *Exaltata es super choros angelorum.....* Lo sagrari destinat á la exposició del Santíssim Sagrament es totalment separat del retaule. Te pintada en la porta la imatge de Jesucrist mostrant son Sagrat Cor. L' altar, propiament parlant, segurament lo mateix que hi feu posar la reyna Elisenda, es de una pedra no de marbre, de extraordinaries dimensions y de una sola peça, y descansa sobre cinch columnes de pedra també.

Quatre cayres de cornisa sobre columnes de metall, als costats del altar, sostenen altres tantes cortines de pelfa roja orlades d' una ben combinada fressadura, y serveixen ensemps de llarga blandonera terminada ab dos elevats canalobres també de metall.

L' altar del Santíssim collocat en la primera capella lateral del costat de la epistola, es de marbre blanch. Lo sagrari que guarda la Reserva es de onix y bronze daurat, y 'l retaule daurat també, pero de fusta, té sobre un pedestal la imatge de nostre Santíssim Redemptor mostrant son Sagrat

(1) Falta, segurament, de notícies fou la causa de que 's cobriessen los peus de Santa Clara ab calsat que d' ensá de sos 19 anys suprimí per sempre.

CADIRAT DEL CHOB DE LES RELIGIOSES

Cor (1). Una petita porta davant l'altar dona ingrés á una reduhida estancia ahont entra tots los matins lo sacerdot á administrar la Sagrada Eucaristia á les Religioses, que la reben per un petit finestró. En la part exterior, renovada també, s'hi llegeixen en lo mur eixes paraules: *Aperi mihi, Soror mea sponsa*, y dins la clausura, sobre la portella del combregador está escrit: *Veni, Dilecte mi*.

L'altar de Sant Josep, de diferent forma que lo del Santissim, ocupa la primera capella del costat del Evangeli. Es tot de fusta daurada, y la figura del Sant, si bé notablement grave, té molta expressió.

L'interior del claustre ha sigut també algun tant restaurat. Lo chor, en primer lloch, mereix especial menció; si no lo faristol, que's conserva encare de quan lo posá Sor Maria d' Aragó, de noguera embutida, tot lo demás ha mudat d'aspecte. Lo mur divisori entre la iglesia y la clausura ha sigut substituït, á causa de l'orga, per un elevat reixat de ferro, ab gelosies y cortines ademés, com ho mana la Santa Regla. Davant la fatxada posterior de l'orga s'ha collocat l'altar dedicat á Maria Immaculada (2), acompanyada de Sant Josep, Sant Francesch, Santa Clara y Santa Teresa, quatre quadros al llenç que cobreixen multitud de reliquies. Lo cadirat es totalment nou, de cedre, gó-

(1) Abans de collocar eix altar en sa capella, morí deixantlo tot just acabat lo Sr. Estrada, germá de dues Religioses del Monestir. R. I. P.

(2) Eixa imatge costejá D.ª Magdalena Borrás, viuda de Taltabull, mare d'una de les Religioses del Monestir, ja difunta. R. I. P.

tich, sever; conta cinquanta cadires, y demunt la abacial la imatge de Santa Clara, també de cedre, presideix continuament per humilitat de les Prelades, que sols en les grans solemnitats, per celebrar los Divinals Oficis, ocupan llur propi lloch.

Lo refectori, qual volta perillava, ha sigut també renovat, senzilla y severament, conservanhi les estatues y escut que hi feu posar á principis del sigle XVI la ja citada Sor Maria d'Aragó. Moltes més obres s'han fet, no tan notables. La direcció de totes, aixís com en 1877, s'encarregá al distingit arquitecte D. Joan Martorell, de igual nom que l'artista que en 1439 havia fet lo primer retaule del chor (1).

Més no solament vessá la Comunitat, per sa Prelada, á mans plenes, lo que la Providencia li havia destinat, á cambi de treballs y jornals; per amor de Deu ha aixugat y está aixugant encare moltes llágrimes, y no deixarà de ferho mentres no li falte lo precís, com més d'una vegada li ha esdevingut.

Terminades les principals millores, se pensá en lo dia de la inauguració que s'havia fixat á 12 de

(1) Los artistas que han prés part en la restauració de la iglesia y Monestir son: Riera, Rocabert, meastres d'obres, de Barcelona y Sarriá respectivamente; Saumell, Calsina y Serra, Moncerdá, pintors, de Barcelona; Pagés y Serratoso, Bernades, Fornells, escultores, de Barcelona; Ferrer, escultor, de Tarragona; Pagés y Hortá, Massagner, escultores, de Sarriá; Estrada, Braó, Estrada, fusters, de Sarriá; Armangol, fuster, de Barcelona; Oliva, daurador, de Barcelona; Amigó, vidriar, de Barcelona; Torrents, cerraller, de Sarriá; González, llautoner, de Barcelona; Puget (pare y fill), organers inventors del sistema neumático-tubular, de Tolosa de França.

Agost, diada de Santa Clara; pero com en tal dia no hauria pogut la Comunitat ésser afavorida ab la presència de son Il·lustríssim Prelat, s' aplaçà la festa fins al dimars 17 de Septiembre de 1895, á les déu. Lo dia anterior, cap al vespre, s' havia benehit l' orga, alternant ab ella les Religioses lo psalm *Laudate Dominum in Sanctis ejus*, etc., ab lo versicle *Laudate eum in tympano et choro, laudate eum in chordis et organo*, y la corresponent oració segons lo Ritual Diocessá. De bon matí, més que de costum, del dia de la Impressió de les Llaques de Sant Francesch, després de la Missa de Comunió, resà la Comunitat totes les Hores Menors, quedant aixís lliure lo chor fins á hora de Vespres. Mentres lo Il·lustríssim Prelat, que havia de officiar de Pontifical, se revestia y benehia lo nou retaule major, alternaren les Religioses lo *Magnificat* ab l' orga, y eixa parà per fer lloch á la Capella de música de la iglesia de Nostre Senyera de la Mercé, que cantá á tota orquesta la Missa de la Coronació de la Patrona de Barcelona, composta per lo celebrat Mestre D. Bonaventura Frigola. Assistiren al Il·lustríssim Prelat en lo Sant Sacrifici los molt il·lustres senyors Canonges D. Ricardo Cortés, don Eduardo M.ª Vilarrassa, D. Bonaventura Ribas y D. Martí Robert, y ocuparen lo presbiteri les Autoritats civils y militars de Barcelona, l' Ajuntament de Sarriá, representants de diferents Instituts religiosos, y baix, en la nau y capelles, entrant y sortint, més de les persones que hi podían trovar lloch, quedant, per lo tant, no poch concurrents fora 'l

cancell. L'orador sagrat fou lo Rvnt. P. D. Fidel Fita, de la Companyia de Jesús. Son sermó, que semblá breu, fou en primer lloch històrich-seráfich, recordant ab sa prou coneguda eloqüencia la festivitats que en tal dia celebran los Fills y Filles de Sant Francesch. D'Alverna transportá son auditori á Valldaura y á Pedralbes, á la inauguració de 1927; al Vaticá, ab fermes protestes d' adhesió á la Santa Seu de Roma, y finalment als peus de Maria Inmaculada, invocanila ab tota la efusió de son cor, per que ab ses virginals plantes sobre la testa de la serp infernal, fassa que 'ls peccadors y 'ls que viuen en la impietat se convertescan.

Terminá la festa del matí ab lo *Te-Deum* solcment entonat per lo Excm. é Il·lm. Sr. Bisbe, que continuá á gran orquesta la ja citada capella de música de la Mercé.

Era encare al estiu y hora de sol, y per no deixar tornar als invitats en dejú, *ne deficerent in via* (no era gayre de témer), la Rvnt. Mare Abadessa disposá que fos improvisat un refectori exclaustat en lo pati del ex-Conventet (proprietat avuy del Excel·lentíssim é Il·lm. Prelat de Barcelona, que tingué la amabilitat de cedirlo á eix efecte). La Salutació Angélica, resada per los invitats en lloch de brindis, terminá aquell acte, y la porta claustral del Monastir, oberta per alguns moments, satisfé en part llur piadosa curiositat, deixantlos ovirar una de les ales del sagrat y cinch voltes secular claustre.

Cap al tart la Escolania de la iglesia de la Mercé cantá un Trisagi devant lo Santíssim Sagrament,

y's terminá la festa, després d'haver dirigit la paraula als fidels lo R. P. Guardiá del Convent dels Caputxins, ab la benedició y reserva del Santíssim.

Passada la inauguració de les obres restaurades de la iglesia, entre altres funcions en ella celebrades déu notarse en primer lloch la del 23 d'Octubre del any prop passat. Lo Eminentíssim Cardenal Cassanyas (pochs jorns abans de rebre lo *capello*) doná lo vel de professió á Sor Angela Surroca y de Pastor, á la qual dirigi la paraula llarga estona, estona que trovaren massa breu, com sempre, tots los seus oyents.

Lo dia 24 de Novembre del mateix any se cantá en lo renovat temple un solemne Ofici en acció de gracies, com oferi fer celebrar la Rvnt. Mare Abadessa si Sant Antoni de Padua intercedia per que's terminassen les obres sens ocorre desgracia alguna personal (1). Fou ensemps aquella Missa l'adeusiau de tretze Frares Menors Observants de diverses provincies de Espanya, que devian atravessar la mar per anar á reforçar la observantíssima Comunitat de Lima, ahont regressava, guiantlos y amparantlos á tots, l'ex-Definidor General de Observancia, lo reverendíssim P. Fra Leonardo Cortés, germá del il·lustre Sr. Canonge Penitencier de aquesta Diócesis.

Finalment, lo primer diumenge de Juny del pre-

(1) Sol's un treballador, no en la iglesia, sino dins lo Monastir, cayent de insignificant altura, rebé un colp de tant fatals conseqüencies que li ocasioná la mort als poch's dies. Pogué morir en sa casa y molt cristianament. R. I. P.

sent any s'inaugurà en la mateixa iglesia la festa anyal del *Sometent*, novament instalat per D. Josep Fiter y altres bons vehins de Pedralbes. Lo reverent Mossen Llorens Cruixent, Capellà del Monestir, predicà en llengua catalana, y durant lo Sant Sacrifici se deixaren sentir fora les portes del temple algunes detonacions, com se sol fer en semblants festes, per recort de la célebre batalla del Bruch, ocorreguda en 1808 lo dia 6 de Juny.

¿Per qué no tornar al mar com los rius de la terra? Sant Damià nos ha guiat á Pedralbes, ab tot y la llarga distancia que separava les dues fundacions: ¿no podriam regressar áre á Sant Damià per terminarhi eixes *Fulles*? Ni es tant difícil com l'haverne vingut, fent via per aquella *convergent* que ha sigut com l'ànima d'eix petit treball, traçada en sos primers punts per la Augusta Fundadora d'aquest Real y Venerable Monestir de Clarisses...

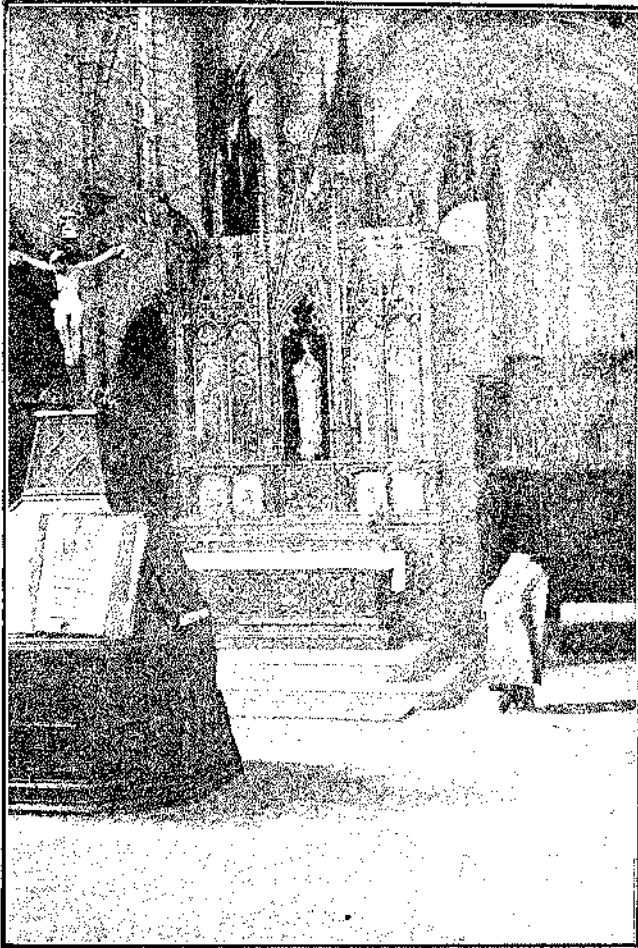
Es molt d'admirar, molt, que una fundació com la de Pedralbes, per la qual foren cridades catorze clarisses del convent de Barcelona, plantat per dues nebodes de Santa Clara d' Assis, no hagués tingut may relacions ab la Casa-Mare d'aquella ciutat d'Umbria, d'ahont eran vingudes y ahont quedá com en sa propia font l'esperit seráfich que 's vessava per totes les regions d'Europa. Tantes voltes que lo Monestir fundat per la Reyna d'Aragó tingué que entendre per diferents negocis ab la Curia Romana, tant que ressoná son nom per la

mateixa Italia, may Assís y Pedralbes se digueren un mot durant 565 anys. Quan la prosperitat sobreixia, quan abundava la noblesa en la Comunitat, les pobres y tant ocultes com humils Religioses d'Assís ignoravan completament la existencia de llurs germanes de fora 'ls murs de Barcelona, y eran igualment ignorades de les moradores d' eix Real Monestir.

Lo dia 12 de Septiembre de 1850, onze dies abans de la invenció de les santes despulles de la *Regina Pauperum*, quan ja començava á descobrirse son sepulcre, escrigué Monsenyor Lluís Landi, Bisbe d'Assís, una sentida Pastoral á son Remat invitantlo á la festa, dihent al tractar del succés y de la Santa: «*Ossa ipsius visitata sunt et prophetaverunt,*» profetisarán, continuava aquell il·lustre senyor, perque aquells ossos virginals no eran descoberts encare... Avuy han ja profetisat. D'ensá d'aquella feliç Invenció s'han multiplicat en gran nombre los Monestirs de Clarisses per tot lo mon, y han resuscitat los que s'eran estingits á causa de revolucions y altres desastres. En 1892 contava França, sense les Urbanistes, trenta y un Monestirs de Clarisses Pobres; Bèlgica, vint y vuyt de les mateixes; Italia, en 1894, disset de Clarisses com les volgué la Santa Fundadora, sens molts altres de mitigades. En 1882 una colonia de Clarisses de la Primera Regla, de Marsella, fundá en los Estats-Units; Inglaterra conta també, desde 1894, sis Monestirs que observan la primitiva Regla, y eixa mateixa s'observa en lo Convent fundat en Jerusalem desde 1888.

No devia quedar exclós Pedralbes de la benèfica influència que resultá d'aquell desvetllament de sa Seráfica Fundadora. Déu anys després de sa Invenció mudá d'aspecte la vida de la Comunitat ab la instalació en ella de la Pobresa en particular que la feu millorar en gran manera. Aumentá de dia en dia sa observancia, son reculliment, son esperit d'oració, y algunes perdues temporals l'acabaren de fer més segons lo cor de la tres voltes il·lustre Gonfalonera de la benaurada Pobresa. Fins un decret del Excm. é Il·lm. Prelat actual de Barcelona, firmat als 24 de Maig de 1884, prohibint la venda d'objectes, especialment antichs, del Convent, sens sa expressa llicencia, feu somriure á la Pobríssima Fundadora del cel estant; no perque Santa Clara estimás les coses noves y velles de la terra, sino perque aquell document evitava en altre de sos aixams la adquisició de bens y objectes no entrats per vía d'almoyna.

A aquest primer pas no devia trigar á seguirne un altre. Quan temps ha s'eran minvades y perdudes les riqueses de la Comunitat; quan la noblesa catalana s'havía allunyat y oblidat del Monastir; quan poquíssimes persones deixavan d'ignorar sa existencia, vingué la reverendíssima Mare Sor Clara Matilde de Maria Addólorata Rossi, Abadessa y successora de Santa Clara en Assís, á demanar auxili, d'Umbría estant, per rescatar son estimat Convent del qual lo Govern italiá intentava incautarse. Pedralbes que, si no nadava llavors, per misericórdia de Deu, en la abundancia, tampoch

ALTAR DEL CHOR Y FARISTOL

atravessava temps de penuria, com n'havia passat, respongué ab dues quantitats enviades á Assís, molt crescudes, dignes de la generositat de les Prelades y de les súbdites que á una veu aprobavan tals almoynes. De llavors quedaren estretament agermanades la Casa-Mare de Santa Clara d' Assís y lo Real Monastir de Pedralbes. Fou altre pas d' aquella convergent tant de lluny començada, que 's perdía de vista y que arribá, en 1892, no del tot, pero bastant acostada á la ratlla de Sant Damiá.

Les Clarisses de Castelló d'Ampuries s'han desvetllat també, y han trucat á les portes de Pedralbes, com hi trucaren fa un sigle llurs vehines de Santa Clara de Girona, no solament per almoyna corporal y alberch, com les últimament citades, si bé prou ho han menester, sino assedegades d' observancia y del esperit de la Santa Fundadora (1).

Tingué donchs rahó Monsenyor Landi Vittori: «*Ossa ipsius visitata sunt et prophetaverunt.*» Ara mateix s'ha descobert l'original d'aquella primera Regla súa, de la Santa Heroína d'Umbria, que després de son llarch martiri, la feu somriure en son darrer jorn, al véurela no solament confirmada

(1) Les Clarisses de Girona foren albergades en lo Monastir á principi de Març de 1785. fins á 8 Desembre del mateix any. Exclaustrades ab motiu de la invasió dels francesos les vint y set Religioses d' aquella Comunitat, presidides per Sor Margarida Botlle, llur Abadessa, s'agermanaren ab les de Pedralbes, de tal manera, que en lo chor, refectori y demás actes conventuals ocuparen sempre las de Girona los llochs immediats, per llur dignitat ó estat, als de les del Monastir. Les poques rendes que podian cobrar y 'l treball de llurs mans, que no haurian bastat á mantenirles, se fongué també ab lo fons de la Comunitat de Pedralbes, que tingué la sort y la caritat d'afavorirles, á lo que no 's mostraren pas desagrades.

per Innocenci IV, sino al llegirhi al principi de la mateixa les paraules que á sos agonisants prechs escrigué lo mateix Pontífice, á la espona de son llit, en tal forma, que segons Monsenyor Gozzaluzzi, Bibliotecari Pontífici, sols se posan en los documents que guarda l' Arxiu Apostólich: *Ad Instar, Fiat, S. (Sinibaldus, nom de fonts de Innocenci IV)*. Ab elles quedá més que confirmada aquella Regla, qual original ha sigut avuy alçat del oblit y reproduhit per medi de la fototipia, com per desvetlliar á tants aixams de Clarisses espargits per la terra, y ferles desitjar altre *Fiat, ad instar*, traçat per la santíssima ma del actual Protector de la Seráfica Orde, nostre immortal Lleó XIII.

Si, donchs, los ossos sants de la Verge d'Assís, poch temps ha descoberts, han ja clamat eloqüentment aci en la terra, com lo toch d'oració matinal per despertar á sa nissaga, ¿qué no podrà lograr son esperit ardent (si sa dilatada Família no's torna á dormir) devant lo soli del Altíssim?

Abans d'estampar totes eixes FULLES HISTÓRIQUES, ha quedat casi terminat lo que no pogué acabar-se per la festa de la inauguració.

Un antich quadro (no tant com la iglesia) de Sant Francesch en la Porciúncula, s'ha collocat ab nou march devant lo cancell, y dos altars laterals dedicats al Archàngel Sant Rafel (1) y á Santa

(1) Costejat per D. Rafel Ravell, de Barcelona.

Clara d'Assís foren inaugurats los dies 24 d'Octubre y 12 d'Agost de 1896 respectivament. Son los in-mediats al presbiteri, diptichs oberts, executats per lo distingit pintor D. Joan Llimona. Lo del Archàngel representa lo moment de manifestarse als dos Tobies agenollats en terra. L'altre es com una aparició de la Santa Fundadora de les Clarisses, amparant ab lo Santíssim en ses mans, y ab son mantell estés, á sis de ses més il-lustres filles: Santa Agnés d'Assís, sa propia germana, fundadora del Convent de *Vallis-Cæli* en Florencia; Santa Verónica de Julianis, Clarissa-Caputxina, estigmatizada com son Pare Sant Francesch; Santa Coleta, reformadora de Monjes y Frares Menors en diferents regions d'Europa; Santa Catarina de Bolonia, contactada entre 'ls escriptors célebres de la Seráfica Orde, y fundadora del Convent de *Corpus-Christi* en la ciutat que li doná son nom; la Beata Agnés de Bohemia, filla de Primislau Ottokari I, rey d'aquell Estat, y fundadora de la llavors nova Orde en Praga; y la Beata Eustochio de Calafato, fundadora del Convent de Clarisses Pobres en Messina. Moltes altres podian haverles acompanyades, pero la poca extensió del llenç no les admeté.

Ultimament s' inauguraren los cinch tapiços (imitació) que voltan l' ábside sota 'ls finestrals, pintats per lo prou conegut artista Sr. Codina-Langlin, de nació espanyol y catalá, pero que per tindre son taller instalat en Londres no han pogut esser fets en nostra terra com tot lo demés. Repre-

sentan: 1.ª la Presentació de la Santíssima Verge al Temple; 2.ª los Desposoris de la mateixa celestial Senyora ab Sant Josep; 3.ª la Adoració dels Reys; 4.ª la Purificació de la Santíssima Verge, y 5.ª la Sagrada Família en Nazareth.

En l'interior del Claustre s'han continuat encare les reparacions, si bé poch notables, entre elles la de la cisterna que ocasioná la mort á una anguila que de temps immemorial feya vida solitaria sota 'l claustre.

Hi ha feyna encare; la restauració material, aixís com la moral, no sab trobar terme, ni la segona l'ha de saber trobar pas may aci baix, si s'ha d'assemblar á la que començá en Sant Daniá la Regina dels Pobres, Santa Clara.

Detall del Panteon de la Reyna Elisenda

APPÉNDIX

Cases del carrer dels Copellans

APPENDIX PRIMER

ABACIOLOGI DE PEDRALBES

- 1 Sor Sobirana de Olzet, electa 3 Maig 1327, † 25 Abril 1336.
- 2 Sor Francesca ça Portella, † 25 Maig 1364.
- 3 Sor Sibilla de Caixans, † 25 Decembre 1375.
- 4 Sor Agnès ça Rovira, † 16 Janer 1396.
- 5 Sor Violant de Pallars renuncià en 1409, † 12 Maig 1418.
- 6 Sor Violant d' Aragó fou electa en 1409.
- 7 Sor Isabel March, † 19 Agost 1411.
- 8 Sor Margarida de Moncada, † 29 Janer 1447.
- 9 Sor Violant de Centelles, † 11 Juliol 1477.
- 10 Sor Violant de Moncada regi la Comunitat de 1494 à 1495.
- 11 Sor Teresa Enriquez, viuguda de Plasencia per reformadora, fou abadessa de 1495 à 1507.
Sor Violant de Moncada fou abadessa segona vegada de 1507 à 1515 que renuncià l' abadiat.
- 12 Sor Maria d' Aragó, vinguda de Madrigal per orde de Ferrán V son pare, visqué en Pedralbes quatre anys fins que tornà à Madrigal, 1515-1519.
- 13 Sor Damiata de Mendoza vingué al Monestir de Pedralbes del Convent de Santa Catarina de Clarisses de Saragoça, 1519, † 1520.

-
- 14 Sor Teresa de Cardona fou electa del Monastir de Santa Maria de Jerusalem de Barcelona, 1521, † 1562.
- 15 Sor Isabel de Cardona, vingué també cridada per la Comunitat de Pedrubes, de Santa Maria de Jerusalem, 1562-1586.
- 16 Sor Jerónima de Cardona, primera abadesa trienal, 1586.
- 17 Sor Beatriu de Moncada.
- 18 Sor Magdalena de Moncada.
Sor Beatriu de Moncada, segona vegada.
- 19 Sor Joana de Moncada.
Sor Beatriu de Moncada, tercera vegada.
Sor Joana de Moncada, segona vegada.
Sor Beatriu de Moncada, quarta vegada.
Sor Joana de Moncada, tercera vegada.
- 20 Sor Eleonor Eugenia de Castellarnau.
- 21 Sor Paula Rubio.
- 22 Sor Emerenciana de Moncada.
Sor Eleonor Eugenia de Castellarnau, segona vegada.
Sor Emerenciana de Moncada, segona vegada.
Sor Eleonor Eugenia de Castellarnau, tercera vegada.
- 23 Sor Angela Gori.
- 24 Sor Angela de Moncada.
- 25 Sor Eularia Corts.
Sor Emerenciana de Moncada, tercera vegada.
- 26 Sor Victoria Salba.
- 27 Sor Laura de Gualbes.
- 28 Sor Jacinta de Pinós.
Sor Angela de Moncada, segona vegada.
- 29 Sor Anna Clemencia Corts.
Sor Jacinta de Pinós, segona vegada.
- 30 Sor M.ª Angela de Ramón.
- 31 Sor M.ª Clara de Rovira.
- 32 Sor Anna Josepa de Vilana.
- 33 Sor Raimunda de Castelló.
- 34 Sor Marquesa Resplans.
- 35 Sor Teresa Sayol.
- 36 Sor M.ª Teresa Carreres y de Eril.

- 37 Sor Juliana de Portocarrero.
38 Sor M.ª Ignacia de Soldevila.
39 Sor M.ª Francisca Brú.
40 Sor Anna Gandolfo y de Ribera.
41 Sor Maria de Lanuça, tres trienís.
Sor Anna Gandolfo y de Ribera, segona vegada.
42 Sor Teresa Vinyals de la Torre.
43 Sor Antonia Feu y Pedralbes.
44 Sor Gertrudis de Soldevila.
45 Sor M.ª Gracia Mercader.
46 Sor M.ª Gabriela Ladrón de Guevara.
47 Sor Rosa Ravella.
Sor M.ª Gabriela Ladrón de Guevara, segona vegada.
48 Sor M.ª Josepa Argemir.
49 Sor Maria Costa.
50 Sor Anna Augirot.
51 Sor M.ª Bernarda Agustí.
52 Sor M.ª Antonia Ramón.
53 Sor Teresa Maria Agustí.
54 Sor M.ª Clara Sicart.
55 Sor Josepa Antonia Argullol.
56 Sor Nicolaua de Carvajal.
57 Sor Antonia Boris.
58 Sor M.ª Gracia Vilar.
59 Sor M.ª Magdalena Mir, electa en 29 Juliol de 1833.
60 Sor Tecla de Cadenas, 29 Març 1845.
61 Sor Josepa Clara Arnaldo, 14 Abril 1848.
Sor Tecla de Cadenas, segona vegada, 10 Abril 1851.
62 Sor M.ª Joaquina Gelabert, 5 Maig 1857.
63 Sor M.ª Rosa Callis, 20 Juny 1864.
64 Sor M.ª Josepa Arajol y de Solá, 12 Juliol 1867.
65 Sor M.ª Aurelia Bartrina, tres trienís, 10 Maig 1874.
66 Sor M.ª de la Concepció Baldrich, dos trienís, 21 Maig
1884.
67 Sor Raimunda Mariné, 17 Juny 1890.
Sor M.ª de la Concepció Baldrich, 22 Juny 1893.
Sor M.ª Aurelia Bartrina, 25 Juny 1896.

APPENDIX II

DOCUMENTS IMPORTANTS DEL ARXIU DE
PEDRALBES (1)

PRIVILEGIS APOSTÓLICHS

- 1095 Butlla de Urbà II (trasllat) per lo Patronat de les iglesies, 137.
- 1236 Butlla de Gregori IX (trasllat) posant lo Monestir de Sant Antoni, de Barcelona, baix protecció apostòlica, 142.
- 1238 Butlla de Gregori IX (trasllat) relativa als confessors de les Clarisses, 145.
- 1243 Butlla de Innocenci IV (trasllat) confirmant la exempció de jurisdicció feta per lo Bisbe de Barcelona al Monestir de les Clarisses de la mateixa ciutat, 146.
- 1245 Butlla de Innocenci IV (trasllat) eximint a les Religioses de la jurisdicció del Ordinari, declarant que no están obligades les Clarisses a la regla de San Benet, sino als tres vots essencials, y concedint privilegis per temps de entredit, 157.
- 1248 Butlla de Innocenci IV (trasllat) ordenant no s'admets postulant alguna sens consentiment de la Abadessa (a les Clarisses de Barcelona), 138.
- 1250 Butlla de Innocenci IV (trasllat) concedint als seculars pujan enterrarse en la iglesia de Santa Clara de Barcelona, 147.

(1) Alguns n'han desaparegut, y de molts dels aci notats falten los segells.

- 1253 Butlla de Innocenci IV (trasllat) confirmant la primera lletgia de Santa Clara, continguda en lo mateix Rescripte, 1266.
- 1255 Butlla de Alexandre IV (trasllat) dant facultat á les Clarisses per possehir bens en comú, 129.
- 1255 Butlla de Alexandre IV (trasllat) á les Clarisses d' Avinyó, perque de les rapiuyes, usures, etc., que no 's pogan restituir per no trobar á qui 's deuen, pogan rebre 'n fins á 100 €, moneda turonesa, 139.
- 1255 Alexandre IV (trasllat), Butlla de canonisació de la Verge Santa Clara d' Assis, 248.
- 1256 Butlla de Alexandre IV (trasllat) á les Clarisses de Barcelona per que no pogan esser molestades de persona alguna al rebre llegats ó almoynes, 156.
- 1256 Butlla d' Alexandre IV (trasllat) fent á les Religioses de Santa Clara d' Avinyó franques de drets per llegats, almoynes, etc., 164.
- 1256 Butlla d' Alexandre IV (trasllat) eximint á les Monjes d' Avinyó de pagar delmes en llurs terres, 169.
- 1257 Butlla d' Alexandre IV (trasllat) eximint á les Clarisses de Barcelona del dret diocesà per llegats, almoynes, etc., 151.
- 1265 Butlla de Climent IV (trasllat) concedint amplíssimes facultats al Ministre General de la Orde de Fra Menors, 102.
- 1290 Butlla de Nicolau IV (trasllat) eximint de pagar subsidi á les Religioses Clariases, 125.
- 1294 Butlla de Bonifaci VIII (trasllat) eximint á les Clarisses de la jurisdicció del Ordinari, 152.
- 1295 Butlla de Bonifaci VIII (trasllat) concedint á les Clarisses que pogan gaudir dels privilegis concedits als Fra Menors, 158.
- 1303 Butlla de Benet XI (trasllat) eximint als Fra Menors de la jurisdicció del Ordinari, 155.
- 1316 Butlla de Joan XXII (trasllat) al Metropolità de Tarragona per que les Clarisses no sien molestades y pogan gaudir de llurs privilegis, 141.

- 1316 Butlla de Joan XXII (trasllat) als Archebisbes de Tarragona, Saragoça y al Bisbe de Pamplona per que defensen á les Clarisses quan sien molestades, 161.
- 1325 Butlla de Joan XXII á la Reyna Elisenda de Moncada, dantli facultat per fer una fundació de Clarisses, 113.
- 1327 Butlla de Joan XXII concedint á les Religioses de Santa Marla de Pedralbes indulgencia plenaria per la hora de la mort, 108.
- 1327 Butlla de Joan XXII extenent á les Monges de Pedralbes tots los privilegis, exempcions ó immunitats concedits á les Clarisses, 110.
- 1327 Butlla de Joan XXII concedint indulgencies parcials als benefactors y visitadors de la iglesia del Monestir de Pedralbes, 111.
- 1327 Butlla de Joan XXII concedint á la Abadessa de Pedralbes que per solemnisar algunes festivitats pugua eridrar quatre frares menors de Barcelona, 112.
- 1328 Butlla de Joan XXII confirmant los privilegis concedits per Alexandre IV y Urbá IV á les Clarisses de Naussaen, 149.
- 1328 Butlla de Joan XXII al Archebisbe de Tarragona per que unesca dues ó més vicaries perpétues al Monestir, 171.
- 1334 Butlla de Benet XII eximint als Fra Menors de la jurisdicció del Ordinari, 107.
- 1397 Butlla del Antipapa Pere de Luna concedint á les Clarisses de Pedralbes que llur confessor pugua absoldrerles de tots los cassos reservats, exceptuats alguns, 154.
- 1400 Butlla del Antipapa Pere de Luna elegint per Abadessa de Pedralbes á Sor Violant d' Aragó que residia en Valencia, 1146.
- 1490 Notificació de lletres apostóliques de Martí V, concedint indulgencia plenaria als que donau almoyna per Terra Santa, dirigides á Sor Catarina Salade, 169 D.D.
- 1493 Eugeni IV, Butlla concedint indulgencies als que assistiran als divinals Oficis lo dia de Corpus Christi, 106.

- 1437 Butlla de Eugeni IV prohibint a les Clarisses de Pedralbes lo llegar bens a persones de fora del Monestir y a usarlos sens licencia, 105.
- 1500 Alexandre IV, Invocació del auxili del Braç secular impetrada per Sor Violant de Moncada, 159 A.
- 1504 Juli II, Invocació del auxili del Braç secular per Sor Violant de Moncada, 159.
- 1520 Butlla de Lleó X concedint facultat a Sor Maria d'Aragó per tornar a son monestir de Madrigal, 169 JJJ.
- 1522 Butlla de Adrià VI manant al Prelat de la Orde de Menors que visite lo Monestir de Pedralbes, 144.
- 1522 Butlla de Adrià VI confirmant una pensió a Mossen Joan Llobera en Urgell, 238.
- 1531 Butlla de Climent VII al Archebisbe de Tarragona per visitar los Monestirs de qualsevol Orde, 169 D.
- 1531 Butlla de Climent VII concedint lo Pall al Archebisbe elet de Tarragona, D. Lluís de Cardona, 252.
- 1537 Butlla de Paulo III a la Comunitat de Pedralbes comutant les obligacions de misses y oracions ordenades per la Reyna fundadora, 131.
- 1583 Gregori XIII, Acta de entrega de reliquies per lo Monestir, 136.
- 1592 Butlla de Gregori XIV facultant al Monestir per elegir en abadessa a Sor Magdalena de Moncada, 169 N.
- 1595 Butlla de Climent VIII provehint un curat del lloch de Sorigueta en la persona de Mn. Alfons Estrada, 253.
- 1647 Breu de Inocenci X concedint indulgencia plenaria visitant la iglesia del Monestir lo dia de la Inmaculada Concepció, y altres visitant altars dins lo claustre; totes pero solament per set anys, 169 F. F.
- 1647 Breu de Inocenci X concedint les indulgencies que 's guanyan visitant set altars de la Basilica de Sant Pere de Roma, visitantne set dins lo claustre. Per set anys, 169 G. G.
- 1647 Breu de Inocenci X concedint les indulgencies de la Escala Santa de Roma, pujantne una dins lo claustre; per set anys, 169 H. H.

- 1650 Breu de Inocenci X concedint indulgència plenaria en certes festivitats; per set anys, 169 J. J.
- 1670 Breu de Inocenci XI concedint a les Religioses indulgència plenaria per la hora de la mort, 169 V.
- 1688 Breu de Inocenci XI privilegiant alguns altars de la iglesia del Monestir; per set anys, 169 L. L.
- 1688 Breu de Inocenci XI renovant la concessió de indulgències de la Escala Santa per altres set anys, 169 M. M.
- 1707 Breu de Climent XI privilegiant alguns altars de la iglesia del Monestir; per set anys, 169 Q. Q.
- 1709 Breu de Climent XI concedint les indulgències de la Escala Santa; per set anys, 169 K. K.
- 1717 Breu de Climent XI concedint indulgència plenaria visitant un oratori tots los divendres de Març, y altres parcials, per set anys, 169 X. X.
- 1736 Breu de Pio VI concedint esser altar privilegiat lo de la capella de la enfermeria, 169 A. A.
- 1805 Breu de Pio VII concedint les indulgències de la Escala Santa, *in perpetuum*, mentres la que s'ha de pujar per guanyarles no servezca per altre us, 169 L. L. L.

CARTES REALS

- 1188 Donació feta per Alfons II rey d' Aragó y comte de Barcelona al Monestir de Sant Cugat del Vallés (trasllat), 219.
- 1325 Venda del mas Pedralbes feta per Elisenda y Bernat de Pedralbes a la Reyna d' Aragó Elisenda de Moncada, 95.
- 1325 Venda del domini del mas Pedralbes, per Bernat de Sarrià, a la Serentissima Reyna d' Aragó, 96.
- 1325 Procura de la Reyna Elisenda a Mossen Ferrer Peyró per pendre possessió del mas Pedralbes, 1180.
- 1325 Jaume II concedeix al Monestir los delmes y lluismes que rebia en la vila de Piera, 85.
- 1325 L' infant Alfons confirma les donacions fetes per son pare Jaume II, 62.

- 1326 Jaume II concedeix al Monestir la meytat del molí anomenat de 'n Carbonell en lo rech Comtal, que poschía junt ab la Abadessa y Convent de Santa Maria de Junqueres, 92.
- 1327 Testament del rey en Jaume II d' Aragó, 992.
- 1327 Primera Fundació ò Ordenació de la Reyna Elisenda al Monestir, 999.
- 1327 Alfons IV confirma la permuta de les rendes de Piera feta per son pare á la Reyna Elisenda, 86.
- 1327 Elisenda de Moncada fa donació d' alguns violaris á les Religiosos de Pedralbes, 997.
- 1329 Alfons IV concedeix Salva Guarda al Monestir y á tots sos servidors, 76.
- 1330 Lletres d' Alfons IV anulant establiments fets en Berga, dampnosos á la Reyna Elisenda, 267.
- 1332 Donació feta per la Reyna Elisenda al Monestir do 124.448 sous 8 diners, 993.
- 1333 Donació feta per Alfons IV al Monestir de 4.000 sous anuals sobre drets d' aduana en Caller, 77.
- 1334 Segona Fundació feta per la Reyna Elisenda al Monestir, 1000.
- 1336 Lluició de la venda de la Escribania de Castelló d' Ampuries, feta per lo Infant en Pere comte d' Ampuries á Ramón Resta, 1215.
- 1338 Concessió de Salva-Guarda al Monestir y servidors de ell, feta per lo rey en Pere III, 71.
- 1338 Lo rey en Pere III fa al Monestir franch del dret de Sagell, 74.
- 1338 Confirmació feta per Pere III dels 4.000 sous anuals concedits per Alfons IV al Monestir, 78.
- 1341 Tercera Fundació feta per la Reyna Elisenda al Monestir, 1001.
- 1350 Pere III confirma los privilegis concedits al Monestir per sos predecessors, 80.
- 1355 Pere III confirma les donacions fetes per sos predecessors á la Reyna Elisenda, 68.
- 1357 Lo rey en Pere III concedeix al Monestir que en les

- alienacions fahedores en la vila de Tarrassa, de quals propietats reben censos lo Rey y 'l Monestir, firmen un y altre les escriptures y 's partescan los lluismes, 70.
- 1363 Venda feta per lo rey en Pere III á la Reyna Elisenda, dels r dits de Berga, 279.
- 1363 Donació feta per la Reyna Elisenda al Monestir del dret de quistia que rebia en Berga, Bergad  y Casse-rres, 93.
- 1363 Quarta Fundació feta per la Serenissima Reyna Elisenda al Monestir, 1002.
- 1364 Procura de la Reyna Elisenda   son capell  Mossen Carbassino per pendre possessió de Berga, 264.
- 1364 Testament de la Serenissima Reyna D.ª Elisenda de Moncada, 94.
- 1364 Inventari dels bons de la Reyna Elisenda, 94 A.
- 1365 Manament del rey en Pere III al Batlle y Veguer de Catalunya per que guarden los privilegis concedits al Monestir, 82.
- 1385 Lictra del rey en Pere III (ab firma aut grafa) al Batlle General de Catalunya, destinant un de sos palaus de Barcelona per refugi de les Religioses del Monestir en temps de guerra, 1259.
- 1387 Donació feta per Joan Comte d' Ampuries dels r dits de la escribania de la mateixa Ampuries   son administrador Francesch de Beguda, 1249.
- 1392 Confirmació de privilegis feta per lo rey en Joan I al Monestir, 60.
- 1392 Concessió feta per Joan I al Monestir de poguer ocupar un de sos palaus de Barcelona en temps de guerra, 66 A.
- 1397 Lo rey Marti fa al Monestir franch del dret de sagell, 64.
- 1397 Privilegi del rey Marti al Monestir sobre los taules de carniceria, 66.
- 1397 Confirmació de privilegis al Monestir feta per lo rey Marti, 72.
- 1413 Ferran IV fa al Monestir franch del dret de sagell, 63.

- 1413 Lo rey Ferran IV renova la concessió de un palau real per refugi de les Religioses en temps de guerra, 66 B.
- 1413 Confirmació de privilegis al Monestir feta per lo rey Ferran IV, 69.
- 1416 Confirmació de privilegis feta per lo rey Alfons V al Monestir, 75.
- 1472 Salva-Guarda concedida per lo Infant Alfons al Monestir, 65.
- 1472 Salvo-Conduyt concedit per lo Infant Alfons d' Aragó, comte de Ribagorça, á les Monges y dependents del Monestir perque tots temps de nit y de dia, á peu y á cavall, pogan anar y tornar de Barcelona, etc., 88.
- 1503 Confirmació de privilegis feta per Ferran V al Monestir, 61.
- 1503 Ferran V fa al Monestir franch del dret de sagell, 87 A.
- 1515 Lletra de Ferran V al Provincial de Menors Observants de Aragó, perque sa filla Sor María, vinguda de Madrigal á Pedralbes, li preste obediencia, 169 G.
- 1535 Confirmació de privilegis al Monestir per lo emperador Carles V, 83.
- 1535 Salva-Guarda concedida al Monestir per Frederich de Portugal, archebisbe de Saragoça, 84.
- 1537 Exempció del subsidi per les Galeres, feta per lo emperador Carles V al Monestir, 89.
- 1544 Confirmació de privilegis feta per Felip III al Monestir, 100.
- 1552 Renovació del privilegi de ocupar les Religioses un palau real en temps de guerra, feta per lo Princep d' Asturies D. Felip, 100 A.
- 1644 Lluís XIV de França concedeix lo títol de ciudadá honorat de Barcelona á Onofre Pont, de Osseja (Urgell), 1193.
- 1648 Lluís XIV de França dona lo càrrech d' Assessor de Cerdanya y Orcau á Andreu Pont, 1227.
- 1704 Concessió de Jurisdicció civil y criminal á la Abadessa en los llochs abont tinga domini, per lo rey Felip V, 100 F.

- 1705 Exempció de subsidi á les Clarisses, feta per Felip V, 100 K.
 1728 Privilegi de Felip V per usar los Monestirs paper sellat de pobres, 1265.
 1761 Confirmació de privilegis, per Carles III, 100 H.
 1793 Confirmació de privilegis, per Carles IV, 100 I.
 1815 Confirmació de privilegis, per Ferran VII, 100 P.

ALTRES DOCUMENTS NOTABLES

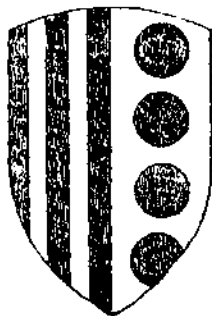
- 1030 Venda feta per Richellis vescomtessa y Gilabert bisbe, fill seu, y Joan, á Arnau Gilabert y Ermengauda, muller sua, de aquella fábrika de fontanet anomenada Apiera (trasllat), 550.
 1123 Donació y concordia entre Guillem Claramunt y Adaladis filla de Bertrán Claramunt de Apiera, 594.
 1140 Testament de Domici Joan (de Sarriá?), 1012.
 1147 Consagració de la iglesia de Sant Vicens mártir de Sarriá per Guillem bisbe de Barcelona, 258 A.
 1167 Donacions y testament de R. de Cloquer, R. de Apiera, G. Bernat de ?, Ramón de Moyá, etc., 1231.
 1198 Venda feta per Sanxa de Sessa á Bernat d' Albedone en S. Cipriá de Aqua-Jonga, 938.
 1214 Establiment fet per Berenguer bisbe de Barcelona á Ramón de Sarriá, 310.
 1218 Establiment fet per l' Abat de S. Esteve á Maria Canals en S. Cipriá de Valldoreix, 938.
 1239 Exempció de jurisdicció feta per lo Bisbe de Barcelona al Monestir de Santa Clara de la mateixa ciutat, mitjensant una lliura de cera anual, 133.
 1252 Pactes sobre edificació d' una paret, entre lo Prior de Sant Pau del Camp y l' Abat de Ripoll, 500.
 1267 Lloació firmada per lo Prior de S. Pere de Riu de Bitlles á Borrás de Llotger, de Vilafranca, 1133.
 1294 Precari fet per Bernat bisbe de Barcelona á Guillem Rossell, 335.
 1322 Bulleto del Cardenal Protector de la Orde Seráfica per

- que en lo Monestir de Santa Clara de Barcelona pogan entrarhi cada any dues parentes de les religioses (trasllat), 120.
- 1326 Aprobació feta per lo Ministre Provincial de Fra Menors, del lloch de Pedralbes per edificarhi lo Monestir, 169 M.
- 1326 Venda del domini que possehia la Pabordia del mes de Març de la Seu de Barcelona sobre tres peces de terra en la parroquia de Sarrià, á la Reyna Elisenda, 98.
- 1326 Venda feta per Mossen Bernat Falgueres á la Reyna Elisenda, del benefici de Santa Maria, per la jurisdicció de Sarrià, 297.
- 1327 Concessió del Cardenal Protector á la Abadessa y Convent de Pedralbes per que pogan entrar alguns frares ó capellans, si aquells no hi foren, per sepultar á les religioses difuntes, 104.
- 1328 Concessió de 40 dies de indulgencies en moltes festivitats y als benefactors del Monestir per vint Prelats de la Santa Iglesia Romana, 103.
- 1328 Concessió del Cardenal Protector per que pogan entrar alguns frares dins lo Monestir per les processons que deuen ferse en certes festivitats, 109.
- 1328 Facultat per elegir cementiri dins clausura per les religioses difuntes, dada per lo Cardenal Protector á la Abadessa y Convent, 132.
- 1328 Concessió del Cardenal Protector á la Abadessa y Convent per que entrant dins clausura la Familia Real puga acompanyarla lo confessor del Monestir y son company, 153.
- 1328 Facultat concedida per lo Cardenal Protector á la Abadessa y Convent per fer edificar dins clausura fora y altres coses que menester sien per coure pa, per esser lo Monestir molt distant de poblat, 169 J.
- 1328 Concessió del Cardenal Protector per entrar dins clausura la mare y les germanes d' alguna religiosa malalta, 169 K.

- 1328 Concessió del Cardenal Protector per entrar la mare y germanes de alguna religiosa malalta, ab dues companyes més, dins clausura, 169 L.
- 1328 Lletra de A. Demambla desde Avinyó (Cort Pontificia) á la Sereníssima Reyna Elisenda sobre los hàbits que poden usar les monges quan fassa molt fret, 1258.
- 1329 Concessió del Vicari General de Fra Menors á la Abadessa per que puga cridar alguns frares del Convent de Barcelona per pendre consell y també per fer l' ofici de enterrament á les religioses difuntes, 163.
- 1332 Permuta feta entre lo Bisbe de Barcelona y la Reyna Elisenda de la jurisdicció de Sarriá ab morobatins oferts per la Reyna, 311.
- 1334 Permuta feta entre la Pabordia de Març de la Seu de Barcelona y la Reyna Elisenda, de la jurisdicció de Sarriá ab morobatins cobradors en Barcelona, 99.
- 1334 Permuta de la iglesia de Sarriá ab la de Premiá, 328.
- 1337 Concessió de 40 dies d' indulgencia feta per lo Bisbe de Barcelona als visitadors de la iglesia del Monestir en diferents festivitats, 126.
- 1345 Intinació del Ministre General dels Menors, per que tots los frares residents en Pedralbas obehescan al confessor del Monestir, 167.
- 1347 Concessió del Cardenal Protector per visitar á les religioses malaltes llurs parents junt ab lo metje, 121.
- 1347 Facultat concedida per lo Cardenal Protector per que's puga resar Ofici doble en les festes dels sants titulars de les capelles del Monestir, 122.
- 1353 Concessió d' indulgencies als visitadors de la iglesia del Monestir, per lo Bisbe de Mallorca, 135.
- 1353 Remissió del dret de funeraries, feta per lo Vicari perpetu de Sarriá, per los que moren en Pedralbes, 296.
- 1362 Testament de Donya Eleonor de Pinós, 1015.
- 1363 Facultat dada per lo Cardenal Protector á la Reyna Elisenda per obrir una porta de comunicació entre lo Monestir y son Palau, 169 E.
- 1388 Concessió del Ministre General de Fra Menors, per que

- pugan assistir vint frares á les processons del Corpus en lo Monestir, 123.
- 1393 Prohibició baix pena de excomunió, feta per lo Ministre General de Fra Menors á la Abadessa y Convent de Pedralbes, de vendre l' aigua del Monestir, 168.
- 1395 Concessió de indulgencia plenaria *in articulo mortis* per lo Cardenal Martí en nom del Antipapa Luna, 148.
- 1410 Facultat concedida per lo Cardenal Protector, de entrar les parentes de los Religiosos dins clausura cada quinse dies, 169 F.
- 1429 Facultat concedida per lo Bisbe Betlehemita á Mossen Esteve de Busquets, de Vich, per rebre Ordes, 251.
- 1430 Creació de notari en la persona de Pere Arnau, per lo Llegat en Aragó del Papa Martí V, 249.
- 1474 Testimonials per dos notaris en Tortosa, dades per lo Delegat del Archebisbe de Valencia, 481.
- 1506 Confirmació de Abadessa de Pedralbes en la persona de Sor Violant de Moncada, feta per lo Ministre General de Fra Menors, 162.
- 1507 Lletres inhibitories del Cardenal de Sant March, per la causa de Sor Violant de Moncada, 239.
- 1507 Lletres citatories del Cardenal de San Ciriac per la causa de Sor Violant de Moncada, 256.
- 1511 Carta de Germandat del Prior de la Gran Cartoixa á Violant Lull, 1250.
- 1515 Carta de Obediencia de Sor Maria d' Aragó al Ministre Provincial de Fra Menors, 169 H.
- 1518 Excomunió á un perturbador de la percepció dels bens eclesiásticos, dada per l' Auditor General en Curia Romana, 240.
- 1523 Carta de Germandat del Abat de Montserrat á la Abadessa de Pedralbes, 169 S.
- 1535 Carta de Germandat del General de la Orde de San Jeroni á la Abadessa de Pedralbes, 165.
- 1538 Reducció de les obligacions que tenia la Comunitat de Pedralbes ordenades per la Reyna Fundadora, feta per lo Cardenal *Jacobatus*, 160.

- 1543 Concessió de 100 dies d'indulgència per lo Cardenal *Augustanus* als visitadors de la iglesia del Monestir en les festivitats de la Santíssima Verge Maria, 128.
- 1595 Facultat de entrar dins clausura concedida per lo Nunci Apostólich á Sor Beatriu Jossa y á ses companyes del Monestir dels Angels de Barcelona, ab un arquitecte, per examinar la construcció del de Pedralbes y delinear segons ell lo que pretenen edificar en Vich, 169 O.
- 1652 Facultat concedida per lo Nunci Apostólich de Espanya á D.ª Casilda de Anaria per viure dins lo Monestir en hábit secular, 475.
- 1683 Tonsura y Sagrades Ordes dades per D. Miquel Pignatellus, bisbe Lyciense, á Mn. Joan Carrera, 1243-1241.
- 1835 Concessió de la S. C. de Ritos per que en los Divinals Oficis puguen les Clarisses afegir *Mater nostra*, sempre que s' anomena á Santa Clara, 1263.
- 1860 Decret del Illm. Sr. D. Antón de Palau y Termens instalant la vida Comú ó Pobresa en particular, 1264.
- 1884 Decret del Excm. ó Illm. Sr. Dr. D. Jaume Catalá y Albosa prohibint la venda d'objectes especialment antics del Monestir, 1265.

Escut del Monestir de Pedralbes

TAULA DEL PRESENT LLIBRE

	<u>Pàg.</u>
PRÒLEG	v
CAPÍTOL PRIMER.—Fundació de les Clarisses á Barcelona.—Mitigacions de la Regla.	1
CAPÍTOL II.—Fundació del Monestir de Pedralbes.—Rescripte de Joan XXII.—Relació de la entrada de les religioses.—Descripció de la fàbrica del temple y Monestir.—Sepultures.—Dedicació de la iglesia.	11
CAPÍTOL III.—La Reyna Fundadora.—Sa munificencia envers lo Monestir.	39
CAPÍTOL IV.—Auments del Monestir.—Mort de D. ^a Elisenda.	59
CAPÍTOL V.—Los Reys d' Aragó y Pedralbes.—Govern de la Abadessa D. ^a Sibilla de Caixans.—Notable inventari.	73
CAPÍTOL VI.—Sor Estela de Narbona.—Adquisició de la vila de Piera.—Mitigacions y reformes en lo segle xv.—Sor Margarida de Moncada y carta del Papa Eugeni IV.—Confirmació dels privilegis per lo Rey En Ferrán IV.—Alhajes.—Peste en 1466.—Sor Violant de Centelles.—Qüestions dels beneficiats y altres contratemps.—Guerres de D. Joan II.	95
CAPÍTOL VII.—Relaxació.—Actes del Papa Sixte IV.—Sor Violant de Moncada.—Intents de reformació.—Sor Teresa Enriquez.—Impugnació de Sor Violant.—Intervenció de Ferrán lo Catòlich.—Visita dels Concellers de Barcelona.—Sor Maria d' Aragó.	115
CAPÍTOL VIII.—Elecció de Sor Teresa de Cardona (1521).—Nous intents de reforma.—Millors del Monestir.—Memoria de Sor Eufrasia.—Peste en 1530.—Sor Delfina.—Recorts piadosos.—Sor Isabel de Cardona.—Breu de Gregori XIII.—Abadesses trienals (1577).—Sor Jerónima de Cardona.—Sor Petronilla Orda.—Necessitats del Monestir y renovació del esperit.—Sor Clara Savall.—Memories dels reys Felip II y Felip III.	135
CAPÍTOL IX.—Sor Bárbara Pallaresa (1602).—Successors de 1643.—Pèrdues de temporalitats y gracies espirituals.	155

CAPÍTOL X.—La baronía de Píera.—Penuria.—Sor Maria de Lanuza (1754).—Mal gust de la época en les obres.—Disturbis públics en les derreríes del segle XVIII.	163
CAPÍTOL XI.—Guerra de la Independencia.—Passan les religioses á Tarragona.—Pedralbes refugi de altres Comunitats.—Epidemia del any 1821.—Temps de proba.—Decret del Bisbe Patru y Termens establint la vida en comú (1860).—Revolució de 1868.	173
CAPÍTOL XII.—Restauració moral y material.—Flors de Pedralbes.—Reformació del hábit.—Festes memorables.	183
APPÈNDIX PRIMER.—Abaciologi de Pedralbes.	207
APPÈNDIX II.—Documents importants del Arxíu de Pedralbes.	210

AQUEST LLIBRE S'ACABA D'ESTAMPAR AVUY

17 DE SEPTEMBRE DE 1897

DIA DE L'IMPRESSIÓ DE LES LLACUES DE SANT FRANCESCII

ESTANPA

DE

F. X. ALTÉS

Barcelona - Guriá